

Historisk-filosofiske Meddelelser
udgivet af
Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab
Bind 40, nr. 2

Hist. Filos. Medd. Dan. Vid. Selsk. 40, no. 2 (1963)

VIGGO STUCKENBERG – SOPHUS CLAUSSEN

EN BREVVEXLING

MED INDLEDNING OG NOTER

VED

JOHS. BRØNDUM-NIELSEN

København 1963
Kommissionær: Ejnar Munksgaard

DET KONGELIGE DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB udgiver følgende publikationsrækker:

THE ROYAL DANISH ACADEMY OF SCIENCES AND LETTERS *issues the following series of publications:*

Bibliographical Abbreviation

Oversigt over Selskabets Virksomhed (8°)
(*Annual in Danish*)

Overs. Dan. Vid. Selsk.

Historisk-filosofiske Meddelelser (8°)
Historisk-filosofiske Skrifter (4°)
(*History, Philology, Philosophy,
Archeology, Art History*)

Hist. Filos. Medd. Dan. Vid. Selsk.
Hist. Filos. Skr. Dan. Vid. Selsk.

Matematisk-fysiske Meddelelser (8°)
Matematisk-fysiske Skrifter (4°)
(*Mathematics, Physics, Chemistry,
Astronomy, Geology*)

Mat. Fys. Medd. Dan. Vid. Selsk.
Mat. Fys. Skr. Dan. Vid. Selsk.

Biologiske Meddelelser (8°)
Biologiske Skrifter (4°)
(*Botany, Zoology, General
Biology*)

Biol. Medd. Dan. Vid. Selsk.
Biol. Skr. Dan. Vid. Selsk.

Selskabets sekretariat og postadresse: Dantes Plads 5, København V.

The address of the secretariate of the Academy is:

*Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab,
Dantes Plads 5, København V, Denmark.*

Selskabets kommissionær: EJNAR MUNKSGAARD's Forlag, Nørregade 6, København K.

The publications are sold by the agent of the Academy:

*EJNAR MUNKSGAARD, Publishers,
6 Nørregade, København K, Denmark.*

Historisk-filosofiske Meddelelser
udgivet af
Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab
Bind **40**, nr. 2

Hist. Filos. Medd. Dan. Vid. Selsk. **40**, no. 2 (1963)

VIGGO STUCKENBERG – SOPHUS CLAUSSEN

EN BREVVEXLING

MED INDLEDNING OG NOTER

VED

JOHS. BRØNDUM-NIELSEN

København 1963
i kommission hos Ejnar Munksgaard

Printed in Denmark
Bianco Lunos Bogtrykkeri A-S

Af Studenteraargangen fra 1884 udgik det ofte omtalte Firkløver af vordende Digtere, hvoraf de to var Københavnerne: Viggo Stuckenberg (1863–1905) og Oscar Madsen (1866–1902), de to Oboer: Sophus Claussen (1865–1931) og Johannes Jørgensen (1866–1956).

Ud fra Oscar Madsens Selvskildring i Romanen »Glade Ungdom« forstaar man, at han tidlig maatte komme i Skred ud af Kredsen (jf. Brev 17/5 86), denne letbenede Journalist og Frase-mager, Kynikeren med en Glycerin-Taare i Øjet; en Rod, en Roué, hedder det, med Tidens Gløser, om hans Jeg-Figur i »En Fortid«. Ifølge Johs. Jørgensen var han »af alle os problematiske Naturer vel nok den mest problematiske« (LivsLeg. I 153 ff.), og i Brevene her fra Stuckenberg og Claussen omtales han snart spøgende ironisk, snart med Foragt. Midt i 1890erne kom ogsaa Johs. Jørgensen noget paa Afstand, haardt dømt af Viggo og Ingeborg Stuckenberg, i de kendte Breve til Jørgensen fra Juli 94 saavel som i Breve til Claussen fra samme Tid (og senere), trods alt dog en fjern, men uforglempt Ven: »vor nu jammerlige Kontubernal Johs. Jørgensen, hvem jeg til mine Dages Ende maa og vil kalde min Ven« (VSt. i Brev 9/3 99).

Venskabet mellem Stuckenberg og Claussen varede derimod ved Livet igennem, selvom den ene af dem stundom kunde irriteres og bide fra sig, den anden blive »broderlig lynende gal«. Netop Forskellen i Temperament har nok knyttet dem fast sammen, i et Venskab, der synes at have været varmest fra Claussens Side, i hvert Fald stærkest har givet sig Udtryk i Brevene. »Jeg er glad ved dig,« skriver han jævnt og trohjertet (11/5 86), eller: »Vort Venskab er som et Musikstykke, man har glemt og derfor netop tages af, naar det pludselig generindres« (13/7 95); »Gid der var Skygge hele Vejen (fra Jægersborg) til Lyngby. Jeres

Lyngby har med Aarene udviklet sig til den skyggefuldeste Plet, jeg ved« (29/6 99); »maatte det Onde ved at have kendt mig have saa meget af det Gode, at det gjorde Livet en Smule større. Saaledes har jo du og Ingeborg gjort Livet større for os, der har kendt Jer« (16/10 99).

I Stuckenbergs Breve har Venskabsytringerne en mere afdæmpet Form. »Jeg glæder mig til at se Dig« eller »Jeg længes for Resten jævnt efter at se Dig, fordi jeg overhovedet længes efter at se paa et Ansigt, som har været i frisk Luft; jeg trænger til Dig for at kunne gaa paa Græs paa Dig, for Du har nu det hyggelige ved Dig, at Græskulløren aldrig gaar af Dig. Og det er en grumme prisværdig Egenskab og saare dejlig tillige«, skriver han med Poul Møllersk Sving over Brevstilen (2/3 91).

Man kan ikke være i Tvivl om, at Claussen, baade som Unger-svend og som Ægtemand, er bleven stærkere knyttet til det Stuckenbergske Hjem gennem sine Venskabsfølelser for Husets unge Frue. Ogsaa andet end hans inderlige og uvisnelige Mindedigt vidner om, at han paa sjælden Vis forstod og skattede Ingeborg Stuckenberg. Det er denne Forstaaelse han tænker paa, naar han i »Kitty« lader Jakob Arendsen drømme om et Besøg hos »en gift Ven«: »Mellem Jakob og Vennens unge Kone havde der altid været noget gensidigt; hendes slanke Skikkelse som en ung Pige, hendes milde, unge Forstandighed, gjorde et Indtryk paa ham, som bragte Minder fra Helsingør« (d. v. s. Kitty). I en Optegnelse fra 11/5 1906 taler han om, at Ingeborgs Humør var i Slægt med hans eget; han morer sig til sin egen Forundring over en pudsigt Rejseoplevelse, og »jeg tænkte paa Ingeborg Stuckenberg. Hun som nu er død, vilde have frydet sig derover«, og nogle Aar senere (1912) noterer han: »Ingeborg, – Vinblad betød hendes Navn Pamperin . . . festligt, en Blanding af fint Grønt og Purpur, som Vinløv om Høsten paa lyse Septembere . . . hun var for mig nærmest en »Kulturværdi«, en ny Stil, silkeblød, men fuldkommen sikker, »en broget ung Smag«, der forresten ikke var broget, men fuld af Liv og Sir. Hun havde en Søsters forstaaende og tilgivende Smil overfor min Mandfolkeagtighed, den, som ikke angik hende. Og jeg havde som ung Mand Sans for den rene Kærligheds Entusiasme, den friske Overspændthed, der smykkede hendes saare Hjærte med det kyskeste blodrøde Vinløv. Hendes sværmende Kvindelighed, den, som ikke angik mig.«

I hans Breve nedenfor staar Ingeborg stadig ved hans Vens Side; hun komponerer Melodier til hans Sange (Brev 12/4 86), hendes Dom afæskes i litterære Tvivlsmaal (»Ingeborg bør ogsaa votere«, 17/4 99), af hende ventes »langt større Forstaaelse« af de Claussenske Underfundigheder, som Stuckenberg naivt tager for Alvor (3-4/2 90), hun er med til at stemme ham forsonlig overfor den uhjemlige Hovedstad (12/4 86) og for ham at gøre deres Venskab til »et Musikstykke«, gøre »Livet større for os, der har kendt Jer«. Og i Claussens Mindeartikler over Stuckenberg dukker stadig Ingeborgs Billede op: »Ingeborgs og Viggo Stuckenbergs Navne hører til de gode, rene Navne, der staar saa højt for alle, som har kendt dem, at Livets hæslelige og tarvelige Støj ikke kan naa dem« (Adresse-Avisen 8/12 1905); om hendes Genbillede i Stuckenbergs Bøger siger han: »Hun er lys og stolt, hun er haard som Staal og Flint, hun er utilnærmelig, og hun er fuld af den rigeste Hengivelse« (»Politiken« 16/4 1931 og Gyldendals Julebog 1952 S. 69 f.); om Johs. Jørgensen hedder det, at han var »Stuckenbergs og Fru Ingeborgs Ven. I det Stuckenbergske unge Hjem fik han endog – naar de største Berømtheder var til Stede – Lov til at sidde nærmest ved Husfruen – der var uendelig sky overfor Fremmede« (»Politiken« 8/9 1916 og Gyldendals Julebog 1952 S. 42; Johs. Jørgensen LivsLeg. I 193). Og i sin Anmeldelse af Stuckenbergs »Flyvende Sommer« saae Claussen Ingeborgs Skikkelse i Digtens Farvespil og tegnede den med saa levende Ord, at det gjorde det dybeste Indtryk paa Stuckenberg: »Jeg kom til at ryste, da jeg havde læst den« (11/5 98).

Stuckenberg selv staar for Claussens Erindring tidligst som ung Student og »haabende Digter, forfærdelig mager og knoklet, næsten kun Profil. Dette Ynglingeansigt, der siden skulde blive et af de smukkeste Digterhoveder, fik en til at tænke paa en Don Ranudo.« Han var »en fra Romantiken omvendt Don Quixote, der beskedent misundte Kvæghyrden Sancho Panza hans Rolle og vilde forholde sig realistisk-trofast til Livet. – Den vide Verden laa paa hans Vej over Markerne; den vide Verden var i hans Stuer, hvor Vennesamtaler og Sang og sjælden Skæmt skabte Fester for hver gammelkendt Gæst. – Stuckenberg skrev de bittert inderlige Digte og Noveller om Samlivet mellem Mand og Kvinde. I hele vor Litteratur findes ikke højere og renere Kærlighedsposi, skønt gennemisnet af Sorg. – Stuckenberg kunde besyngte Blom-

ster og Torne og Tidsler i Vers saa blanke og tindrende og tætte, som noget Vers, jeg andet Steds har læst.« I hans Bøger er »den vide farlige Verden, men ogsaa den høje rolige Stjerne, som skin-nede over hans Hus. Deres Tvivl og Kamp og Nag kan snøre Hjertet til, men aabenbarer i samme Nu en Menneskerespekt af vid Herlighed« (»Adresse-Avisen« 8/12 1905).

Brevene mellem Viggo Stuckenberg og Sophus Claussen er den bedste af de Brevvexlinger, hvortil Stuckenbergs Navn er knyttet. Hos andre af hans Brevvenner undrer man sig jævnlig over at høre en pudsig respektpræget Udtryksform, mindende om den, de Unge havde for Skik at anlægge overfor Mesteren Georg Brandes; i lidt neddæmpet Form blev den saa brugt overfor Viggo Stuckenberg, de Unges Næsthøjesteret.

Stuckenberg og Claussen skrev til hinanden som Ligemænd, selvom Stuckenberg som den ældste – og med sine tidlige udviklede theoretiserende Anlæg – ogsaa af den unge Claussen kunde føles som en solid Raadgiver og Vejleder.

Brevene staar ved deres Kontinuitet og karakteriserende Fylde, deres Fortsættelse fra Ungdommen til Manddomsaarene (1886–1905) og deres livfulde Variation over de andre bevarede Brevsamlinger. Visse kortere eller længere Intervaller kan opstaa, idet Korrespondancen afløses af mundtlige Samtaler under Samvær, eller Rejser og andre Tilskikkelser fremkalder Pauser, eller Huller ved Tab af Breve. Monotoni fremkommer ikke. Naar den ene Pen standser sit sprælske og lunefulde Løb, tager den anden fat i retsindigt Andante-Tempo, nu og da med barokt pudsige Snørkler eller Iyriske og elegiske Udsving. Claussen fører en Pen af lignende Tilskæring som Aarestrups (og Hans Brix'). Han er som Brevskriver temperamentsfuld, fabulerende, underfundig, djærv og frisk. Hans Breve er, som Stuckenberg med et heldigt Udtryk siger, »Mørbraden i hans Produktion«. Han har sit personlige Vocabularium, saa rigt paa idiomatiske Gloser og Betydninger, at hans franske Oversætter-Ven i sin Tid erklærede, at »le danois est plus riche que le français«. Selv føler Claussen, at »nu har jeg paa dette Sted (Falster) femogtyve Gloser for meget, hvad der rejser en uoverstigelig Mur mellem mig og den lokale Forstaaelse« (26/8 97). Det hænder, at han sætter sig til at skrive et Brev til Vennerne i København for at fortælle om sin Tilværelse

i Provinsbyen, og saa leverer han ikke en Beretning med solide Kendsgerninger, men improviserer en lille Novelle – hvorved den nøgterne Stuckenberg vel bliver konfus og gal i Hovedet, ligesom i Brev 3/2 90 – det hele et Sidestykke til Jakob Arendsens Brev til Kitty (lumskeligt sendt til hendes Søster), hvorom denne Jakob senere maa forklare hende, at han ikke mente et Ord med al denne dumme Snak; »ingen Sætning sagde han, som ikke gemte sit Skælmeri«, hører vi andensteds i Bogen, og som Digter forsvarer han sig med, at »den Forret at skrive / dunkle og sælsomme Ord, som de jordiske Slægter ej fatter, / delte en Guddom kun ud til benaadede Skjalde« (»Heroica« S. 24). Med Aarestrups Pen kan han skrive: »Jeg sidder i Stubbekøbing og skriver for Folket og fordærver Ungdommen. I Nykøbing væder min Hustru mit tomme Leje med Taarer« (6/10 97), eller: »Min Kone hilser mange Gange og siger Tak for sidst (i ny Linie, som Punktum for Brevet:) Jeg kan ikke vænne hende til svensk Banko« (4/7 97). Men ogsaa poetiske Improvisationer lyser og glimter i Brevene, ligesom i Claussens Talesprog, som da han ved Johs. Jørgensens Besøg hos ham i Rapallo under Kirkeklokkernes klare og festlige Klingen maatte udbryde: »Saa, nu slaar de Guldsøm i oppe i Himmelen« (SCL. »Føraarstaler«, 1927, S. 109, Jørgensen LivsLeg. III 24)¹.

Om Stuckenberg som Brevskriver er der sagt mange smukke Ord. Vennen Johs. Jørgensen bekender: »I Sandheds fulde Lys stod det mig klart, at Stuckenberg var en større Digter, en oprindeligere Sjæl end jeg. For at opdage det var det nok at lægge vore Breve ved Siden af hinanden. Stuckenbergs Breve var rige i Indhold, overstrømmende af Originalitet i Udtrykket, personlige til sidste Tøddel. Ved Siden af min Stils luvslidte Nødtørftighed var hans Prosa som guldindvirket Silke, tung, næsten stiv af Billeder, og dog bøjelig som det Staal, han taler om. Den lille Skildring i Brevet til Claussen, af Gadekæret, var et Prosadigt, som jeg højtidelig vilde have ladet trykke« (LivsLeg. III 90). Overfor denne Hyldest vil Nøgternheden nok tage Forbehold og forklarende sige, som der staar hos hans Navne Evangelisten: »Se, hvor han elskede ham.« Men ogsaa andre har prist Stucken-

¹ Det ligger nær at formode, at f. Ex. »Vi fløj over saa mørkt et Dyb« (25/10 89) er en frit digtet Verslinie i Valravns-Stil (efter Folkevisen eller Oehlenschläger); meddigtende improviseret er maaske ogsaa Sammenligningen »saa god og skikkelig som en from lille Mariehone« (25/2 95) o. fl. l.

bergs Brevstil, som naar Vilh. Andersen (i Litteraturhistorien) nævner hans »kritiske Artikler, der sammen med Brevene er hans bedste Prosa« (lidt forvirrende siges paa næste Side: »*Vejbred* er dog Stuckenbergs bedste Prosa«).

En rolig, ærlig, for Øret behagelig Stil er det, man møder i Stuckenbergs Breve, med poetisk Islæt som det af Jørgensen nævnte og ofte i den barokt pudsige Tone, som ifølge baade Claussen og Jørgensen var særegen for hans Taleform i Vennekredsen. Til Fryd for Claussen skriver Stuckenberg (17/5 86) om Oscar Madsen, at »han arbejder som et Lokmotiv i Snestorm«; om det forestaaende Studenterbesøg hos Horsens-Bønderne mener han, at det maa være et »Fedeskue« – »Naar vi endda faar Lov til at smage paa Dyrene. Lille Lachmann ser ud til at have Passion for at slikke Kohaler« (17/5 86). Han kan ogsaa lade sin Stil svinge fint mellem det højtidelige og det pudsige, som naar han taler om sine Følelser ved Læsningen af »Taarnet« Juni 94 med Claussens Sonetter og Jørgensens Prosastykke, »som i en stor Gyngesvinger mig sammen med ham – ikke netop denne Prosas foreløbige Tendens, men hans underlige varme Maaneskinsnatur. Jeg render rundt som en Hund, der har faaet Blaasyre, naar jeg tænker paa, at han har taget min Skærvebunke som en Stenregn imod ham« (15/8 94); og i samme Brev om Claussens Digte: »Dine Sonetter har fyldt mig, som Guld fylder en travrig Pung.«

Ved Læsningen af Brevene følger vi de to Digtervenners Skæbnetilskikkelser, med Godt og Ondt, med Glæde og Mismod, med Sejre og Nederlag. Begge sees de at tilhøre den Tid, da Brevskrivning endnu dyrkedes som et betydningsfuldt litterært Meddelelsesmiddel Ven og Ven imellem.

Breve slutter sig saaledes smukt til den Digtning, de hver for sig har skabt, og hvoraf dog adskilligt endnu staar blankt og lysende for Øjet, nærende for Sjælen, med den Glans og de Ar, hvormed deres Liv og deres Kunst prægede den.

For venlig Tilladelse til at benytte de her trykte Breve takker jeg Fru INGER CLAUSSEN, Fru KITTY FRANSEN og Det kongelige Bibliothek. Førstebibliothekar KÅRE OLSEN skylder jeg en særlig Tak for altid redebon Hjælp.

1.

Horsens 14/1 86

Kære V.S.!

Jeg vilde gjerne have sagt Farvel til dig, da jeg kom til København efter Nytaar, men jeg fik saa travlt med at pakke ind, at jeg ikke kunde naa det. Jeg rodede alle mine Skuffer igennem, og jeg maatte kige paa hver lille Lap Papir. Jeg kunde ikke nænne at skille mig ved noget af det, for hver Stump havde jo sin Ting at erindre mig om.

Der var gamle Breve, gamle Vers, Sange fra det første Rusgilde, jeg var til, Kærestebilletter, aa en forfærdelig Hoben, alle sammen næsten med samme Haandskrift. Dersom du nogen Sinde har pakket ind for at rejse bort, kan du forestille dig det Humør, jeg var i. Alle disse Breve, Papirer, Kort tilhørte en Periode, som er forbi, og det er det, som er lidt underligt for en. Det er saa sært at have alle disse Minder fra en Fortid, til hvilken ikke det svageste Baand knytter én. Jeg burde have været radikal og brændt det alt sammen, men det nænte jeg ikke.

Saa pakkede jeg alle mine gamle Sager ned i en stor Koffert og rejste til Horsens.

Det er flinke Folk her ovre, men Klikevæsen er her alligevel i en frygtelig Grad. Her findes mange Venstremænd og Socialdemokrater og mange med Omløb i Hovedet, men de »fine« er forstokkede Provisorister.

Man fortæller mig hver Dag, at jeg er en Begivenhed for Byen. De unge Damer er nysgærrige, men bange, og Fædrene betragter mig som Djævelens Udsending. De véd, at jeg har haft et Digt i »Politiken«s Julenummer, og skønt de hader og afskyr »Politiken«, har de dog Respekt for den, – saaledes er jeg uværdig bleven frygtet og hadet. Det er virkelig altfor megen Ære.

Den første Gang jeg mødte i Byraadet for at referére, sad de

alle og tilkastede mig skæve Øjne, og da jeg i mit Referat havde hejlet dem igennem for den Hjærteløshed, hvormed de havde slaaet et Arbejdsløsheds Forslag i hjel, er jeg i det næste Møde om mulig bleven endnu mere overbegloet en[d] første Gang.

Honoratiores har her som i alle Provinsbyer en meget fin Forening, kaldet »Klubben«. Min Redaktør har tre Gange villet optages i den, men der er bleven nægtet ham Optagelse. For et Experiment gik jeg derop og lod mig melde ind. Formanden, en flink Postmester, tog elskværdig imod mig og sagde: »De vil vel meldes ind paa seks Uger, det er den længste Tid, de kan være her, inden der bliver ballotéret.«

Det er morsomt – ikke sandt? Han méner dog, at jeg skal have Lov til at være der saa længe, det er muligt, inden jeg bliver smidt ud.

Da han skrev mit Navn op, sagde han: »Claussen – det er med to ss.« –

Min Redaktør er en meget elskværdig Mand, der siger, at han er bleven stupid, siden han kom til Horsens. Han var ung Student, kun tyve Aar gammel, da han uden anden Bagage end en Kasse Cigarer steg ud paa Perronen her i den By, hvor han skulde blive hængende. – Vor Herre bevare *mig!* – Han er nu toogtredive, gift med en køn Kone; hun er egenlig en Bondepige, men saa megen mindre »frons urbana« har hun, og Bojsen er en lykkelig Mand.

Jeg tænker tit paa, hvor lykkelig man kunde blive, naar man vilde opgive sine Idealer, sin Ærgærrighed og sætte sig lunt til rette i Verden ved Siden af en jævn, godmodig lille Kone.

Bojsen har spaaet mig, at inden et halvt Aar er jeg gift, og inden to har jeg fire Børn. En saadan Formerings Hastighed havde jeg ikke troet fandtes noget Sted, selv ikke i Horsens, men det kan jo være. Det vilde være Lykke, men jeg kunde næsten ønske, at jeg ikke maatte blive lykkelig, ti ellers naar jeg aldrig videre i Verden.

Jeg er kommen til at bo rart, jeg har to Værelser, og hvis du en Gang vilde gøre mig en rigtig stor Fornøjelse saa rejs over og besøg mig nogle Dage. Det skal ikke koste dig andet end Rejsen. Du kan spise, hvor jeg spiser, og der er to Senge i mit Sovekammer, saa der er ogsaa Sengeplads.

Apropos om disse to Senge. Kender du en Rus, som hedder Olsen. Han er her øvre, og han har hjulpet mig med at blive ind-

logeret. Han er en meget flink Fyr. Men at sé hans Ansigt, da han opdagede de to Senge, det var Guld værd.

Hils Studentersamfundet, hils din Familie, din Kæreste og hils héle København fra mig.

Din hengivne

Sophus Claussen

P. S. Du vil vel ikke bringe mine Forældre en Hilsen fra mig. Jeg kan godt mærke paa deres Breve, at de savner mig. Det vilde dog altid glæde dem, om én af mine Venner kom hen og besøgte dem. Med det samme kan du, hvis du bryder dig derom, faa et Portræt af mig; jeg tror, der er kommen nogle.

2.

9/2 86.

Kære Claussen!

Du har virkelig taget Dig min »Dressur« altfor nær. Oprigtig talt er den ikke den Time værd, Du har ofret den. Jeg skal villig indrømme Dig, at Meningen i den er forbandet godt gemt, noget som den hele Historie vist nok trængte til at være. Her har Du den imidlertid igen, med et Par Tilføjelser paa Bagsiden af Side 1 og 2. Forklarer de nok? Den formummede Mening er kort og godt denne: Matzen med Højre og de Conservative i Lommen, de syv Ministre til Skygger og det øvrige Folk i Bur; udenom alt dette et nysgerrigt og grinende Evropa. Var det ikke hovedsagelig Negrene, der var Dig for »sorte«? – Trækket med Løverne er lidt farceagtigt; men det forekommer mig, at de Conservatives Agitationsalarm nok kan faa svage Hjærner paa den Tanke, at de er nogle Satans Ka'le – Løver. Lad nu for Resten være med at spille Din Tid mere paa det Indfald. Gør med det, hvad Du vil, men plag ikke Dig selv.

Hvad man siger her ovre om Din Avis, ved jeg desværre ikke noget om. Men betragt Morgenbladet! Det har næsten i hvert Nummer aftrykket et eller andet fra Horsens Folkeblad, – hvori mon det ligger? Jeg faar mig et lille Grin, hver Gang jeg ser sligt. For Resten er de kvikke, de smaa Gendarmhistorier; laver Du dem?

Jeg kan slet ikke gaa med til Dine Lovtaler over mit Sprog; dem maa Du ikke komme med tiere.

Fandt Du det ellers ikke passende, om jeg fik et Exemplar af »Blaséret« samtidig med de to Digte »Pan sad og lo« og Vinterbilledet? det vilde i ethvert Tilfælde glæde mig meget.

Dit Fotografi har jeg faaet og takker for det. Hr. Riise kunde gjerne ladet Dig beholde nogle flere af Dine Træk.

Naa – nu gemmer jeg Resten af hvad jeg har at sige til næste Gang, deriblandt mine Bemærkninger til adskillige af Dine. Jeg er nemlig saa aldeles urimeligt forkølet; min Hjerne vejer fem Pund mere af bare Snue, og jeg kan ikke se ud af Øjnene.

Tak for Lykønskningen til min Kæreste; hun beder hilsen, – det vil sige, hun er her ikke, men jeg talte med hende i Formiddags.

Næste Gang skal du faa et rimeligt Brev; jeg har jo endnu ikke svaret Dig ordentligt en eneste Gang, og Dine Breve er altid saa – saa – oprigtige. Ja det er ikke det rammende Udtryk, men jeg kan ikke finde det.

Din

Viggo Stuckenberg

3.

Horsens 21/2 86

Kære Stuckenberg!

Jeg har det ensomt herovre trods alle de Mennesker, jeg har truffen paa. Der er ingen, jeg ganske kan betro mig til, tale med om alt, hvad der ligger mig paa Hjærte.

Min Redaktør er en Mand med store Evner, og som vilde være bleven til noget betydeligt, i Fald han ikke for tidlig var kommen her over for at slaas i hjel. En Mand med stærkt Temperament, men en lukket Bog. Man ved aldrig rigtig, naar han mener, hvad han siger. Han er bleven, som han selv kalder det »Jyde« – sagtens fordi han tidligere har været altfor lettroende og aabenhjærtig.

Saa er der Bogtrykker Arnold Jørgensen, ogsaa en meget begavet Mand og ungdommelig, skønt snart henved de Treds. Man kan tilbringe en fornøjelig Aften sammen med ham. Han er en

mager, smagfuld Epikurær, men uden Temperament. Hvad han har haft som ung, véd jeg ikke, men nu er det udvisket.

Du kan forstaa, at sammen med de to kan jeg højest *more* mig.

Saa er der af unge Mennesker en Boghandler, som har rejst det meste Evropa igennem, synger, spiller, har alle selskabelige Talenter. Men hvor kan jeg have ham til fortrolig – alle Mennesker har jo valgt ham til deres fortrolige.

Saa er der en ung Aristokrat, som jeg vilde kunne stemme med, naar han blot ikke var Aristokrat, og naar hans Personligheds Grundtræk ikke var Arrogance.

Der er kun én eneste tilbage, som jeg vilde synes om, naar han var et lidt lysere Hoved. Gud bevares! den unge Bankassistent staar lidt over det almindelige Niveau, men han mangler noget af et Initiativ i en Samtale . . . ja, jeg ved ikke, om du forstaaer mig?

Jeg har ogsaa været sammen med nogle Damer, har gjort Kur, knust Hjærter og moret mig udmærket, men . . . men hvad bryder jeg mig om alt det Koketteri – det vamlér for mig. Jeg forlanger Alvor; jeg holder ikke dette Overflade-Liv ud.

Jeg er ensom, énsom mid[t] imellem alle mine bekendte.

Mine politiske Fjender har lagt mig saaledes for Had, saa at næppe en selskabelig Forening vil aabne sig for mig. Jeg er nu ikke stor nok til at være ganske ligegyldig overfor den Slags Ting. Naar jeg hører det, føler jeg dog altid et Knappenaals Stik.

De politiske Venner – ja Gud fri mig for dem. De er lunkne, mest beskæftigede med sig selv.

Der er intet Selskab for mig. Aa, men jeg føler, at jeg faar Tænder, skarpe Tænder!

Ja, og hvad hjælper saa det? Skriv en Bog, bliv det eneste man taler om i otte Dage – du selv vinder et Navn, og det, du vilde præke, har man glemte.

»Mefisto! Mefisto!

Verden vaagner.«

Ak Gud hjælpe os. Hvor udmærkede dine Vers er, jeg tror ikke derpaa.

Jeg tror ikke, at al Kamp er unyttig; ti saa kunde jeg jo lige saa gærne skyde mig for Panden. Men jeg tror, at *vi* skal gaa i Ørkenen, og vore Børn skal gaa i Ørkenen. At vi selv skal naa det forjættede Land . . . naa ja! det er en »nødvendig Illusion«.

— — — —

Du behagede at give mig en lille Lektion – mere aandrig end sand – fordi jeg hyldede Aanden i Sætningen: otium pulvinar diaboli.

Jeg indrømmer dig alle dine Indvendinger og fastholder dog Sætningen.

Jeg indrømmer dig, at det er Valgsprog for Tvangen, for den forstokkede Konservatisme, for Fordummelsen, jeg indrømmer dig at otium, Lediggang, det, der er Maalet med alt Arbejd, skaber Tanker, Selvstændighed, FrihedsTrang. Men det kan ikke afdisputeres mig, at de Drømme, som følger med Lediggang, og som, til Trods for I. P. Jacobsen, gør os rige, at de gør gammel. De gør, at man kræver mere af Livet, end Livet kan byde, de gør, at man sidder kræsen der, hvor den mere ubevidste kan nyde. Jeg indrømmer dig, at de lærer én at vælge og vrage, saa at man kan sé, hvad der er bedst, men Ungdom, Letsindighed – et uskattérligt Gode! – og Evnen til at give sig hen gaar tabt. Da Adam og Eva havde spist af Kundskabens Frugt kunde de ikke blive længer i Paradiset.

Der gives ogsaa her i Livet ørkesløse Drømme, f. Ex. Kærligheds Drømme uden Maal. Enhver varmblodig Lediggænger har dem. Er det underligt, er det til at dadle? Hvad har en Lediggænger andet at stræbe efter for sig selv – Livets eneste Lyksalighed!?

Jeg kender i det hele taget ikke til nogen Moral i den Henseende; ti man skal vogte sig for at give Love, som ingen, selv den mest pligtro, opfylder. Jeg vil helst have, at man skal elske den, man hengiver sig til; dette er min Moral, fordi Hengivelsen ellers ingen Lykke bringer. Dernæst har jeg Respekt for næstens Gods, i alt Fald søger jeg ikke Lejlighed til at stjæle.

Naar alt kommer til alt er vi altsaa i Grunden enige, naar du siger, at det ikke er en Digters Bestemmelse at besynges Maaner og rosenrøde Skyer. Ude i Livet, hvor der ikke er Tid til det, der kommer man mest til at tænke paa Disharmonierne, og der glemmer man de ørkesløse Drømme.

Tro mig, det er i Grunden ogsaa galt, at »Stemninger« skal kaldes Poesi. En Afhandling af Georg Brandes er Poesi, et Drama af Ibsen er Poesi, men mine rosenrøde Kærligheds Digte var det ikke. Poesi er enten klar Fornuft, Satire eller Begejstring. Men den Poesi, som søger at rive en med uden at benytte den Begej-

string, den vækker, til noget som helst, den foraarsager kun et Spild, et unyttigt Forbrug af Lidenskaberne, som vi aldrig kan have nok af. Og den vil dø ud, den vil dø ud. Og trods det ofrer jeg mulig mit Liv paa den, jeg, som tilbeder Aarestrup.

Nej ved du, hvad jeg er glad ved: det er min Novelle. Dér er Alvor og Sandhed.

Din

Sophus Claussen

Hilsen til alle Venner og bekendte!

4.

27/2 86.

Kære Claussen!

Jeg har fattet den Beslutning at banlyse al Aandrighed fra dette Brev; gid den maa vorde opfyldt! Du aner ikke, hvor pint jeg kan være af denne min egen Quasi-Aandrighed. Om jeg troede paa Vuggeforbandelser, maatte jeg absolut mene mig selv fordomt til at svøbe enhver Ting og Sag ind i et saadant Antal Fraser, at Tingen og Sagen complet forsvinder og bare Fraserne staar der. Jeg har været nær ved den Tro adskillige Gange. Da jeg havde skrevet til Dig sidst og fik læst Produktet igennem, var jeg nær gaaet hen og havde sat under det Hele: »Tag nu ikke alt dette for Floskler!« Hvorfor jeg ikke gjorde det, ved jeg i Grunden ikke. Jeg tror nærmest, det var fordi jeg fik Følelsen af, at en saadan Bemærkning netop vilde gøre alt, hvad jeg havde skrevet, til Floskler. Jeg hader Aandrighed, naar den ikke rammer, og det gør den saa sjældent; den minder mig altid om en drukken Reje, der kan gøre nogle allerhelvedes Spring, men som altid ender midt oppe paa Strandvejen, ofte Millioner Rejespring fra selve Vandet – fra Sagen.

Se – nu har jeg selv sprunget igen, ikke sandt? Saadan gaar det. Den eneste Undskyldning, jeg kan finde paa, er – le nu ikke! – at jeg er Lyriker, det vil paa godt Dansk sige en Løgnhals, en Fyr, som forstaar at slikke alt muligt og umuligt i Verden rundt og kønt og glat, men som er ude af Stand til at gaa helt til Bunds i noget som helst. Kend dig selv! – Puh!

Jeg ved meget godt, at jeg i mit Liv vil blive taget for en løs Karakter, som ingen kan stole paa og ingen vil være Ven med i

Længden, fordi det før eller senere vil gaa op for Folk, at jeg danser paa Line. Saa vil de fælde min Dom. De vil nøjes med Facta. Ingen af dem vil spørge om, »hvorfor Jeppe drikker«, og ingen af dem forstaa, hvorfor Jeppe *maa* drikke.

Derfor var jeg bange – jeg var virkelig bange – da jeg havde sendt mit sidste Brev til Dig afsted, bange for at Du skulde se paa Flosklerne og *ikke* se, at de i Virkeligheden var noget ganske andet.

Ved Du, hvad en Lyriker er? Det er det ulykkeligste Menneske paa hele Guds grønne Jord. En Pjalt, som jager Verden rundt for at finde sig selv, og som dør uden at have fundet. En gal Mand.

Og saa ligger Verden i Støvet for sine Digtere og kalder dem store. Vist er de store. Saa store at de aldrig evner at faa Kik paa noget saa irriterende smaat, noget saa lurvet lille som det Per Gyntske Selv.

Om jeg er Digter og om jeg er Lyriker, det maa forøvrigt Fanden vide. Somme Tider tror jeg det. I alle Fald har jeg de godt Folks slette Sider.

Kun et eneste ved jeg mig constant i, og det er i min – Kærlighed. Det er det eneste Nødanker jeg har. For jeg kan elske, det vil sige knytte mig til en Person uden Begær. Jeg er ikke Lyriker i min Kærlighed. Maaske vil Du kunne forstaa, hvor angst jeg er for og hvor nødig jeg skriver Kærestebreve; Fraserne sidder i mit Blækhuis. Af samme Grund er jeg angst for mine Breve til Dig. Naar vi taler sammen, kan jeg hytte mig, men naar jeg har Dig paa Afstand . . .

Om blot denne Evne til at elske trofast, en enkelt Person, vilde brede sig længere ud over min Karakter!

Jeg ved godt, at ét maaske kunde redde mig, det nemlig, at slaa »Gnisten« i mig ihjel, at blive en Hr. Sørensen. Men netop det kan jeg ikke.

Naa – det er altfor trist dette. Sandsynligvis begriber Du ikke et Kvæk af det Hele. Jeg er saa uvant til at tale om mig selv; jeg holder ikke af det.

Et maa du bare vide. Jeg er ensom som Du, ensom paa en langt mere dræbende Maade. Kun min Solvejg har jeg frem for Dig. Og det sker tit, at Per Gynt maa lægge sit Hoved i hendes Skød, meget, meget tit, trods det, at han kunde skyde sig, hver Gang han har gjort det. Jeg hader Svaghed som jeg hader Aandrighed!

– Og saa er dette mit Had – lyrisk, lyrisk!

Kender Du de Par Linjer af Drachmann: Hvem er jeg,
 – – – – – hvordan ser jeg ud?

Du myrder stadig løs paa I. P. Jacobsens Drømmeteorii. Ved Du hvad, vi er saa velsignet enige, baade Du og jeg og han. Du siger, at Drømme gør rig men gammel, han, at de gør fattig. Skulde mon ikke det, han kalder fattig, være det samme, som Du kalder gammel? Begge to mener I jo dog, at Drømme er en Kapital, en meget stor Kapital, som bare har den Mangel ikke saa let at kunne omsættes; det er gamle Mønter, Guld og Sølv og Kobber i Masse, men intet kan man faa for dem. Og saa er man fattig, og Fattigdom gør gammel. »En Skaal for Haabets Fattigdom! en Drømmerskaal!«

Du lader i det Hele taget meget morderisk i Dit sidste Brev. Du behandler jo »Stemninger«, som man behandler Gendarmer. Vist er »Stemninger« Poesi, kære, tit meget fin Poesi. De er akkurat ligesaa berettigede til den Titel som Musikken til at kaldes en Kunst. De vælter ganske vist ligesaa lidt som Musikken noget Samfund over Ende, men de er behagelige Oaser for den svedige Karavane, aldeles nødvendige Oaser. Kunde Du undvære Musik?

Jeg skal villig indrømme Dig, at en Afhandling af Georg Brandes og et Drama af Henrik Ibsen er Poesi; men det poetiske ligger ikke i Æmnet, men i Formen, i Aanden, der gaar igennem det, i den begavede Mands Maade at gøre Arbejdet paa, i de tusende »Stemninger«, der vælter sig mellem Linjerne og gør Dramaet til Drama og Afhandlingen til det, som kun Georg Brandes kan gøre en Afhandling til. En »Stemning« kan være lødigere end 28 Romaner. Klar Fornuft og Begejstring forlanger Du. Tror Du G.B. eller H.I. har saa særdeles meget af det første; der til er de for store Digttere, for store Mænd. Den klare Fornuft kommer saa grumme lidt i Betragtning her i Verden; til Dato har Historien ikke haft Brug for den. Er Revolutionerne Fornuft? og har ikke G.B. og H.I. gjort Revolution? Prøv paa at helde sund Fornuft paa Verden, og den er »fornuftig« nok til at kaste den op strax. Det er Begejstringen, der skal bære; den alene er Poesi, eller skaber Poesi. Revolutionerne er Begejstring. Begejstring og sund Fornuft kan ikke gaa i Spænd sammen; enten-eller. Jeg tror ikke, at man skal være angst for at sætte Folks Lidenskaber

i Bevægelse. Se paa Strindberg. Han travet nu Evropa rundt med sin Stormtromme. Der er mange, der vaagner op og siger: »dejligt! Hurra!« og vender sig om paa det andet Øre. Men der er mange, som ikke falder i Søvn mere, som ligger stille, men vaagne. En Digter kan ikke og bør ikke staa inde for, hvor langt hans Kalden naar, blot han ved, at han *har* kaldt, og at han har kaldt, vaagen og fuldt bevidst. Tror Du, at Lidenskaben fra den franske Revolution gik til Grunde, blev Spild? aldeles ikke. Hvad har det at sige, at Folket vaagnede for tidlig og tog en spruttende Natlampe for Dagskær? Dagen kommer nok en Gang. Det er mere end en »nødvendig Illusion«. Men liden Vægt ligger der paa, om Per og Povl har ødt deres Lidenskaber i unyttigt Forbrug, i falsk Begejstring. Ad Helvede til med Per og Povl. Er Lidenskaben ægte, kan intet kvæle den; den har levet siden Adam knyttede Næven mod Vorherre, da Paradiset blev lukket bag ham. Og Fremtiden dier den. Tror Du, at den intet har udrettet?

Naa – nu til Slut det private.

Først og fremmest en Hilsen fra Dine Forældre. Jeg har lige været hos dem; jeg traf dem begge to og en lille Fyr, som hed Henrik; de var lige kommet hjem fra en Spaseretur.

Af dem erfarede jeg den glædelige Efterretning, at Du kommer her til Byen næste Lørdag for at blive til Tirsdag Aften. Jeg truede Din Moder med at kapre Dig Mandag Aften eller en anden af Aftnerne, forudsat, at Du ikke gaar i Theateret dem alle. Min Kæreste er nemlig herude hos mig hele Fastelavnsugen, og hun er meget opsat paa at hilse paa Dig; bliv nu ikke for indbilsk! Skal jeg bede Madsen og et Par andre, eller vil Du være ene? Eller vil Du maaske hellere spise Frokost her en Dag? Bestem selv. Hvornaar Du saa kommer, ved Du nok, hvorledes Du bliver modtaget.

Tak for de tilsendte Numre. Jeg er lynende gal paa det lille Mgb. Jeg hører slet ikke hjemme der; men Pengeforholdene tvinger mig til at blive ved. Du aner ikke, hvor lille bitte O.B. er. Sikken en Dumhed, jeg gjorde den Gang! Lyrik – Puh!

Din

Viggo Stuckenberg

5.

Vestre Hospital. 22/3 86.

Kære Clausen!

Hvad i Alverden er der i Vejen? Ikke det fjærneste hører man fra Dig. Du er da vel ikke allerede puttet ned? Eller har Du aldrig faaet mit Brev af 1ste eller 2^{den} Marts? Jeg er tyk uvidende overfor alle disse Spørgsmaal. Jeg aner ikke engang, om Du har været her i Byen.

Nogen Skyld i al denne Uvidenhed har jeg maaske selv. Jeg kunde have rørt mig lidt og forhørt mig. Men se det er jo netop det, jeg ikke har kunnet. Jeg har nemlig ladet mig engagere nede paa min Faders Kontor, hvilket Engagement har slugt min Tid i de sidste tre Uger paa en forbavsende Maade. Det er ikke saa let at sætte sig ind i en saa uvant Gærning. Tilfreds er jeg imidlertid. Du aner ikke, eller det gør Du maaske netop, hvor det tørre praktiske Arbejde kan om jeg saa maa sige dulme. Det er mig en ren Vellyst at helde tørre Tal paa al den Sodavandslyrik, jeg rummer. Hvis jeg ikke var Hedning vilde jeg velsigne min Kontorlineal.

Og saa gør jeg Bondearbejde. Graver i Haven og laver Hønseshus og holder Øje med, hvormange Tag frem Foraaret tager hver Dag.

Men min Tid er bunden. Kun om Aftenen kan jeg puste og være lidt »faderlig sindet« overfor mine øvrige Interesser.

Ikke engang Madsen kan jeg faa Øje paa for bare Regnskaber. Jeg sendte ham skriftligt en Hilsen for hans lille Proverbe i Mgbl. Det Stykke Arbejde kunde jeg godt lide. Der er noget vederhæftigt ved hans Frembringelser, som naturligvis særlig maa tiltale en springgal Loppe som mig.

Se alt dette har jeg maattet snyde mig til at sætte sammen. Det skal ogsaa bare minde Dig om min Existens. Jeg kunde ikke vente længere. Har Du ikke Tid til mere, saa send bare et Par oplysende Linjer.

Skulde Du være gnaven for et eller andet, som jeg ikke aner, saa skæld i Guds Navn ud og lad mig annamme Din Vrede og erfare dens Aarsag.

Din

Viggo Stuckenberg

6.

Horsens 23/3 86

Kære V.S.!

Tilgiv mig, at jeg ikke har skrevet saa længe, men jeg vilde ikke skrive til dig, uden jeg havde noget paa Hjærtet, og jeg er begyndt at blive fuldstændig blød. Du har valgt den bedre Del, som ikke skal tages fra dig. Ja, du har Ret. Det maa gøre godt at overhelde sig selv med tørre Tal. Jeg lever i en evindelig Produktion, som snart har gjort min Aand til én formløs Vælling. Det er ikke morsomt at føle sig selv saaledes udflydt. Jeg ser med Bedrøvelse paa Resten af det Aar, jeg nu en Gang har besluttet at blive her. Ikke for det; jeg er ikke ked af min Bestilling, men den er ødelæggende for Aanden.

Jeg har holdt op at skrive Vers. Det er mig umuligt at sætte to Linier sammen. Jeg har ikke en Ide. Der skal »otium« til at skrive Vers, og der skal stor Selvrespekt til. En Pjalt, som ved at han er en Pjalt, kan ikke skrive Digte, der duer til noget. Om jeg end ikke just har saa ringe Tanker om mig selv – jeg mangler Evnen til at indigneres. Jeg finder ikke, at jeg selv er noget saa dejligt, at jeg har Ret til at blive fornærmet paa Verden, naar den gaar mig imod. Og jeg har en inderlig Foragt for at nyde mig selv i min ædle Følelse for mine lidende Medmennesker.

Jeg har maaske altfor megen Selvkritik. Lyrikken er i Reglen Selvforgudelse. Og det er det, som kvalmer mig.

Jeg har set dit Digt i Tilskueren, og synes godt om det. Der er noget inderligt, ægte, noget, hvor man føler, at det er andet end Deklamation. Da du læste det for mig, forstod jeg det ikke saa godt, som nu, da jeg har læst det selv.

Efter at have læst det forstaaer jeg din Aversion imod Heine. Hvor du i Grunden er beslægtet med ham! Men des mere kan du ogsaa forstaa det hule, forlorne ved ham. Du holder ikke af at sætte dit Hjærte paa Knappenaale, som du en Gang sagde, men en saa udmærket anbragt Naal, som den, der er i dit Digt, skal man lede længe efter hos ham. Man har dog Ret til at udstykke sig i Knappenaale, naar blot Naalene er et Produkt af virkelige Følelser og ikke af en arrig Hunds Bidskhed.

Jeg keder mig. Det skal være sundt, siges der. Jeg tror det ikke. At kede sig er Aandens Fallit. Ti jeg keder mig uden at længes. Jeg har nok før kendt noget som jeg kaldte Kedsomhed.

Men det var Utaalmodighed, Længsel. Dette her er noget andet. Det er en Følelse af, at alle éns bedste Evner ligger brak, uden man dog kan finde, hvorledes de skal frugtbares, uden at man kan finde sin Form.

Har jeg i Grunden noget jeg vil have sagt? Jeg ved det næsten ikke længer. Trods alt, hvad der er sagt, trods alle dem, der har slaaet Reveille, ligger Verden endnu og sover, og jeg har al min Overtalelses Evne behov for ikke at tro, at jeg og du og alle de andre, som vil »frem«, er overflødige.

Tænk saa megen Støj og Skraalen, blot for at faa Dagen til at længes et Hanefjéd.

Hvad kan jeg sige, som er nyt? Jeg havde en Gang en saa brændende Tro. Noget af min Tro var ogsaa Ærgærrighed. Jeg er ikke meget ærgerrig mer. Der er kun sjælden noget tiltalende ved de store Mænd. Hvad Fornøjelse kan man have af, at en Hob, der mener akkurat, som deres Kritici, strør Roser og raaber »vivat«?

Og de nye Tanker! Hvad skal vi i Grunden med dem? Vi har mange gode gamle Tanker, som det vil koste Menneskeliv at skaffe Odelsret. Den frie Tanke f. Ex, hvor længe vil det ikke var[e], før den bliver Dronning? Og hvad nytter det saa, at du eller jeg laver Aandrigheder og klasker det gamle Ler op i en ny Form, naar vi dog endnu ikke har bragt det vigtigste og største til at sejre.

Vor Fejl er, at vi er Stuefilosoffer, og at vi mangler Mod til at blive Agitatorer. Vi mangler Mod til at stikke Fødderne i en anden Mands Klæder og stille os op paa Gadehjørnerne som Propenreutere for at vise Folk, hvor de faa de bedste Varer.

Ja, nu er jeg bleven Agitator, praktisk Politiker, men jeg er for blødagtig til at kunne holde det ud.

Den Politik ender med at slaa mig ihjel, jeg mangler Mod til Gentagelsen, som der stod i Psykologien. Derfor er jeg dog ikke praktisk, og derfor kan jeg ikke smøre tre Spalter om over et Skelet af stjaalne Ideer.

Jeg har ikke været i København. Men jeg kommer maaske først i April eller ogsaa til Paaske.

Hilsen og hjærtelig Lykønskning til din nye Stilling

Din hengivne

Sophus Claussen

7.

Horsens 12/4 86

Kære Stuckenberg!

Nu er jeg atter kommen i de gamle Folder igen og befinder mig saa rart »som en Orm i sin Nød, som et Myg paa sit Blad«. Jeg tror, at jeg er anlagt for det huslige, ti jeg befinder mig aldrig saa vel som i et saadant rigtig hyggeligt Vaneliv. Man kommer ud af sig selv og mister Sikkerheds Følelsen, Humørets Jævnhed, naar man kommer lidt ud af den daglige Visselulle, naar man kaster Pligterne af og indbilder sig at man skal flyve. Dermed vil jeg ikke sige andet, end at jeg godt en Gang imellem kan lide at faa mig lidt Motion, for et rent Vanedyr er jeg ikke. Men i Grunden, du, for at kunne udrette noget, for at faa Tanker maa man have Ro og en vis Sindsligevægt. De bedste Indfald kommer i en bevæget Stemning, men for at kunne gøre noget ud af dem maa man have Ro. Saaledes gaar det mig i alt Fald, – men jeg er maaske ogsaa en af de mest dovne og indolente Personager i Kongen af Danmarks Riger og Lande. Og hvis ikke Himlen ved et Tilfælde havde begavet mig med en livlig Hjernevirksomhed, der arbejder af sig selv, uden jeg behøver at udvikle nogen Energi, og hvis jeg ikke tillige var bleven forsynet med en Smule Temperament, der en Gang imellem faar mig til at blusse op og gøre en Dumhed . . . saa vilde jeg formedelst min Energiløshed være den utaaeligste Træmand, det mest anskuelige Exempel paa en menneskelig Østers.

Energiløshed! Jeg har forelsket mig i det Ord. I Torsdags stod der i Folkebladet et Brev om København, hvori jeg udtalte mit Anathema! Mene, mene! Tekel! Upharsin! over Københavnerne for deres Energiløshed.

Hvorledes jeg har faaet det Indtryk af den kære Bys Indvaanere er ikke saa sært. Det er København der har slugt *min* Energi (som Horsens skal gengive mig). Og havde jeg ikke truffet mine Forældre og dig og din Kæreste, saa havde jeg rent ud forbandet den gode Stad. Men I har bevæget mig til Naade.

— — — —

Foraaret begynder rigtig at gøre Indvirkning paa mig. Men, aa saa dejlig Solen ogsaa har skinnet i Dag. Jeg føler mig virkelig lige som et slettere Menneske – den store ubekendte ske Tak.

Solen kommer og Moralen fordufter, Trætheden, Blasertheden. Jeg kunde næsten skrive Vers igen, men jeg gør det ikke. Foreløbig slider jeg i Novellen, som jeg har lovet at sende Edvard Brandes inden fjorten Dage. – Jeg besøgte ham og blev modtagen med stor Forekommenhed som en stor Mand, der kommer hjem fra Udlandet. Hør du, jeg er stor. Virkelig stor. Det er mig umuligt at tro andet, naar du og Brandes modtager mig saa elskværdig.

Men hvad det var, jeg vilde sige. Jeg gaar daglig og bliver lyrisk og det gaar i Blodet, fordi det ikke gaar i Pennen. Bed for Himlens Skyld din Kæreste om at skrive de to Sange af. Jeg vil synge dem i Dameselskab. Mon det ikke vil gøre Lykke? Mine egne Digte med original Musik af en Dame. Jeg skal faa et af mine vidstrakte kvindelige Bekendtskaber til at spille dem for mig, til jeg kan dem. Eller jeg tror, jeg vil lære at spille alene af den Grund. Saa kan jeg akkompagnere mig selv, det er meget bedre.

Hvad behager? Er det Koketteri.

»Nej, lad nu være,« som Arnold Jørgensen siger, naar Bojsen vil have mig med ud paa »Scherzo« om Formiddagen. De to Mennesker slaas om at fordærve mig. Jeg er tit sammen med Arnold Jørgensen og hans Omgangskreds om Aftenen, og jeg morer mig altid godt. Men naar Bojsen saa den næste Formiddag hører, at jeg har været hos Jørgensen, bliver han i daarligt Humør, og bebrejder Jørgensen, at han fordærver mig, og midt under alle Bebrejdelserne udbryder han saa:

»Claussen vil De med ind paa »Skandinavien« (Hotellet ved Siden af)«. Og henvendt til Jørgensen forsvarer han sig med inderlig Overbevisning: »Naar De fordærver ham om Aftenen, vil jeg have Lov til at fordærve ham om Dagen.«

»Nej, lad nu være med det!« siger Arnold Jørgensen. Og han staar og stirrer melankolsk efter os, mens vi gaar ned igennem Gaarden.

— — — —

»Nej, lad nu være med det!«

Ingen Bebrejdelser, ingen Moral mere!

Vi er alle Mennesker, som Hvalfisken sagde, da den slugte Jonas.

Og nu vil jeg til Slutning anbefale dig og alle unge danske, Mand og Kvinde, at se lige saa lystig paa Tilværelsen som jeg.

Naar man med Sandhed kan udraabe den gamle Komadies klassisk skønne Ord:

»Det er i Dag et dejlig Vejr,«

naar Solen kommer og gør en balstyrig og saa meget andet kommer og gør én balstyrig, saa er al Moral og Snak ikke allene unødvendig, men uforsvarlig. Det er kun Foraar en Gang om Aaret.

Din hengivne

Sophus Claussen

8.

Horsens 11/5 86

Kæreste Ven!

Jeg mærker det med Rædsel og daglig voksende Angst, at mit gode Humør, min Livslyst, min Frejdighed, min Optimisme kommer af én sig langsomt udviklende, men dog betænkelig faretruende Embonpoint. Du ved, fede Folk plejer at have et godt Humør. Mit gode Humør er altsaa et unaturligt og usandt Produkt af Fedme, dersom ikke det omvendte er Tilfældet.

Men det er ligegyldigt hvilket: jeg tror, jeg vilde foretrække at være pessimistisk, naar jeg blot kunde vedblive at være mager.

Jeg er endnu Lyriker. Vi er begge Lyrikere. Men der er Forskel paa en fed og en mager Lyriker. Den eneste Maade, hvorpaa en mager Lyriker kan blive fed, er ved at opgive at være Lyriker. Derfor forstaar jeg dig, naar du siger, at du ikke vil hengive dig til Lyriken, før du har faaet det solide Grundlag.

Fedmen er det solide Grundlag. Læs mine sidste Breve og kom her over og se mig. Jeg har det solide Grundlag.

Jeg er glad ved dig. Du synes virkelig ogsaa mere fornøjet, end for. Det er vel sagtens, for al den Sol, som du mener at have fanget. Jeg tror ikke, at du har rendt dig en Stave i Livet, som du ellers, pessimistisk nok for en Lyriker, der aspirerer til »Karakterfasthed« og Fedme, udtrykker dig.

Jeg tror at alle vore mange »Staver« indskrænker sig til en Smule Utaalmodighed. Vi har vel en Gang imellem rendt mod

en Mur. »Hvad behager? den saa jeg ikke?« Men noget saadan stingende, blodødende som en »Stave«, det har dog heldigvis hverken du eller jeg mødt paa vor Vej. Sligt overlader vi til Herman Bang og »der blasse Heinrich« Heine.

Men nu er vi vel igen kommen til at skændes om Ord. Jeg indrømmer dig, at Muren er jeg – og du – løbet imod, og vi har faaet et dygtigt Knubs, hvis Følger imidlertid, hvis de virkelig er blivende, er alt andet end skadelige for os. Det er mit Mægling's Forslag, saa kan du jo prøve at holde paa »Staverne«.

Jeg mener, at saadan noget som: »Sie haben mich Gift gegossen ins glühendes Leben hinein« o. s. v. det kan tage sig godt ud i Vers, men det er Løgn og forbandet Digt, man tror paa det, man digter om det, man drømmer sig syg ved det.

Nej maa jeg bede om min Heine som politisk Digter eller som en haabende Rekonvalescent i »Neuer Frühling« – eller om min egen frodige og fede danske Aarestrup.

Vi slutter Forlig.

Eller mener du, at jeg rendte mig en Staver i Livet, fordi jeg ikke kunde faa en Digtsamling ud til Jul, og var det en Staver at rende sig i Livet, at de fleste Digte var saa daarlige, at jeg maatte smide Hatten ved Frihedsstøtten?

Sei geduldig, mein Freund! saa kommer P.G. F selv selveste krybende paa Maven og slikker dit Støv.

I alt Fald er jeg nu glad over det, som den Gang bragte mig paa Randen af en dansk Fortvivlelse.

— — — —

Du skal have Tak for din Skitse. Jeg synes godt om den. Æstetisk formaar jeg maaske ikke at værdsætte den. Jeg tør ikke rigtig have nogen Mening. Men den er ærlig, og der er udmærkede Ting i den – saa gid Fanden havde den Anmelderfrase! Jeg kan godt lide den, for der er noget personligt og sandt i den, noget, der ikke blot er digtet. – Stakkels Olsen! Jeg tror dog ikke rigtig paa Kunstbegejstringen til sidst. Hvad Glæde kan Olsen have af disse Silhouetter, som aldrig nogen Menneskesjæl skal se. Ja, jeg ved, man kan digte og skrive for sig selv. Jeg ved det godt. Men dette: blot og bar Kunstbegejstring!

Tror du ikke snarere, han vilde have kylet Hatten i Hovedet paa Frihedsstøtten?

Jeg holder som sagt meget af den lille Fortælling. Om den er

popolær, ved jeg ikke rigtig. Men jeg tror nok, vi benytter den, og jeg siger Tak til.

— — — —

Vi faar vistnok alligevel »Samfundet« her over. I Dag er Indbydelsen sendt til Trier; jeg har selv skrevet uden paa Brevet.

Jeg havde nær sagt: »Gid Fanden havde Samfundet.« Jeg er jo som selvskreven til at være med ved det hele, og jeg ved, at jeg er for forfængelig til at undlade at holde en eller anden Tale for at dupere det Rak.

Men jeg tænker dog alligevel, at vi skal kunne være noget sammen og faa talt noget med hinanden.

Det er ellers svært at faa talt med hinanden. Jeg ved ikke: da jeg var i København, var der saa meget jeg vilde sige, og som jeg saa slet ikke kunde finde, naar vi var sammen. Det er noget sentimentalt Sludder i Grunden. Men vi moderne Mennesker har enten for lidt Stemning eller for megen Refleksion, og vi taler sjældnen ud af en Stemning. Jeg har i Grunden imod min Vilje løjet for dig tit. Jeg har gjort mig bedre, end jeg er — — Naa!

— — — —

Husk endelig din Kæreste paa Noderne, for jeg vil virkelig bedaare Damerne.

Din heng.

Sophus Claussen

9.

17/5 86.

Kære Claussen!

Nu har jeg i en halv Time fløjtet Huset rundt for at finde Dit sidste Brev. Men væk lader det til at være. Alle de andre har jeg, baade de bedrøvede og de glade — og saa skulde jeg netop miste det, som var det rimeligste af dem alle sammen.

For det var det rimeligste. Da jeg havde læst det, maatte jeg af med den Ytring til min Kæreste, at Dine Breve ubetinget var

Mørbraden af Din Produktion. Denne Ytring skal ikke nedsætte Din Produktion, hvilket vel for øvrigt er overflødigt at bemærke.

Mens vi er ved Produktion. Madsen arbejder som et Lokmotiv i en Snestorm. Det er hans eget »Stykke Udviklingshistorie« han skal af med. Forleden sendte jeg ham min Recension over dens første Afdeling. Jeg havde ventet, eller frygtet, aldrig at se ham mere, for mild var den sandelig ikke. Dagen efter mødte han imidlertid for at slaa en Passiar af om Sagerne. Han er i Grunden ganske »bra'«. Det ligger maaske i, at han er mindre Lyriker end nogen af os. En Ros, forstaar Du. Vi blev snart enige om, at var der for 2 Skilling Værdi i Historien, som den forelaa, saa var der sku heller ikke mere.

For Tiden ser jeg ellers lidt mere til Madsen og Konsorter, paa Grund af de Hørupske Aftner. Det var mageløst at følge ham hjem i Lördags. Blot ét kan jeg ikke væge mig for – Tanken om, at han skulde været bange. Jeg tror det næsten. *Var* han det virkelig, og har han et eneste Øjeblik af Skræk for Følgerne fortrudt, hvad han har gjort, kan jeg daarlig tage min Hat af for ham. Jeg vil saa nødig tro det. Klø faar han forøvrigt nok, og vi med. Jeg skal nyde dem, hvis de bliver for den Sag.

Naa – og vi som kommer til Horsens alle sammen. Hvor det er smukt af Eder at invitere os til Dyrskue. Er det ikke Fedeskue? Vi vil omtrent befinde os som den fattige, magre, sultne Student hos Zola overfor Hallerne i Paris. Naar vi endda faar Lov til at smage paa Dyrene. Lille Lachmann ser ud til at have Passion for at slikke Kohaler. For Resten kan vi jo udstille Halberstadt til Gengæld, – og Dig, om Du ikke allerede er engageret af Horsens.

Noderne gaar det saa jævnt med. Du skal nok faa dem.

Se paa medfølgende Causeri, og Tak for Udtalelserne om »Silhouetten«.

Din heng.

Viggo Stuckenberg

Hvis det er Redaktionens Frimærker, Du benytter, synes jeg Du handler meget syndigt ved at sætte et 12 Øres paa et Brev til mig. Men maaske det var din egen Kritik over sidste Brev.

10.

Horsens 24/5 1886

Kære Stuckenberg!

Først Forretninger! og endda meget kedelige Forretninger. Som du maaske har set, har vi i det sidste Aar været aldeles overhængte af Processer. For nylig faldt der en Dom, hvorefter Bladet skulde betale 500 Kr. og vi har mange andre mindre Sager. Desuden har vi nu faaet en ansvarlig, som koster 5 à 600 Kr. om Aaret. De økonomiske Bestyrere af Bladet har derfor begyndt frygte for deres fede Andele, og man har besluttet saa vidt muligt foreløbig at undgaa Bekostelser, der ikke er paatrængende nødvendige Love. Bladet anvender meget paa Korrespondenter rundt omkring. I Aar har det desuden faaet Gasmaskine, ny Presse, en ny Redaktionssekretær og endelig nye Typer.

Du kan da forstaa, at hvor gjerne jeg vil have dig til at skrive hos os, maa jeg bøje mig for økonomiske Ræsonnementer. Bladet vil ikke kunne betale dig efter Fortjeneste, og vi vil naturligvis ikke have, at du skal skrive for intet. Jeg haaber ikke, at du misforstaaer dette. Ved Lejlighed skal jeg sende dig din sidste Artikel, som jeg for Resten synes godt om og gjerne vilde benytte. Naar du nu kommer til Pinse, kan vi afgøre vort øvrige Mellemværende.

— — — —

Jeg har med olympisk Glæde læst i dit sidste om Madsen, der »som et Lokomotiv i en Snestorm« arbejder paa sit eget »Stykke Udviklingshistorie«. Den kære O.M.! hvor det ligner ham. Jeg ser ham og hører ham sige: »Et Stykke Udviklingshistorie«. Jeg beundrer ham for hans Naivitet, hans umenneskelige Alvor. Hvor han dog forstaaer at tage beundrende paa en Frase, at stryge kælent hen over den som det var en Provençalerrose. Og jeg ser ham sidde og arbejde paa dette »Stykke Udviklingshistorie« »som et Lokomotiv i en Snestorm« med Gigantermod og Giganttro, en Følelse af, at nu skabes det ottende Vidunder.

Og det ligner ham ligesaa godt, dette, at han bagefter hurtigt bliver enig med dig om, at det ottende Vidunder ikke er en Pibe Tobak værd.

Han er ikke Lyriker, siger du. Aa jo! Han er. Hans Lyrik er oven i Købet stærkere. I det Øjeblik han arbejder, dræber den

hans Kritik. Bag efter kommer Kritiken. Men vi har den allerede, mens vi skriver, og den slaar – i alt Fald hos mig i den senere Tid – »Skabermodet« ihjæl.

Le ikke! Jeg ved, du vil tale til mig om min Fortids lyriske Syndflod. Men der er Ebbe, nu, i de Vande. Maaske kan det komme igen, naar jeg ophører at være Journalist. Men jeg tror det ikke. Den satiriske Aare i mig er altfor stærk.

I Grunden vilde jeg helst skrive Breve altid – du har Ret i dit sidste Brev, naar du kalder det Mørbraden af min Produktion. Jeg vil helst skrive Breve; ti dér kan jeg komme af med det Stof, som jeg, Guderne være lovet, har nok af. Og jeg generes ikke af »Formen«, som er noget, Fanden har skabt. Har jeg, har du nogen Sinde i et Vers naaet at faa alt det sagt, som vi vilde sige? Nej.

Jeg tror, at jeg til Trods for mine lyriske Øjeblikke alligevel er temmelig nøgtern, en Forstandens Nøgternhed, der spørger: hvad hjælper al den Stemnings Poesi? Hvad er det for noget fladbundet Snak? Lad os faa Fakta og Logik, »tørre Tal og nøgne Kendsgærninger« – ikke noget lyrisk Vaas, som intet betyder, som maaske synes kønt og betager, men som dog aldrig rækker den hældende Verden i Lave. Fantasteri, der vel er et godt Agitationsmiddel, men som er Overdrivelse, derfor Usandhed.

Jeg tror saaledes, at det skrider godt fremad for mig med at faa min Karakter »paa fast Grund«. Maaske var Lyriken det bedste. »Paa fast Grund« og »paa Grund« synes mig somme Tider et og det samme – en »grundstødt« Karakter.

Jeg gider ikke tænke længer over det, for man arbejder sig ind i en Labyrinth af famlende Tanker, og kan ingen Ariadne Traad finde.

Hvad er bedst? Lyrik eller Nøgternhed?

Jeg hælder til begge Sider. I denne Tid ærgrer jeg mig over min Nøgternhed, for jeg vilde saa gerne skrive en Sang til Studenter-samfundets Fest, og jeg kan ikke finde paa en eneste passabel Frase.

»Studenter«! Herre Je! Hvad er det for Folk? Hvorfor skal de kravle op over den anden Mødding, baske med Vingerne og gale: »Kykelyki! jeg er Hane.«

En hjærtelig Hilsen

din hengivne

Sophus Claussen

11.

27/5 86.

Kære Claussen!

Tak Din Gud, at Du endelig fik skrevet. Jeg skulde lige til at baske Dig. Er det maaske »denne meget kedelige Forretning«, der har trykket Dig til Tavshed.

Herregud! saa I kan ikke pleje Forbindelser med saa store Huse som mig. Den Underretning havde jo ganske vist gjort et forfærdeligt Indtryk, hvis Du ikke havde faaet den i den snurrige Habit, Du har valgt til den. En korrekt, stram Forretningsfrakke med Knapper af bekymret Venlighed. Den er mageløs. Jeg forsikrer Dig for, jeg nød den.

Hvad min Artikel angaar, saa fri mig endelig for at se den igen. Gem den i det mindste til Pinse. Forøvrigt – hvorfor ikke trykke den gratis. Faar jeg ikke noget for den, saa faar jeg ikke noget for den. Jeg har opdaget en uhyre Letsindighed hos mig i pekuniære Spørgsmaal, rent ud en skurkagtig Letsindighed, noget Du imidlertid ikke maa benytte Dig af til Pinse, naar vi skal »afgøre vort Mellemværende«.

Ja, Du kan tro Madsen sveder. Nu har jeg læst hele »Udviklingshistorien«. Den bestaar af 4 gode Kapitler og 6 slette. Men om de 6 aad de 4, blev Resultatet det samme som med Køerne i det gamle Testamente, saa slette er de. Dine Bemærkninger om hans umenneskelige Alvor rammer udmærket. Jeg har aldrig set de ubetydeligste Ting af Verden behandlet med en saadan Højtidelighed som i hans sidste Værk. Der er en ren Torden af drabelige Ord. Med en frygtelig, knusende Grandessa skræver han hen over de uskyldigste, dumme Muldvarpeskud.

Ligemeget – de 4 gode de *er* gode. De handler om »et Forhold«, og dér er han rammende i Skildring og i Ord. De er levede. Og han forstaar udmærket at opleve. Ligervis er der noget overordentlig tiltalende over den Sejghed hvormed han gaar paa og den Ærlighed, hvormed han skildrer. Han vil noget. Derfor tror jeg paa ham. Han har Tendens. Og jeg elsker Tendens. Gud bevares vel, hvor jeg elsker Tendens!

Ligemeget om det kun er Lyrik! bare Tendens! noget der slaar! noget der smager af Lussinger! Vi kan altid bagefter se paa, hvad det var vi slog med, blot Lussingen først sidder der.

Er Du Lyriker, saa brug Din Lyrik. Bid med den! stik med den! spark med den! Vi trænger saa frygtelig til Angreb paa alle Kanter herhjemme.

Naa – jeg er rasende for Tiden, ædende gal. Men mit Had er ikke længere lyrisk, selv om Formen for det endnu imellem kan se saadan ud.

Men mere derom til Pinse.

For Resten – lad mig vide lidt om hvordan jeg skal forholde mig under mit Ophold i Jer gæve Stad.

Din hengivne

Viggo Stuckenberg

12.

Horsens, d. 3/6 1886

Kære Stuckenberg!

Det overlades ganske til dig selv, om du vil ligge i, ved eller under min Seng. Hvis du har megen Lyst til at tage paa Landet, kan du naturligtvis ogsaa faa Lov til at svede ihjæl under de store Dynner. Jeg vil dog tillade mig at bemærke, at du privat er inviteret af mig, og at jeg vil ønske Studentersamfundet F. . . . Stille bliv ikke hidsig! Jeg sagde ikke noget.

Dersom du antager, at det er Sangen og Talen, som binder min Tunge, saa vil jeg berolige dig. Endnu har jeg ikke gjort mig nogen Ide om, hvordan den Pølse skal skæres. Jeg fristes ogsaa til at opgive det. Ved Gud! Det er virkelig ikke Forfængelighed, ikke i større Grad, men jeg har nu en Gang sat mig det for. Og er det ikke Mangel paa Energi – jeg øver mig i Energi – om jeg opgiver det.

Jeg er ellers bleven temmelig indolent, ogsaa over for Folkejubel og Hæderskroner. Og jeg har faaet Skrivekvalme. Jeg kan næsten blive syg af at se paa en Pen. Jeg tørster efter at faa nogle faktiske Kundskaber ind, som en sprukken Lerjord tørster efter Regn en hed Sommerdag.

Hils Studenterne, og sig dem, at der endelig maa komme mindst 150. Det vilde her øvre blive betragtet som noget af en Skandale, om der kom altfor faa, da jo hele Samfundet er med.

Jeg ved nok, at Jens Busk har staaet og fablet noget om hun-

drede Studenter. Men Jens Busk har været galt underrettet. Hvad forstaar store Folk sig paa Smaating?

Og sig saa de gode Demokrater i Samfundet, at de skal lade Ideerne sove en Dag og tage Studenterhuer paa, for at vi skal kunne kende dem fra det øvrige Folk. Ti ogsaa her ovre er der dem, som ligner Mennesker.

Og nu min hjærteligste Hilsen

Din hengivne
Sophus Claussen

Jeg har i Gaar sendt EdvBrandes Slutningen af Novellen. Jeg haaber, at du gaar op til ham og faar at vide, hvad han siger »unter uns« til en anden, og som Forfatteren aldrig faar at vide.

13.

9/6 86.

Kære Claussen!

Ja saa kommer jeg paa Lørdag Morgen! Jeg og Georg Brandes, Erik Skram, Neergaard, Carsten Ravn, Erik Schiødte o.s.v. En glimrende Forsamling paa henved 80.

En Sang har jeg unægtelig – paa højere Opfordring – begaaet. Men om den er blevet antaget, vides ikke.

Oscar Madsen er med. Og Søltoft-Jensen.

Jeg glæder mig meget til at se Dig og tænker nok, at vi faar talt en Del sammen, om ikke til andre Tider saa paa ægte *Vismands Vis* (føj!) om Natten.

I Morgen skal jeg op til Dine Forældre og ud til E.B.

Og saa for Resten – paa Gensyn!

Din
Viggo St.

Kan Du ikke give Horsensfolket et hurtigt lille Kursus i at synge »Ja vi elsker dette Landet«. Min Sang gaar nemlig paa den Melodi.

14.

Horsens 1 Juli 1886

Kære Stuckenberg!

Jeg keder mig forbandet i dette Hul af en By.

Der har du Formularen – den gamle, bestandig nye og bestandig lige lidet træffende.

Hvad er det at kede sig?

Jeg ved, at jeg daglig føler mig i en Tilstand af Opløsning og daglig erklærer mig for ødelagt. I Aften har jeg siddet i to Timer ved mit aabne Vindu og ventet paa nogen, som ikke kom.

Jeg keder mig.

Og dog er det ikke af Skuffelse. Jeg kedede mig ogsaa, mens jeg endnu ventede, og ønskede halvt om halvt, at den, jeg ventede paa, maatte blive borte. Jeg brød mig jo dog ikke om hende . . . jeg bryder mig i det hele taget ikke om noget som helst. Jeg mangler en stor Kærlighed, en stor Interesse til at fylde mine ledige Timer, noget, der kan tage mig helt og fylde mig, saa at jeg ikke behøver at adspredde mig med det flove Arbejde at repetere mig selv for hundrede og ellefte Gang.

I den Tilstand plejer Folk at sige, at de keder sig. »Keder sig« – et dumt, fordringsfuldt Ord. De skænder paa Verden, fordi den ikke kommer til dem og fornøjer dem med sin brogede Mangfoldighed. Som om det ikke var rimeligst, at Muhamed kom til Bjærgtet!

Men vi skal nu altid give Verden Skylden for vor egen Brist. Vi mangler Energi, Interesser, og vi forbander Verden med alle de Ting der er i den, med vort melankolske: »jeg keder mig.« –

Jeg har ikke skrevet til dig saa længe. Jeg har intet haft at skrive om. Fortælle gider jeg ikke. Jeg interesserer mig nu mest for min egen kære Person. Men nu væmmes jeg ogsaa ved mig selv og ved at vadske mit eget smudsige Linned – hvad skal vel du med alle disse Affaldsbunker?

Og mens jeg sidder og fortæller dig det, er jeg allerede midt inde i Vadskeriet.

Du undgaar dog ikke din Skæbne. Havde du ventet det, vilde du have kendt Sophus Claussen daarlig.

— — —

Jeg sad just i Aften og tænkte paa, om jeg ikke skulde gifte

mig. Naar man keder sig, faar man tit saa underlig forflojne Tanker.

Jeg tænkte paa, at jeg, hvad det økonomiske angaar, vel vilde komme ud af det, og at det vilde være den eneste Maade at faa fast Grund under Fødderne paa. Huslig Hygge, lune Sko, ingen Træk, ingen Længsler fra den Kant. Hvis jeg har noget at virke for, vil jeg kunne gaa helt op deri.

Der er noget indbydende ved Tanken.

Egenlig er jeg ikke forsleket i nogen. Men mon det har ret meget at sige? Jeg kender flere unge Piger, som jeg føler mig sympatétisk berørt af, og som vistnok kunde vække min Erotik.

Jeg er endnu ikke ganske afstumpet, jeg kan endnu, naar jeg kommer lidt i Stemning, sige med et vist romantisk Sværmeri:

»Der er intet i Verden som Kvinder!«

Men jeg kan aldrig komme disse Sommerfugle nær – ikke uden jeg vil *det*, som kaldes en »legal« Forbindelse.

Det kan jo have *sit* pikante, *sit* tiltrækkende at holde stjaalne Stævnemøder. Men saa er man begge saa optagne af det forvovne deri, saa hidsige paa at nyde de faa Øjeblikke, at man aldrig faar talt med hinanden. Man kan ikke vise sig sammen ved højlys Dag. Man kan ikke tage i Skoven og lægge sig paa en Skrænt i dolce far niènte, i vegetativ Kærlighedslykke.

Og saa desuden: jeg er Teoretiker om en Hals, men der hænger saa meget ved mig af mit Samfunds Støv, af min Oldefædres Dumhed, at jeg bliver en letsindig Mosjø Liderlig, der ler ad al Højtidelighed og slet ikke har nogen Fornemmelse af Pligt overfor et saadant, af Verden ikke sanktioneret, Forhold. Jeg gaar til Bunds i Plathedens og Naturlighedens Gadekær.

Men hvis jeg blev gift! Aa, det vilde blive noget andet! Der vilde komme Musik til Dansen, der vilde blive noget til at slaa Takt, saa at vi ikke sakkede af i en plump Skridtgang. Rhythme vilde der komme – det vilde klinge som Kløkketoner og Flojtespil.

Brudelagnerne var syede og brodérede til samme Brug. Alt var rent, alt var hvidt, alt var i Festdragt.

Le nu ikke ad denne Lovsang til Ægteskabets Ære. Du ved jo, hvad jeg mener om det som Institution. Men tænk dig en Kvinde, som du elskede, en Personlighed, en stolt Natur. Var det ikke Synd at trække hende ind ad en Bagdør, ind i en Seng, der lugtede af din egen gamle Sved.

Ja, at leve med hende uden for Ægteskab, aabent for al Verden – det kunde være stolt og sødt. At tage i Skoven sammen og kysse i Græsset.

Jeg tror, at hvis jeg skulde indlade mig paa en lang Forlovelse, modstod jeg ikke denne Tanke.

Kunde det ikke være sødt?

Men jeg forlover eller gifter mig sagtens ikke. Jeg bliver ved at kede mig og holder nu ikke af at bestemme mig.

Din

Sophus Claussen

Apr. Du har da modtaget Postanvisningen?

15.

Horsens 9/9 1886

Kære Viggo S.

Jeg har modtaget dit Brev og takker dig for det uden Bitterhed for den lange Tid, det lod vente paa sig.

Om jeg har glemt, hvad jeg sidst skrev til dig! Jeg husker saa tydeligt, hvad det var. Det var Begyndelsen til en lille Novelle i Brevform, saaledes drømte jeg, da jeg sendte det af Sted. En rørende lille Novelle – uden Ende. Det var skrevet under Indtrykket af nogle smukke Sommerdage, en Skovtur med nogle elskværdige unge Damer. Det indeholdt et Slags Fortale, og Fortsættelsen, eller Begyndelsen, Skildringen skulde komme i næste Brev. Det næste Brev skulde fortælle om en smuk ung Pige, en Personlighed, stolt at se til, stolt i Tanker og Følelsesliv. Det skulde fortælle om, hvorledes jeg laa paa en grøn Plet i en Skov, jeg, den unge melankolske Brevskriver. Og hun sad overfor, og jeg laa og drømte, og pludselig faldt det mig ind, saa overraskende og nyt: Du er jo ung, du er sund, du har alle ønskelige Betingelser, hvorfor skaber du dig? Er det ikke en uendelig Lykke alene det at være ung?

Det var en meget almindelig Tanke, men den var meget sund. Og saa digtede jeg videre paa Æventyret. Og jeg begyndte at skrive paa en Novelle, og har vel begyndt ti Gange – men naaede aldrig

videre end et Par Sider. Sigtens af Mangel paa Energi – min Kæphest – og sigtens fordi denne vegetative Hengivelse til Nydelsen af ét Øjeblik, til den lykkelige Følelse af sin Ungdom ikke kan trives ved Siden af en uafbrudt Stræben efter et Maal, ved Siden af Stramningen af en Novelles Knuder – ikke blot den Novelle, jeg digter, men ogsaa den, jeg lever.

Ti Begyndelser, ti Gange Vind i Sejlene – og hver Gang varede det kun nogle Øjeblikke, saa løjede Vinden af. Og Novellen, hvis Knuder skulde strammes, for hvert Brev jeg skrev til dig, den uldedes ud og blev til ingen Ting.

Den unge Pige! Jeg har været sammen med hende mange Gange. Jeg har været forelsket, jeg har hørt, at hun ogsaa var forelsket, at hun var i Aprilsvejr, snart græd snart lo, at hun én Gang, da et ungt Menneske af mit Bekendtskab tilfældig viste hende mit Portræt, tog det og vilde beholde det. Jeg har været sammen med hende, har danset og har talt, snakket i en Uendelighed alvorlig-filosofisk. Og skønt jeg ved, at hun er udmærket begavet, har jeg dog ikke kunnet komme til at *tale* med hende. Først troede jeg, at det var Ængstelighed, men i Stedet for at blive bedre, bliver det vanskeligere for os at tale sammen, efterhaanden som Tiden gaar.

Jeg har vasket Linned, jeg har næsten gjort hende Erklæringer, og dog kan der ikke komme Gang i det. Jeg har halv Vejs friet en smuk Aften, vi sejlede fra Himmelbjærgen over til Laven Station. Jeg har været faamælt og weldschmerzbidende – som en ulykkelig Elsker – og bestandig er jeg lige vidt, altid løber jeg Panden mod Muren, og bringes til Fortvivelse over, at hun ikke kan komme i Gang og til alle mine Dybsindigheder kun har et ængsteligt Ja eller Nej, som en beskeden, der ikke tør vove sig ud paa for dybt Vand.

Og ved alt det har jeg saa selv vænnet mig til at sé menneskeligt paa denne »diva«. Jeg er bleven kold og rolig. Jeg er bleven et fornuftigt Individ, der griner ad mig selv, saa snart mine Følelser tager en lidt vild Flugt. Jeg betragter alt som Stemninger, og skønt jeg tilbeder Stemninger, saa ser jeg dog morgengnavent paa dem, idet jeg hver Gang siger til mig selv: lad være at være din egen Nar! Det vil sige, at mine Stemninger, der aldrig har kunnet rose sig af Varighed og aldrig har givet mig Flyveevne mer end nogle Øjeblikke, er blevne om muligt endnu kortere og

mere staccato, saa at jeg hver anden Morgen befinder mig som en Fugleunge, der har vovet sig for tidlig ud.

Jeg har holdt op med at teoretisere for mig selv, fordi alle Teorier har forekommet mig som en Akkordering for at faa mit Liv til at stemme med det skønne og – naa ja moralske, d. v. s. et Selvbedrag, en Løgn.

Men derved er jeg bleven saa materialistisk, en saa ugudelig Realist, jeg glemmer ikke blot at lave smukke moralske Sentenser, men ogsaa at gøre moralske Indvendinger. Det er Vejen til Depravation. Hvor jeg er bleven depraveret her i Horsens.

Denne Fordærvelse er ikke saadan farlig for Omgivelserne, da jeg intet gør. Men al Depravation bestaar i at Begreberne bliver uldne – uldes ud som Novellens Slutning.

Da jeg ikke gider skabe mig, gider jeg naturligvis heller ikke lave en lang Anekdote om alt besejrende Kærlighed. Jeg føler mig behagelig kølig, hvad der naturligvis ikke forhindrer mig i, i et Øjeblik Extase at bruse op som en syttenaarig og sige med Thomas Moore: Jeg vil kysse, kysse, kysse!

Min Kærlighed er altsaa forbi – jeg tror ikke paa, at den ulmer ubevidst i mit Indre, som det saa skønt kaldes.

Maaske og efter al Sandsynlighed kommer jeg til København til Oktober. Ogsaa *det* har kostet mig Vanskelighed at tage den Beslutning. Jeg er jo ubeslutsom. Og tænk dig, dette forbigstrede Horsens! Jeg har næsten faaet lidt til overs for det.

Kære! du skrev om Sundhed, Marv og godt Humør. Har du det endnu? – Der er jo næsten gaaet fjorten Dage.

Hvis du har det, saa pas endelig paa at bruge det. Gør man ikke det, løber al Ting ud i Sjættethed.

Din hengivne

Sophus Claussen

P. S. Paa Søndag er det min Fødselsdag, 21 Aar. Jeg skal om Formiddagen hen og synge »Glunter« hos en køn ung Dame, en Personlighed. Der er noget rørende ved at være sammen med hende paa den Dag.

16.

Vestre Hospital. 11-9-86.

Kære Sophus C.

Mon det ikke er Løgn, det med Din Fødselsdag i Morgen? Husker jeg ikke Fejl, saa var Madsen og jeg sammen med Dig den Dag ifjor. Og det forekommer mig, at det var en Dag senhøstes; i alt Fald betydeligt længere fjærnet fra min Fødselsdag, der indtræder paa Fredag (23 Aar). Men for at Du nu ikke skal gaa hen og tro, at jeg er bleven gal, vil jeg fæste Tillid til Dit Udsagn som stammende fra kompetent Side og slaa til Lyd for Ingeborgs og min Lykønskning.

Jeg tænker ikke, at Du vredes, fordi jeg undgaar alle yderligere Tilføjelser og Kommentarer til denne Lykønskning. Den kommer fra to Individer, som for længe siden har opgivet al Diskussion over Emnet »Lykke«. Jeg skal sige Dig, samme to Individer begik den Dumhed at slaa op i Ordbøger og søge i Digte efter nævnte Genstand. Og de troede, at de havde faaet en saa overordentlig god Forstaaelse af Begrebet, og at de besad det. Til det virkelig en Dag kom dem i Hænde. Hvordan, hvorledes? Ja – det er noget med Solnedgang i, noget om en Sommereftermiddag med lun og stille Solluft ud over brede Marker; noget om vilde Blomster i alle Farver, mest hvide; noget om en varm, blød Himmel; noget om Stilhed. Og midt i denne Sol og Duft og Stilhed en Lærke, der synger; bare én eneste, som ingen kan se; den jubler ikke; dens Sang er én lang, sitrende Trille, saa blød og stille, at den lægger Dun om En. Man hører bare den, og ved tilsidst ikke, om det er Latter eller Graad, om man selv ler eller græder. Man hører intet, ser intet – – – Men naar man gaar bort, plukker man en lille Buket af de hvide Blomster og sætter den i Brystet paa – sin Brud.

Der er kun én Ting, der fordres for at være lykkelig. Mod. Mod til at være det, og Mod til at bekende, at man er det. Lykken sidder ikke i Kakkellovnskrogen og fortæller Æventyr, den lever dem selv. Aller helst er den »Gutten, som ikke var bange for Spøgelser«. Og altid vinder den Prinsessen.

Men aabenlyst maa man gaa til Værks. At Verden alligevel ikke straks kan se, bliver Verdens Sag. Lykken vil nu én Gang

gaa ad de brede Trapper med Lys fra mange Vindver. Den dør paa Køkkentrapperne.

Ja, ja! Du forstaar!

Det værste man kan gøre er at famle. Halvkolde Ærter er en frygtelig Ret, som ødelægger Maven og Humøret.

— — —

Jeg læser Korrektur paa mit Værk for Tiden, og underviser for Resten i et Par Skoler. Indtægterne er smaa. Men jeg har den besynderlige Overbevisning, at jeg og mine Lige sagtens kommer gennem Verden. Gid Du maa have den samme.

Din

Viggo Stuckenberg

17.

Vestre Hospital. 27/9 86.

Kære Claussen!

Til Lykke, kære Ven! De svirrer rundt inden i mig, alle de tusinde Onsker, jeg gad øse Dig over med. Gudbevares! bliv endelig ikke bange! det er aldeles ikke Tantekærlighed jeg sidder inde med; der er ikke Spor af hulkende Strikkestrømpemoral over dem.

Men jeg kan ikke faa Skik paa dem. De stryger om som hede Stjærneskud en gnistrende Augustnat.

Og jeg vilde dog saa gerne.

Sagen er, jeg er selv til det vanvittige lykkelig og har været det i to Aar uden egentlig at faa mere Greje paa den Historie. Det har flimret mig for Øjnene i halvandet Aar og jeg har gaaet omkring med en stille Fornemmelse af, at jeg altid havde Solen lige i Næsen. Jeg nød den, og missede saa for Resten ad den med Øjnene. Til jeg saa en skønne Dag, som Du ved, tog mig sammen, slog Øjnene helt op og lod Solen svide mig saaledes durk igennem, at jeg aldrig mere i mine Dage glemmer, hvad Sol er.

Nu har jeg det akkurat, som om jeg var bleven Planet med Tilladelse til at svømme om i det bare Solskin hele mit Liv igennem.

Men jeg vil for et Øjeblik aflægge denne min Skikkelse som Planet; den har altid noget underordnet over sig. Jeg vil optræde som Jehova selv. Og ud fra denne min ny Lignelse vil jeg tilraabe Dig et: Drag Dine Sko af, thi det Sted, Du staar paa, er helligt!

Ved Du, hvad helligt er? Det er ikke noget med Salmebog og besynderlig Andægtighed; det er heller ikke noget med syg Stillehed og flaggende Kærter bag malede Glasruder. Det er noget med rettet Ryg, stærk Røst og klart Dagslys.

Egentlig tror jeg, at jeg kan samle alle mine mange Ønsker i et eneste, som Du maaske vil finde lidt gammelmands-tørt. Jeg har imidlertid hentet det ud af min egen Erfaring.

Den lykkeligste Dag i mit Liv var – ja Datoen kommer ingen ved. Det var en Dag i Sommer. Den Dag fik Livet Form. Det traadte ud af Solflimren for mig som noget bredt, fast, helt noget, overfor hvilket jeg selv paa én Gang fik Skuldre og faste Muskler; jeg følte for første Gang i mit Liv, at jeg havde et Par Ben at staa paa, og at jeg virkelig kunde staa fast. Og jeg har staaet siden den Dag. Og man faar hugge Benene af mig, vil man have mig af Vejen. – Jeg ved intet bedre at ønske Dig.

Der er to Kvinder, som jeg skylder mere, end jeg nogensinde kan betale. Hende, der fødte Barnet, og hende, der skabte Manden. –

Jeg glæder mig meget til at gøre Din Kærestes (det flove Ord!) Bekendtskab. Hils hende foreløbig. Saa jeg hende i Pinsen?

Mine Forældre lykønske.

Din

Viggo Stuckenberg

(med Ingeborgs Haand:)

Jeg slutter min Lykønskning til Viggos lige saa varmt og velment som det maa blive fra en der er lykkelig til en anden.

Deres

Ingeborg Pamperin

18.

Gl. Kongevej 9 – 1 S 14/3 87

Kære V.S!

Jeg vilde gerne have gjort det bedre. Men »ultra posse nemo etc.« Desuden maa man tage Hensyn til sine Læseres Forestillingskreds. Anmeldelsen er lidt kludret og mindre velskreven, og Exemplaret er halv Vejs Makulatur. Ikke des mindre haaber jeg, at du vil kunne tyde det og ikke vil finde, at jeg har været altfor indskrænket.

En hjærtelig Hilsen fra en Beundrer, der har opgivet Haabet om oftere at nyde godt af din personlige Omgang!

Sophus Claussen

19.

Gl. Kongevej 9 – 1 S

Hr. Digter Stuckenberg, pp.!

For at du i feterende Invitationers Masse skal give besynderlig Agt paa denne ringe Skrivelse, spenderer jeg mit bedste Papir, skønt det andet kunde være godt nok. Hvis Rygtet ikke har talt Sandhed med Hensyn til et ubehageligt Tilfælde i din Mave – du ved, at jeg er fordomsfri og kun efter samvittighedsfuld Undersøgelse tror paa Rygter – nærer jeg den sikre Overbevisning, at jeg ikke vil blive skuffet i mit Haab langt om længe endelig at se dig hos mig en Aften i den kommende Uge, dog ikke Søndag.

Jeg afsender dette saa betids, for at det maa træffe dig, inden du har Ugen besat.

Ydmygste Tjener

Sophus Claussen

P.S. Jeg har noget smigrende at fortælle dig.

20.

København 5 Maj 1887

Til

Ingeborg og Viggo Stuckenberg!

Over mig svæver tusinde sprængte
 Foraarsknopper i nyfødt Prag!

Kunde jeg aabne som *de* det stængte
 og faa det skjulte for Dagen bragt
 – intet var mig for stort og lyst!
 Den bedste Drøm af det reneste Hjærte
 jævnt og tyst
 burde sendes som Hilsen til *dem*,
 hvem ikke den rygende Præstekærte,
 men Tro paa sig selv
 gav Mod til at bygge en Kærlighedsrede
 og hygge et Hjem.

Intet for lyst, intet for stort!

Ti her blev ingen Altre bygt –
 ikke *Jehovas*, han, som udslynged
 Dødsdom mod Adams og Evas Sæd,
 saa Mand og Kvinde brødebetyngt
 knælte og græd
   i døds-kold Frygt!
 ej heller et Blomsteralter, omgynget
 af glødende Roser og smidigt Løv
 – Løv, som visner, Roser, som falmer,
 naar Efteraarsvinden, jordslaaet, klam,
 med et Brus af tungsindige Salmer
 raaber, at alt er Støv.

Intet Alter! – Ti i eders Sjæle
 Frihedens Gud sidder trodsig og stum
 og kan ikke knæle.

Men derfor ejer I Verdens Rum,
 ejer de endeløst bølgende Sletter,
 hvor alt det smaa flyger bort
 og spredes som Sværme af legende Avner
 – hvor Sjæle hinanden favner
 i havblaa Dage og syngende Nætter.

Saa vil jeg hilse af Hjærtens Lyst
 paa *dem*, hvis énsomme Stormtid er omme.
 De søndrede Nerver skal heles igen.
 Med bløde, venlige Hænder
 vil Fremtiden komme.

– Se, Foraarets livsglade Maaned
 drysser nu Grønt i Vinterens Spor.
 Let træder Foden paa Jord;
 aldrig grønnes en Vaar forgæves.
 Mens Græsset spirer med flygtig Duft,
 frit og lykkelig skal Brystet hæves;
 og glade, begærlige Læber vil nippe
 den kvægende, sølvfine Luft.

Sophus Claussen

21.

Fredag

Kære Claussen!

Jeg sidder i Ensomheden og retter min Ryg og læser Dine Idyller og savner Dig. Dit Kort laa i Brevkassen forleden Aften, da jeg kom hjem – formodentlig en halv Time efter, at Du havde været der.

Nu bringer jeg Dine Vers ud til Ingeborg paa Vestre, og saa vender jeg atter tilbage til min Hule og skriver – og savner Dig, hvergang jeg hviler.

Din
Viggo St.

22 a.

(Brev-Concept; SCl. til VSt.)

25/10 (89)

Din Bog minder mig om det Hærtog af Fugle, hvis Skrig og Glam og ørestingende Næb Johs hører i tidlige Foraarsnætter. Hvor kommer de fra? hvor styrer de hen? Fra Messias for at finde Messias? – Man faar nøjes med at kende dem paa Røsten; det er morsomt, mens det staar paa, og kan man kende dem om ti Aar, er de og du reddet.

»Vi fløj over saa mørkt et Dyb!«

Nogle faldt ned og omkom. Nogle fandt Messias og nogle et Embede. Men jeg føler ikke den svimlende Angst for Dybet eller den trodsige Stolthed af bærestærke Vinger.

Der er noget, som kvæler mig. Der er ikke Rum. Der er ikke Lys eller Regn og Nat med Himlens Balsam for brudte Sanser.

Hvorfor holder du ikke mere af dem? eller hvorfor hader du dem ikke stærkere? De faar Farvemodsætning fra hverandre. Men tilhører de ikke et stort Fællesprincip, bærer én og samme Menneskeligheds-Fordring. Baade de, som omkom, de, som fik Embede, og de, som fandt Messias?

Blot tyve Sider smuk Prosa . . . der var noget, som hed Bønder, og der var en Georg Brandes. Ikke dum Historieskrivning, jeg beder om. Men, med Historien i taaget Perspektiv, tyve simple Sider, spredt Bogen rundt, om det, vi grubler efter og hvorfor vort Sind forbløder!

Hvad blev Iliaden uden Helenas Rov og uden Guder? Din Akilles har fundet en Smule Briseis, men man mærker snart, at han kan takke Forfatterens Medynk for hende.

Jeg stod en Vinterdag med bidende Staalhimmel paa Rundetaarn og saa ud over Byens lave Stimer af mørkryggede Huse. Is paa Sundet, Sne til alle Sider. Og det hele syntes mat, fladt, enkelt, snævert, som om det var en Flok Eskimoer, der havde slaaet Lejr ved et hvidfrosset Bælt i den evige Sne.

Jeg har i din Bog den samme ætsende Vinterhimmel, den samme Sne, de samme Eskimoer og Lav-gumlende Rensdyr i Sneen. Det er udmærket. Men jeg maa ud over Snæverheden, hævne mig med en vild Haan eller finde en Gudinde ved hvis Knæ jeg kan elske, drømme og foragte. Er det ikke Libertas selv,

maa det ogsaa være en Lappepige med Skindhue, Pels og djærve nationale Manerer.

Men hade eller elske maa jeg. Jeg maa tage Musen paa Skodet sans façon. Der er en vis forelsket Frækhed, som baade Pige-børn og Muser ikke er utilfredse med.

Nu vil du sige, at altid skal jeg være misfornøjet. Men det er Løgn. Jeg er ikke misfornøjet; egenlig har jeg kun forklaret dig, hvorfor jeg selv ikke allerede har skrevet et Bind Prosa. Dit dramatiske Talent, din Evne som Karakterist er saa enestaaende og ubestridelig, at man glemmer at rose dig derfor. Og saa vil du en Gang lytte mere til Drømmenes og Sansernes Extravagancer, skabe dine Mennesker ved Hjælp af alle Nerver.

Men jeg taler hen i Taaget, og ser bestandig kun fra mit eget Standpunkt. Enhver er jo god paa sin Maner. Du maatte da vide, at jeg er hjertelig teknemmelig for Bogen og gjerne vilde sende dig alle de oprigtigste Ønsker. Og jeg vil da sige, som jeg først sagde: »Messias« minder mig om det Hærtog af Fugle, hvis Skrig og Glam og ørestingende Næb Johs hører i tidlige Foraarsnætter.

»Og tidlig er det paa Sommeren,
men rap paa Høsten, saa kommer 'en.«

Din hengivne

— —

22b.

(*Brev-Concept; SCl. til VSt.*)

30/10 89

Kære Stuckenb.

Jeg tror, din Bog er lærerig for dem, som ikke kender dine Modeller.

En lille Forveksling har du gjort. Jeg tror, at den Ungdom, du kom sammen med, den Ungdom, du har skildret, var ikke Pira-tens — end ikke Oskar Madsen var af dem. Det unge Danmark var i det store demokratisk, endog Oscar. »Boudoir«et paa Fal-ken var dem alle imod. De gjorde sig snarere til Provinsnegere eller Literaturanmeldere ved et Skillingsblad. Norsk Naivetet, københavnsk Grosserer-Ungdom og bangsk Epigonisme maatte til for at gøre »Falken« til hvad den blev.

Sligt er psykologisk galt. Der var i Folkene fra vor Aargang meget mere med »Malmlyd«, om du har læst lidt i »Ny Jord«.

Hvad vil du med *det* daarlige Humør? Du, som er stor Karakterist og uden Tvivl ogsaa Humorist. Hvad skal vi med saadan en Himsterigimst til en examensfähig »Messias« – det er jo Løgn. Og »Ællingen« vil jeg skænke Edvard Brandes. Hun er, som de helst burde være!

Elsk og had. Tag Muserne ordenlig paa Skødet uden Angst for at krølle dem lidt her og der. Der er en vis forelsket Frækhed, som baade Pigebørn og Muser ikke er utilfredse med.

22c.

Dyrehavegaard. Nyborg

31/10 89

Kære Stuckenberg!

Tak for Bogen, som jeg blev glad ved, for det første fordi jeg fik den, for det andet fordi den var morsom. Med den nydeligste Elegance har du fremført en Række brillante Bakfisk, som du henretter midt i deres uskyldigste Alder. Men det gør jo ikke noget; for en Bog er jo ikke Alvor paa *den* Maade. »Bliver« de ikke »til noget« i dette Stykke – efter at Tæppet er faldet, staar de ligesom hos Wessel op igen og bliver maaske til noget i din fjerde eller femte Bog. Nu maa man takke dig, at du har indrettet en Himmel for dem, der dør unge og uden Examen.

Men hvad Djævlen skulde den forrykte Ide med Messias? – du, der fremfor alle er Karakterist og Humorist, om du vil følge dit Livs Bestemmelse! Kunde du ikke paa en anden Maade, uden Messias, have forkyndt den for alle Parter saa nyttige Opfattelse af Embedsexaminens Uundværlighed? – Inte blande Relegejonen i med.

Jeg vil ikke nægte, at »I Gennembrud« rørte mit Hjærte mere. Hvorfor kan man ikke være lige saa øm for en Idé som for en Kvinde? Og strider det ikke netop med din egen Grundbetragtning at gøre en Ide til noget om Søndagen? Lad os elske Gudinden, ogsaa i hendes Platituder, og hendes Hanekyllinger, saadan som

de er. Hvortil den Gnavenhed? Tag Musen paa Skødet sans façon, om hun ogsaa skal krølles lidt. Der er en vis forelsket Frækhed, som baade Muser og Pigebørn ikke er utilfredse med.

Altsaa tak for Bogen; der er meget, jeg synes udmærket om. Men jeg tror, du en anden Gang vil give os noget meget stærkere om noget lignende.

Hjærtelig Hilsen til dig og Kone.

Din

Sophus Claussen

Jeg hører vel en Dag fra dig, at I har bestemt Jer til at besøge mig? Kom, naar I vil, og bliv saa længe I kan.

23.

Dyrehaugegaard. Nyborg.

17/12 89

Kære Venner!

Fjærde Juledag om Eftermiddagen skal jeg bistaa en Indvielse i Avnslev, hvor Grundtvigianerne, som er gode Demokrater og ivrige for Nyborg Dagblad, i Fællesskab med Ikke-Grundtvigianerne, der er slette Demokrater og holder Fyns Tidende, har oprettet en Forsamlingsbygning, glemmende alle Stridigheder og gensidige Drillerier. Min Nærværelse som Ven af *de grundtvigske* og som Generalnævner for de splidagtige Partier er en politisk Nødvendighed, men har ogsaa sit spændende for mig personlig.

Faar jeg snart høre fra Jer, hvornaar I vil komme? Jeg staar helt til Eders Tjeneste uden den ene Eftermiddag. Men en halv Dag kunde I vel holde det ud med hinanden, skulde galt være.

I maa ikke svigte mig.

Træt af mit Exil, led ved morgenbladske Literatur-Beskuelser, der ligger uden for mit Kald og mine Evner, mæt af Kyllingsorgernes altfor unge Frodighed, som ikke tilfredsstillter en Sjæl som denne, der altid i vor mangelfulde Verden er paa Spor efter det flygtige, forbidragende, de hjærtebevægende *Glimt* af Fuldkommenheden – har jeg givet mig paa at være oven over mig selv. Men man er dog indelukket i sin Personligheds Æsøke og trænger en Gang imellem til Berørelsen med unge, stolte Sjæle, der ogsaa anskuer Livet vittigt og fra oven af.

Derfor maa I ikke svigte mig.

Jeg snakker ikke noget videre med andre end min Moder og en ung Pige fra Landet, i Huset hos os – som vistnok er hjærtensgod, og som ser ud til at hedde Oline, hvad hun da ogsaa hedder. – Kun flygtig passiarer jeg med alle de rare Folk i Byen, som er altfor lette at forstaa.

I maa begribe, kære V. og I., at jeg trænger til sympatetiske, let mærkende Sjæle. Hilsen!

Sophus Claussen

Skriv snart, en af Eder!

24.

Wiedeweltsgade 27. 20-12-89.

Kære Claussen!

Saa gjerne vi vilde, og vi vilde meget gjerne – især efter Dit sidste Brev –, kan vi dog ikke overkomme at fare til Nyborg. Jeg skal sige Dig hvorfor. Der er to Grunde. For det første mangler vi Penge, hvilken Mangel vel, naar galt skulde være, kunde overvindes; men for det andet – nu kommer det! – venter vi en Arving i April. Fold Dine Hænder og bed! Og naar Din Bøn er tilende, da tilgiv dem, der af denne Grund ikke tør bestige de danske Statsbaners rumlende Ekvipager. Kan ikke Du forlade Dit Exil en Dags Tid eller to? Du skal vel ikke grundtvigianisere hele Julen. Jeg længes som Du efter unge stolte Sjæle, og her er ingen; i det mindste ser jeg dem ikke; nok unge, men Satan ta' mig ikke en eneste stolt! Ved Du hvad jeg gør? Grin mig nu ud! – jeg læser Byron fra Sol gaar op – det vil sige fra jeg kommer hjem fra Skole – til Sol gaar ned. Og jeg læser ham paa Engelsk. Jeg tror det er første Gang i mit Liv, jeg er helt ud taget af »en stolt Sjæl«, saa taget som en liden Dalens Finke, der er sluppet op paa Toppen af Mt. Blanc. – Sludder og Vrøvl! – Paa mit Skrivebord ligger hans »Poetical Works«, og mit Værelse er blevet mig som et viet Gudehov; jeg dirrer indvendig, naar jeg ser paa det brune Skind og det røde Snit. –

Tak for de tilsendte »Kyllinger«; de forekommer mig paa Tryk noget magrere, end da Du sad her og reciterede dem. Jeg troede nemlig den Gang, at det bare var Brudstykke, Du kom

med, og saa opdager jeg nu, at det omtrent var hele Historien. Mig tykkes, Du burde fodre dem betydeligt bedre, inden Du sælger dem.

Se her over! – se her over: – men ikke i Helligdagene! Jeg kan min Sandten ikke rejse.

Hils Din Familie! Glædelig Jul.

Din

Viggo Stuckenberg

25.

Dyrehauegaard 2/2 90

*Til det Stuckenbergske Hus,
Herren og Fruen og den eller dem i andet Led!*

Oprindeligt var det min Beslutning ikke at skrive tiere til saadanne Mennesker. Enten er Manden og Konen qua Poeter saa upraktiske, saa de ikke indser, at det bliver ét, enten de giver deres Penge ud til Jærnbanebilletter og sparer Kosten, indtil det udgivne og det sparte liquiderer sig, eller de bliver hjemme og køber Mad for Pengene. Eller ogsaa er Manden og Konen saa fuldendt falske, at de end ikke kan aflade med Omsvøb og Paa-skud over for Folk, som er vant til fuldelig at gennemskue den Slags.

1) Jeg har ikke inviteret Jer her over, for at I skulde give noget ud.

2) Jeg har ikke villet trække Jer her over imod Jer Vilje. Jeg haaber, at I vil hitte ud af disse »Enten-eller«'s.

Enten gav I mig en virkelig ment Undskyldning eller et Paa-skud.

Skulde det være en Undskyldning, var det dumt. Skulde det være et Paaskud, var det tillige foragteligt.

. . . Saa har I fundet mine Kyllinger magre, næppe store nok til et Maaltid. Det skal jeg ophæve mig mindre over, skønt jeg synes, det er Urimelighed af Verden, naar den, hver Gang man tilbyder den en lille Kylling fra sit fattige Bord, skriger: »Ja men vi her vil have Kalkun, dejlig fed Kalkun!«

Om de samme Kyllinger tilskriver Hr. Vedel mig: »Hvad jeg synes mest om er Versifikationens. Jeg finder i Kyllingesorger

Ungdommens Overmod i Forbindelse med en næsten gammelmandsklog Ironiseren. Men hvorfor vil De ikke en Gang give Dem i Lag med et større Arbejde? De har jo baade Tanker og Energi (– hvor elskværdigt! –) og har sikkert følt andre Sorger end Kyllinge Do.«.

Til Herman Bang skriver P. Nansen i et Brev, hvor han opgiver mig: »Det er kedeligt med det Menneske. Det synes nu at være bleven en ren Mani hos ham.«

Johs Ord lyder (men de er henvendt til mig selv):

»Hvor dine Vers er slanke og yndefulde – som unge Piger!«

. . . Endelig siger min Fader, at jeg begynder at faa et tigeragtigt Udseende. Jeg har for saa vidt ikke noget imod, at det ydre bliver et trofast Spejl af det indre. Men for dog ikke at rutsje længer ned ad den forkerte Vej har jeg begyndt at kaste min Aand og Tragten ind paa mere blaa Baner og skriver i denne Tid Fædrelandssange om »brede Bøgeskove« og anden Geménhed. Jeg har mere til Bod for mig selv end til Nytte for Literaturen skrevet

En lille Vise.

Mit Hjærte var som pure Guld,
en Pige aabned kun dets Skrin
og holdt det flink og omsigtsfuld
saa blankt, som Pigen selv var fin.

Men da mit Skrin i Baglaas smak
og Hjærtet sig forvirred – ak! –
en Gift Metallet overtrak,
saa det blev grønt og irret – ak!

Nu findes der ej Hjælp – hvor tungt! –
før man en Dirck faar varlig fat
og én, som aander varmt og ungt,
vil pudse paa det Dag og Nat.

. . . Det er altsammen Kyllingsorger, og Gudvéd, om det kan nogen Sinde blive anderledes med en Ungkarl? *I* har nu valgt Jer en anden Del. Alma mater Ceres! Huset og den trygge Arne. Blomstring og Frugtbarhed. Grundlag for en ny Slægt med stærkere muret Aand.

Men saa begynder Vuggen at gaa. Og Digteren synger Visse-
lulle. – Saa er jeg fra et Literaturstandpunkt lige saa gerne, ja
heller Hanekylling endnu.

Gott im Himmel, saa den menneskelige Aand er indskrænket,
klæbrig, stenet. Og den skulde ranke sig i svære Buer og Pilastre.
Den skulde synge som en Lærke ud over Lande, Øer, Skove og
Byer. Den skulde kende det svimlende smaa og omfatte Verden
som Gud, i hvis Hjerne Kloder og Solsystemer kun er Molekuler.
Men hvor tager vi saa frie og saa stolte Sjæle fra?

Mange Hilsner!

Sophus Claussen

26.

3-2-90.

Kære Claussen!

Dit Brev har sat mig i en lidt mærkelig Forlegenhed; jeg kan
ikke rigtig se, om Du mener det alvorligt, eller om Du har ladet
Lunet spille. Hvad vort Julebesøg angaar, udtaler du dig ret al-
vorligt; trøst Dig med, at vor Undskyldning havde Sandhed bag;
hvor dum eller ikke-dum den var, den Afgørelse tror jeg ikke Du
kan træffe i Nyborg.

Men saa Resten af Brevet! Hvad i al Evighed mener Du med
at afskrive mig alle disse Berømtheders Udgydelser (Vedel! –
Himmel!)? Er Du ironisk, eller gal paa mig, fordi jeg ikke kan
bekvemme mig til at finde Dine Kyllingesorger værdige at kaldes
et Opus af Dig. Herregud, jeg kan sgu ikke. Jeg bryder mig
Fanden om »Kalkun, fed Kalkun«, det er bare noget Sludder,
Du kommer med, fordi Du er gnaven. Jeg vil kun have »noget«,
og naar *jeg* ikke fandt ret meget i Dine Kyllingesorger, saa var
det ingen overfladisk Bemærkning; det er mig den Dag i Dag
umuligt at mættes af dem, trods det at et Par begavede Gentle-
men synes at have faaet Kød i Vommen ved at gnave dem.

Ja, syng »som en Lærke og lad Din Aand ranke sig i Buer og
Pilastre«, men gør det og lad være at nøjes med at slaa Smut paa
Vandet. Hvorfor altid snakke om det?

Tror Du for Resten, naar Du skal være ærlig, at det »at vorde

frugtbar«, det »at Vuggen begynder at gaa« literært set er et syndelig højt Plankeværk i en Smule Forfatterliv? Er det fra mit Liv, Du tager den Inddeling, haaber jeg Fremtiden skal overbevise Dig om dens Uholdbarhed. Hvergang Du bliver gnaven paa mig, har jeg en Fornemmelse af, at jeg dukker op i Din Fantasi som en lille sølle klein Fyr, der sidder paa en Kvist og gør moralske Bemærkninger over et Liv, han er smidt ud af. Jeg tror ikke den Opfattelse er videre ædruelig holdt. Men det er mig imod selv at skulle træde op imod den. Som sagt, jeg haaber mine Gerninger vil korrigere den.

Skulde jeg nu have taget dumt paa Dit Brev, maa Du ikke fare videre i Din Vrede. Det er Satan til irritable Hjærner, de Poeter har under Issebenet.

Din

Viggo Stuckenberg

27.

MEDDELELSE

Til
Hr. Viggo Stuckenberg

Fra
Nyborg Dagblad
Nyborg, den 4/2 1890

Kære Stuck!

Ja dum er du. Det kan ikke nytte at ville fragaa det. Men til din Trøst skal jeg her aabenbare, at jeg altid siger mine Venner saadan noget i Spøg. Du vil altsaa kunne glæde dig ved, at »dumt og foragteligt« i mit Brev blot var en Spøg. – Dernæst »Kyllingsorger«! Hvis du kunde tage Vedels Brev i Alvor og indbilde dig, at jeg ansaa det for skrevet af et ærligt Hjærte, da forekom det mig, at du maatte leve i en meget naiv Sfære. Jeg fandt al Kommentar til Vedels Brev overflødig. Ikke det mindste havde din Smag for Kalkun forbitret mit Sind. Det forekommer mig endnu, at jeg ved at give dig en saadan Extrakt af literære Domme paa det nydeligste har udleveret Kyllingerne til dig. Vedel har plukket dem, Nansen kvalt dem og Johs har med et Hjærtesuk begravet dem.

Dernæst – men du er dog ogsaa græsselig dum – forklarede jeg dig, at jeg søgte efter værdigere Æmner, men at Naturen er

saa ihængende, klæbrig og stenet, og at vore fleste Sorger er Kyllingesorger, baade naar vi synger om Pigebørn, og naar vi synger Visselulle. Des værre falder vi altid tilbage i os selv. Vi er jo ikke Guder. Vort Tonehjerte er ikke en Lærkes, vor Aands ranke Buer og Pilastre er kun en flygtig Maaneskinsdrøm.

Og saa tillader du dig at sige: »Ja syng da som en Lærke og lad være at snakke om det!« – – Mange Tak skal du have. Det er svært, som en kraftig Opfordring hjælper paa én! – – »Slaa ikke Smut paa Vandet«, siger du ogsaa – C'est justement, hvad jeg aldrig har gjort. Havde jeg villet slaa Smut, skulde du se, hvilken Reol af Bøger jeg allerede havde haft færdig. Min Ulykke f. Ex. i »Kyllingerne« er snarere en for stor Fordybelse. Nej, men sig, hvorledes man kan hæve sig over al Verden og se svimlende stort paa den og dog samtidig kan være fordybet i den; da vil jeg være dig taknemlig.

Jeg deler ikke din Foragt for Frugtbarhedens Gudinde, naar hun blot kommer i et passende Selskab af alle de Guder, som bo paa Olymp. Og jeg anser i Sandhed ikke dig for en moralsk Person, saa af den Grund kan jeg ikke foragte dig – som du synes at tro.

Men ganske vist kan jeg – efter nu at have givet dig Nøglen til mit Brev – skænke dig de »Satans irritable Hjærner, som Poterne har under Issebenet.«

Din

Sophus Claussen

P.S. Hils Konen og sig, at jeg haaber, hun har vist langt større Forstaaelse af mine symbola.

28.

12-5-90.

Kære Claussen!

Vi har faaet os en Søn igaar!

Din

Viggo Stuckenberg

Kære Venner!

Det kommer mig for i Drømme, som om jeg havde lovet Jer at skrive uopholdelig og fortælle, hvorledes jeg blev behandlet i denne By, hvor jeg havde smigret mig med at være saa hadet. Og jeg føler det som en stor Forsyndelse, at jeg ikke har holdt Løfte, fordi I virkelig optager mig langt mere smukt og elskværdigt, end jeg fortjener, naar I viser mig saa megen Spænding og Deltagelse. . . Kære Børn, hvor jeg føler det som en Lænke i dette Øjeblik, at vi ikke lever i Jens Baggesens Tider, saa jeg – en ren Jens Baggesen (undskyld) – kunde have Lov til at strømme over af Taknemlighed og Venskab.

Men hvis I ikke har hørt fra mig, kan I jo tænke, jeg har det godt. Tænk, de hader mig virkelig ikke i denne By. De er ridderlige imod mig. Min Intendant trækker mig ind i sit private Kontor og gør mig den Ære at sige: »Ja vi er jo politiske Modstandere, men derfor mener jeg nok, man kan arbejde godt sammen og respektere hinanden!«, hvorefter han giver sig til at debattere Sukker- og Ølloven med mig. Han forsvarer Sukret mod de fordrukne Individuer. Og jeg lægger i Beskedenhed et godt Ord ind for Øllet, idet jeg henviser til, at jeg kender smaa Hjem, hvor Manden og Konen holder af at drikke sig hver en Bajer til Aftensmaden . . . og at det er Synd at tage denne Bajer fra dem.

Regimentsadjutanten, en Premiëløjtnant, der er militær som en rusten Sabel, er min nærmeste Foresat i alle militære Ting. Han har Ord for den yderste Strikshed; vi møder til Søndagsparade hos ham, han trækker vore Sabler ud, finder Rust paa dem, og spørger dernæst, om vi vil have Nattegn. »Javel!« »Hvorlænge?« »Kl. 2.« »De skal til Bal.« »Ja vel.« »Skal vi saa sige 4? Kan De være hjemme til den Tid?« »Ja vel«, vi smiler begge lige ned til Tærene.

Vi faar Nattegn, saa ofte vi gider bede. Og vi har exceptionelt, efter Samraad mellem Løjtnanten og Regimentchefen, hvem jeg i gamle Dage ofte har skældt ud, har vi faaet Tilladelse til at bo udenfor Byen paa Dyrehaugegaard, hvor der aldrig kan blive visiteret.

Og jeg, som havde smigret mig med disse Menneskers Had!

Der bliver ikke andet for, end at jeg maa smigre mig med deres Galanteri – et Galanteri, man viser den stærke og respekterede Fjende!

Jeg beder om Tilgivelse for mine smaa Skrøbeligheder.

Dette er Status. Naar jeg hører fra Jer, skal I faa mere.

Eders hengivne

Sophus Claussen

30.

2-3-91.

Kære Claussen!

Jeg havde gjort et Brev til Dig, hvori jeg langs ad tætte smaat-skrevne Linjer trillede al min sure Fortrædelighed over til Nyborg. Det Brev har jeg revet itu; ikke fordi jeg nu er mindre sur, – tværtimod; min Hjørnes Mave er kommet i Uorden; enten er det den, hvis Fordøjelsesevne er svundet kummerlig ind, eller ogsaa har den Hvede, den tidligere troede at tygge, forvandlet sig til idel Daarligdom. Jeg kan min Salighed ikke med Begavelserne her i Byen. Alle sammen skriver de et og handler et andet, hvilket jeg meget godt ved er en barnlig Bebrejdelse at komme med; men Herregud, vi Idealernes Don Quixoter kunde dog for engangs Skyld blot eet Øjeblik inden vor Død holde op at væve og leve lidt rent ud af Posen. Nu har Johs, Ægtestandens nyeste Akquisition, skrevet paa Vers om Døden, hans store Befrier, i Illustreret Tidende. Enten begynder jeg at misforstaa Johs, eller ogsaa graver der sig en uhyggelig Canale grande mellem hans Kunst og hans Hverdags Vandel; han skriver ægte, men han lever falsk – vover jeg at tro; galt er det fat, og Sludder synes der mig at komme ud af det. Jeg begynder saa smaat at vende min Tro mod Madsen; Rod som han er, har han sikkert noget af de Safter i sig, der giver de ægte grønne Blade. Jeg er træt af disse Sorgens Bassunister, som blæser Koraler i Orkesteret, til de bliver 90 Aar gamle, i Stedet for konsekvent at vride Halsen om paa Livet. Naturligvis er jeg ufin paa dette Gebet og hjemfalden til dyb Foragt, hvilket sidste for Resten er mig en Trøst.

Herregud, enhver er god for sig! siger Du, og deri har Du soleklar Ret, Du med Dit glade Vorherrestandpunkt. Men jeg er

nu engang bleven en evig frugtsommelig Jomfru Marie, der skal irriteres af alt, som ikke rager mig, og som altid aborterer onde Betragtninger.

Jeg længes for Resten jævnt efter Dig, fordi jeg overhovedet længes efter at sidde og se paa et Ansigt, som har været i frisk Luft; jeg trænger til Dig for at kunne gaa paa Græs paa Dig; for Du har nu det hyggelige ved Dig, at Græskulløren aldrig gaar af Dig. Og det er en grumme prisværdig Egenskab og saare dejlig tillige.

Jeg tror jeg vil skrive Dagbog, for at have et Lønkammer, hvor jeg kan riste stygge Runer over dem, jeg kender, og skrive min fordringsfulde Hjærnemave Pulvere og Draaber.

Ingeborg sender sin Hilsen; hun er kravlet i Seng. Drengen er sprællende glad: Gud naade det Kadaver, der maler ham Solen sort!

Adio!

Din

Viggo Stuckenborg

P.S. Hvorledes lever første Bind af »Forskrevet« . . ?

St.

31.

Nyborg 6/3 91

Kære Stuck!

Skumle, dystre Mand, Drøvtygger, som bygger dig selv et Land, hvis Love Landets Børn ej vil lystre. . .

Hvad forlanger du af den stakkels Johs? At han skal skyde sig? eller holde op med at skrive?

Du er fordringsfuld og noget ubarmhjærtig . . . Saadanne Alternativer plejer man først at stille et Talent, der er paa sit yderste. Og for min Part vil jeg endnu tilgive Johs mange Digte om Døden, førend jeg som god Ven raader ham til aandeligt eller fysisk Selvmord. . .

Naturligvis har du alligevel Ret. Vi Idealernes Don Quixoter skulde ogsaa en Gang se at faa noget virkeligt ud af vore smukke Hjærnespind. Men hvorfor kommer du til mig med din Klage? – jeg, som selv langelig tærer paa de gamle Idealer, som jeg ganske har opspist, jeg, som hver anden Dag har i den Grad nedslaaende

og tomme Stemninger, at jeg med et vist tørt, afmægtigt Raseri smider mig over de forbandede Forplejningsregnskaber og ikke ser andet Haab, hvori jeg kan bade mig, end at denne Flid maa-
ske kan gøre mig til Korporal om 6 Uger!!

Om en Ven som Johs vil jeg nødig sige værre Ting, end jeg kan staa ved et godhjærtet Øjeblik mellem anden og tredje Snaps ved et lille Aftensbord. Han *er* jo anlagt for det sorgelige – lige som Teatergængere i Provinsen, der er lykkeligst, naar de skal græde som piskede. »Schlemihl«, der ingen Skygge havde – det er Johs. Han optræder aldrig for mig, naar jeg skal huske ham uden som noget mørkt, langt, stilfærdigt noget. Et Menneske uden Skygge – en Skygge uden et Menneske. Han føler sig som Husmand og vil indrette sig med sin Huskone, hun være som hun vil, i sine egne smaa klodsede Husmandskaar, mens hun med en sur Mine kommer ud og afviser Herregaardens Folk, der vil se ind til ham. Han kan godt være fejj, lidt upaalidelig, men Træhest og Hundehul, Valgtryk gør kun, at denne Husmands- og Pariasjæl klamrer sig sejere til sin seje Tro paa det umulige. Sorgen og Surheden er en Religion. . . Hvordan kunde du tænke dig Johs bedre og mere rummende. Det er jo hele det halve Land, der er som han. Men han maa ikke spille sine Vers paa Døden, og skriver han en Bog til om en »fremmed«, vil jeg ve' Gu' ikke læse den. Han skal skrive om »en hjemlig« – naar han faar den hyggelige Følelse, at der er mange som han bagved ham, bliver det nok godt. . . Foreløbig skader det jo ikke, at hans Aand i Udlands-Artikler rejser ud efter Æventyret og Lykken. Og Verden staar jo nok, om han i en gold Periode som saa mange andre tilfredsstillen sin Dæmon med nogle Vers af den gamle Tønde.

»Safterne« i Madsen er mig noget mere grumsede. Han mangler Johs' mørke Urstof. Kunde Johs nedlade sig til et Skaberi som det at fylde »København« med et Brev til en Ven i Italien? et lavet privat Brev, som han ikke sendte, men lod trykke »saaledes som det nu er Journalisters Skik« – og hvori han omtalte, at han og Vennen »i hine Dage« plejede at mødes i sort Kjole og spise til Aften i den Stads for at hædre hinanden . . . Efterklang, Pral og Humbug. Naar Johs skaber sig, kan han i alt Fald ikke grine ad sig selv Dagen efter . . . Men, med din Tilladelse, saa er det netop Johs og ikke Madsen, der skriver, som han føler og lever – rent ud af Posen. En Publikummer og et Døgnets Barn som

Madsen, der saa smagløst kan travestere de mest luvslidte Familiejournal-Følelser, skulde han være den Guddom, der kunde fylde vore Hjærtens dybe, tørstige Kummer med Vin? Han har en Aare, han har ogsaa til Tider Apolllostoltheden – men der er hverken noget rigt i hans Hengivelse eller noget flængende ved hans Satire – han kan skrive kønne, klare, forbeholdne Vers.

Men »Folket« vil have Brød og Cirkus.

Brød, som mætter Hjærterne; eller blodige Tyrekampe.

Anvend de store Maal, som er de eneste, der duer, hvis Maa-lingen skal have en Mening – saa bliver det altfor grinagtigt at tænke paa Kammeraterne fra Aargangen 84. Ja kunde der findes Læsere og Købere, saa kunde man vistnok ogsaa med de Mennesker lave et mangesidigt og aandelig højest nyttigt Tidsskrift. Men Danmark er et lidet fattigt Land. Det har ikke Raad til alle de smaa Talenter. Det vilde fortræffeligt – vide Drachmann – passe til dets Økonomi, hvis det altid kunde have saadan et Søndags- og Universal-Geni, der kunde rive Tilskuerne Sjælen ud af Livet igennem fire Akter for at indsætte dem en ny Sjæl i femte.

. . . Vogt dig for at tale for højt til min stakkels syge Forfængelighed. Du snakker om min Græskulør, og der er vel noget i det. Men vidste du, hvor jeg alligevel har min Nød med at skaffe Foder til alle de Oxer, jeg har i Forplejning! . . . De Oxer er som Faraos magre Kør, der slugte de fedeste Græsgange og bestandig blev lige magre. Hvor skal jeg faa Foder fra – smukke Mennesker, store Dage – saa at jeg en Gang med Stolthed kan slagte en fed Oxe og byde Alverden til Gilde. . .

Jeg savner Religion, Lykke, Fanatisme. Jeg kan ingen Vegne komme. Og hvis I roser mig i min Lediggang, risikerer I, at jeg trækker Jer i Ærmet og vil høre mere. Samtidig med, at jeg føler mig som Ulf Vermundson, den tavse, ventende, som en Gang paa Opgørets Dag skal svinge den rustne Skræp.

Jeg kan heller ikke med de københavnske Storheder. Jeg mener ikke Madsen og Jørgensen, der ikke har gjort mig noget ondt. Jeg mener de stilistiske Lotusædere med deres rustne Satire eller deres Bulevardjargon. Jeg mener, at jeg meget godt kan lide Menneskene, men at jeg har tabt Smagen for den Lotus, hvori de bedøver sig selv og andre.

Hvor finder jeg en Opium, der [er] stærk og varig nok til at bedøve mig og mine Medmennesker i min Levetid?

Præsterne anviser paa Kristendommen.

Politikere anviser paa et Blad og en politisk Virksomhed.

Kvinderne anviser paa sig selv.

Og »København« anviser paa à Porta.

Men jeg véd, at det alt sammen ikke slaar til.

Der er kun ét: min Skrivedjævel. Naar *han* slipper løs, da kender jeg ingen Glæder eller Sorger, da er Solen mig grøn og Løvet gult, og jeg finder alt saare godt.

Men der skal være Mening i at slippe en Djævel løs. Hvor skal vi faa et *Gejle-Middel* for dette Folk, der har kedet sig siden Grevefejdens Tid?

Er vi begavede nok? Kunde Bøgerne ikke vokse under vore Penne som det glinsende Græs under Aprilsolen – lykkelig og frit? Kunde et Par Mennesker som du og jeg ikke tage os paa at skaffe den trætte, hverdags By, hvad den behøver.

Brød og »Cirkus«, som de Sergenter, jeg har til Brødforplejning, siger, naar de skal ud og trave med Rekruter.

Men er vi begavede nok?

Hvor vore Ungdomsidealer har været højst beskedne! Vi vilde skrive tætte Sider med Realisme og nøgtern Kritik af dette skæve forhyklede Liv. Vi vilde behage de kloge og drømte ikke om at gribe de mange aabne Hjærter, som *kan* beherskes. Byen og Landet tilhører imidlertid den, der har Indfaldet og Stemningen i sin Magt.

Og Landet og Byen fortjener – ikke blot aandeligt – »Brød«, og Landet og Byen fortjener Cirkus.

. . . Men nu sidder jeg stille paa min Hale og skriver hverken en »Skærsommernats Drøm« eller et Tendensdrama, men jeg tygger kummerlig paa en gammel ofte tygget Brødskorpe, en Prosa-Roman om en ung flov Journalist i middelstor Provinsby.

Men i de bedste Øjeblikke stirrer min Muse mig – rødmusset, robust og u[for]færdet ind i Øjnene. En jysk Bonde-Muse.

»la Cérés indomptable et farouche du gras pays normand si riche de santé.«

For Resten bliver Bogen vel ikke til noget.

Derimod kan du faa Ordlyden af en Regimentsbefaling:

»I Henhold til Befaling fra 2' Generalkommando afgaar de til Uddannelse ved 5' Regiment værende Rekruter, *Nº* 48/1890 Christens[en] og *Nº* 61/1891 Claussen, Tirsdag d. 10' ds. Kl. 4,55

Formd. til København, hvor de uopholdelig have at melde sig til Forplejningskorpsets Skole.«

Saa kan vi tales nærmere ved.

Sophus Claussen

32.

Kultorv 3 – 2 Fredag 19-2-92

Kære V. & I.!

Jeg har erobret Helge Rode til et Besøg paa Chr. Winthers Vej, og jeg kommer medbringende ham paa Lørdag (i Morgen) Aften Kl. 8 – hvis det er Jer belejligt.

Hilsen

Eders

Sophus Claussen

33.

Nakskov 12/10 92

Kære Venner!

Jeg var en Smule i København i forrige Uge, og jeg var to Gange paa Ørstedesvej for at tale med en pariserkyndig Mand. Da jeg ikke traf ham om Formiddagen, fik jeg Tid til at aflægge Johs en lille Visit. Jeg havde ventet at kunne besøge Jer en Smule om Eftermiddagen, naar jeg havde truffet Manden. Men min Samtale varede henved to Timer, og Klokken blev otte, inden jeg kom bort. Min Fader ventede paa mig for at være sammen med mig den sidste Aften. Og saadan er det gaet til, at jeg til min egen store Sorg, ikke naaede hen paa Chr. Winthersvej.

Nu ved jeg, at I naturligvis vil tænke alt ondt om mig – – – Men alt gaar ganske anderledes, end jeg har beregnet. Allerede har jeg ventet en Maaned længer end beregnet, og Tiden vil dog ikke slaa til. Min Bog har jeg nu gjort færdig, og jeg er begyndt forfra med at skrive den om – saa at den virkelig ikke bliver blot en massiv Hverdags- og Hvergarns-Roman, men et omfattende Værk fuld af Symbolik og interessante Solopgange. Den vil blive gjort færdig for anden Gang i Paris.

. . . Som I ser gennemflakker jeg det halve Danmark, inden jeg naar saa vidt at sætte Foden paa fremmed Jord. Jeg tager Afsked med alle Slags smaa Byer, som var det et Farvel for Evighed. . . . Og man ved jo heller ikke, hvor man en Gang skal tage den sidste Olie, om det skal ske mellem hvide, taarevædede Lometørklæder, mens Stemmer paa vort godmodige, hjemlige Sprog hvisker: »Aa Herregud den lovende, unge Digter, som vi havde sat vort Haab til, og som nu ikke mere . . .« Eller om det skal ske im weiten Auslande, mens en rusten Hotelportier mekanisk afleverer sin Rapport »Le monsieur de numero 61 est mort«.

Hvorfor der jo er al Grund til at opsøge alle de danske Havne og Indskæringer, man kan naa, se alt dette flade Land og tælle alle de Møller, som her udstrækker deres fire Vinger mod en lav Himmel, fuld af Skyer. . . .

Man maa forsyne sin Hjerne med Bohave for Evigheden.

I Morgen Nat vil jeg formodentlig være paa Østersøen under Vejs til Berlin.

Lev nu vel! Mange Hilsner fra Eders Ven

Sophus Claussen

34.

Rue des Acacias 28. Paris 29/12 92

Til Viggo og Ingeborg S.

Min Tak til den Mand og Kone, der havde husket forgangne Juleaftner bedre end jeg selv, der burde have været den taknemlige og erindrende.

Jeg sidder nu og grunder paa den Gaade, at København med sine Søer, Parker, frostkolde Gader ikke er et lige saa godt Sted at være som her under den samme Kulde og Vinter. Og Forskellen skyldes, tror jeg, i København den Illusion, at man ingen Vegne kan komme uden paa tiltrampede Veje og Stier. Her har jeg den modsatte Illusion . . . og naar den gør mig lykkelig – saa er det jo nok.

Et godt, nyt Aar for vore lykkelige Illusioner.

Eders hengivne

Sophus Claussen

35.

Lyngby 1 Aug. 94.

Kære Claussen!

I Dag er det mig, der skriver til Dig. Det er et Par Aar siden, det sidst hændte, og jeg er derfor en Smule højtidelig til Mode.

Der staar i Dit Brev et Par Linjer om Johs, som forskrækker mig. Selvfølgelig kender jeg hans religiøse Svingning, men han og jeg taler aldrig om Religion sammen. Vi kender hinandens Tanker og redder vort Venskab paa denne Tavshedens Fejghed, eller vi aner Svælget imellem os og tør ikke gøre hinanden opmærksomme derpaa. Til Dato har jeg imidlertid bildt mig ind, at lidt Solskin og godt Vejr atter kunde lukke dette Svælg mellem ham og mig, at hans Religiositet var et midlertidigt kunstnerisk Behov, en Morgenbitter, han tog sig i en lidt svækket Periode, – men naar Du skriver, at han siger, at alle, der ikke er med Gud og ham, er imod dem begge, ryster det i mig af en Bedrøvelse, som er større end Sorgen foran en hel Række af Grave. Jeg skrev forleden til ham, at jeg holdt paa Landevejens Skærvebunke mod alt, hvad tænkes kunde mellem Himmel og Jord, og at jeg vilde ønske, jeg vidste, at han saa som jeg paa Muld og Skov og Menneskenes Færd, og jeg føjede til »med samme Raahed«. Hvad nytter nu Ønsker. Dér staar han med sin Haand paa Kristi Naglegab og jeg med min paa Skærvebunken og skriger vort: Denne er hellig! ind i Ansigtet paa hinanden. Og ingen giver sig, og en Skov af de bitreste Urter gror op imellem os og skjuler os for hinanden.

Falder dette Dig for højtideligt taget, saa tilgiv mig, – Højtidelighed er jo min gamle Svaghed. Men jeg staar ganske uforstaaende over for det, som sker. Herregud, hvorfor ryddes Jorden saa tæt om ens Fødder! hvorfor fordrejer ens nærmeste deres Ansigter! Hvad er det, der har stukket dem, hvis det ikke er det usleste Mismod. Var det ikke saa svinglende ækelt, kunde jeg le over disse Mænd, som blev skræmte, le over denne store Spasmager, som hedder Livet, og som kyser med saa djævleblændt et Held og saa fortvivlet et Humør. Snart alle vore Venner fra 84, de gode Jurister og kloge Zoologer, er gennem en Bagdør listet ud til det Ansvarsløse og Tilgivende og Fred bebudende, til det store Omforladelse. De sidder her hjemme, og de rejser derude

som en Flok Stakler, der aandelig talt har onaneret med Livet og nu søger Redning i at kasterere sig. Heller ikke jeg er eller har været, hvad man kalder et lykkeligt Menneske. Alligevel forstaar jeg ikke deres Behov. Dette lynende Uvejr for ens Øjne, som man kalder »sin Kunst«, formaar for mig at være Gud og Helligaand og det hele og levner ikke Lys til en eneste uvedkommende Sct. Hans Orm. At se med lige Interesse paa det, Du kalder Skibbrud eller Sejer, formaar jeg ikke. Vil jeg rejse et Spir paa mit Hus, og Spiret blæser ned, sidder jeg dér med en flov Fornemmelse. Spot er vi kommet bort fra, Spot er let købt, og det evigt braldrende Fritænkerhovmod falder saa irriterende klodset. Men derfra og til at tage Guds Moder ved den ene Haand og Mogens Ballin ved den anden synes mig at være en Vej længere end Jorden rundt. Der er meget andet end Kristus, der kan forraades, naar man først er gaaet ind i Kaiphas' Gaard.

Døm mig nu som Du vil og tro mig klodset og uforstaaende og derfor literært færdig, men lad ikke Din store Godmodighed løbe af med Dig, saa Du drømmer om frie literære Samfund i Danmark. Før havde vi Højre og Venstre, nu faar vi Gud og Fanden. Det er eins Bier og ikke opmuntrende. Fri, forstaaende Samfund kommer ikke hos os. Der kommer, hvad der var, Hykleri og Dumhed og Had og Lavhed. Og vi vil fremdeles hengive os til vore Fædres store Morskab: Kapløb i Skovene efter Brænde til Baal. Derfor Gud velsigne os alle sammen! Han maa være en mægtig Herre efter det han udretter imellem os, men noget nyt kan han alligevel ikke finde paa.

Din

Viggo Stuckenberg

36.

St. Margherita Ligure. Italia

Søndag 4/8 94

Kære Stuckenberg!

Jeg læser netop denne Morgen følgende Side hos Rousseau:

»Un . . ., sentiment, nourri par l'éducation dès mon enfance et renforcé durant toute ma vie par ce long tissu de misères &

»d'infortunes qui l'a remplie, m'a fait chercher dans tous les
 »temps à connaître la nature et la destination de mon être avec
 »plus d'intérêt et de soin que je n'en ai trouvé dans aucun autre
 »homme . . .«

Jeg vil for Ingeborgs Skyld oversætte Resten:

»Jeg har set mange, der filosoferede langt mere lærd end jeg,
 »men deres Filosofi var dem, saa at sige, fremmed. I den Hen-
 »sigt at blive merevidende end andre gav de sig til at studere
 »Universet af ren Nysgærrighed for at faa vide, hvorledes det var
 »indrettet – omtrent som de vilde have studeret en Maskine, de
 »tilfældigvis fik Øje paa. De studerede den menneskelige Natur
 »for at kunne tale med Sagkundskab, men ikke for at faa Kend-
 »skab til sig selv; de arbejdede paa at belære andre, men ikke for
 »at bringe sig selv indre Klarhed. Flere af dem vilde bare skrive
 »en Bog – ligemeget om hvad, bare den gjorde Lykke. . .«

Der er udgaaet endnu flere, fortræffelige Sandheder mellem disse gamle, sammenbidte Visdomstænder – men lad dette være nok for at overtyde dig om, at ogsaa jeg (hvis ikke af Erfaring, saa i alt Fald fra Læsning og Høren sagen) kender, hvorledes en Ræv lugter.

Dit Brev har gjort mig vel (– er det dansk? –) som det kolde Staal og de ubedragelige Skærver – som den ranke Poppel i det flade, bortslørede Land . . . Undskyld, jeg finder ikke fornuftige Udtryk . . . Men mig er det kært at træffe den, der staar fast paa Mensuren, at have noget at holde mig til . . . Jeg kommer jo hjem en Gang for at tælle alle de døde.

Og alligevel (skønt du har Ret, og skønt jeg kender Rævene, ogsaa jeg) siger jeg, at der er flere Ting mellem Himmel og Jord, end vi Mennesker drømmer om. Og naar en Mand for Alvor vil, da kan han finde Guds Sol i en Rendesten – hvorfor skulde der da ikke kunne aabenbares ham noget midt imellem Mogens Ballin og Madonna? – Jeg siger: lad ham løbe Linen ud! Lad ham komme og vise det Digt, som han har gjort over Guds Sol – og hvis der findes Livs Varme deri, da har han haft Ret for *sit* Vedkommende. Der er mangen Ræv, som begyndte med at lugte fælt, og som bag efter opnaaede en ret behagelig Odeur. Giv Kredit.

Husk paa, at vi desuden ved saa saare lidt om den hele Verden, det hele Univers, at man bør kunne taale at Madonnabilleder her og der ved en Korsvej – ja man bør ære det Ubekendte saa

meget, at man finder det taaleligt, maaske klædeligt, om ens Ledsager eller Ledsagerinde knikser en Gang for dette Billede.

Jeg gør ikke Korsets Tegn – jeg taaler meget daarligt at se en Mand gøre det. Men da jeg elsker det naive og uformodede, har jeg ogsaa en Plads for Religionen, der hos dem, som ellers ingen Tanker har, er en smuk, barnlig Vane. Jeg vil rydde Jorden for dens Hyklere og Dogmatikere, men ikke for dens Mystik, – og derfor skrev jeg i Aftes disse Linier:

»Med Bram drog Troens Riddere til Fest.
Fritænkeren var træt af hele Stadsen!
langt før at stige paa den høje Hest
han traved gennem Verden paa et Asen.«

. . . Du ser saa sort paa Danmark og alt derhjemme. Herude har jeg, om muligt, fundet endnu værre Pak. Der er noget trøstesløst over Danmark . . . men det forekommer mig mer og mer et interessant Land . . . Det er kun Ulykke og Nederlag, der rammer os alle – dets Borgere. Men jeg synes, vi begynder at have besynderlige Skæbner – hvad der visselig ikke hænder denne Verdens Fukser. Det er Skæbner med mange Skibbrud – hvem ved, Sejre kan der jo ogsaa komme – men Skibbruddene fortjener tit at opskrives heller end Sejrene. Hvem ved: maaske vor Fortræfflighed gør, at vi ikke kunde sejre. Det bør ikke gøre os flove: langt snarere bør det opskrives, hvad for dygtige og sjældne Kræfter, der kæmpede længe mod en dum Overmagt . . . nej ikke mod en *dum* Overmagt, ti til syvende og sidst tror jeg paa en Slags endelig og upersonlig Retfærdighed i alle Ting. Livet er en Regne-Opgave, som vi skal løse eller dø. Jeg tror paa denne Opgaves Rigtighed, paa denne alle Ting Samstemmen og endelig afgørende Retfærdighed. Det er mod denne ubekendte Retfærdighed, jeg føler mig *troskabsbunden* (og jeg udforsker den, som Rousseau i det *franske* Citat for at finde Livets Mening med mig). Jeg gaar under for min Tro, men gør det trøstet, ti al min Kamp har haft den oprigtige Søgens indre Lykke.

Din

Sophus Claussen

37.

(VSt. til SCL.)

15 Aug. 1894

Dine Sonetter har fyldt mig, som Guld fylder en travrig Pung, og dine Interview-Ord har svøbt mig i god Glæde. Det begynder jo virkelig at regne over Ørkenen, og vi sparsomme Palmer sætter atter Blade til Forbløffelse for Abekattene. Johs har i samme Hæfte noget Prosa, som i en stor Gyng svinger mig sammen med ham; ikke netop denne Prosas foreløbige Tendens, men hans underlige varme Maanenatur. Jeg render rundt som en Hund, der har faaet Blaasyre, naar jeg tænker paa, at han har taget min Skærvebunke som en Stenregn imod ham. Hvorfor i al Verden skal vi skilles for disse rasende Meningers Skyld? I 1884 førte Guderne os sammen, og det Plankeværk staaer jo dog endnu, bag hvilket Solen skinner og Skræpperne groer, og hvor vi kan mødes i fælles Fest. Der er blot den Forskel mellem ham og mig, at den Ungdom, hvoraf I forbløder, oplever jeg først nu. Jeg krøb tidlig ind i Lykkens Korthus, mens I gik ude og led. Nu kommer jeg krybende baglæns ud og ser mig om med et maaske lidt maliciøst Smil. Tal ikke for højt om Staalet i mig. Den Klinge, jeg sidder inde med, er saa bøjelig: den gaar rundt om mig selv og sætter sin Spids i mit eget Hjærte.

Jeg vil saa nødig se stadig sort paa Sagerne. Men naar Johs tier, fordi jeg har sagt Skærvebunke, saa bliver alting mig saa trangt og saa tiltjæret. Vi er alle Skibe i Luer, om ogsaa Ladningen er forskellig. Fanden i Vold med *det*, om den ene sejler Sølv til de forarmede, og den anden brænder som Sørøver. Mens jeg skriver dette, sidder Ingeborg og læser »Taarnet« og glæder sig over dig og ham, som kun hun kan, og saa sidder Johs med et Brev fra hende, hvori der mellem Ord af en Varme som fra selve Jordens Hjærte staaer Ordet »Vendekaabe«. Og han gemmer paa det Ord og glemmer Varmen. Naar nu Menneskene har en Sjæl, hvorfor sidder de saa og ruller den spidst mellem Fingrene som en Klat dum Dejg? Hvem der havde Hænder til at holde Hjærterne rene og skønne.

Der ligger en Smule Kær ved Landevejen og ser paa Himlen, blaat i Dag og graat i Morgen. Det aandede hver Aften i Sommer sine hvide Elverdampe op om et Par ældede Pilekroner. Nu lig-

ger det og ser op paa det kølige Himmeldyb som en lille Kreds af sammenstrømmet Ro og mild Ubedragelighed og spejler sine Pile og sommetider en flyvende Svanes hvide Bug og vældige Skymasser højt oppe og sommetider blot en sejrende Træske.

38.

Nizza 21 September 1894

Kære Stuckenbergs!

Tak for Eders Hilsner og gem paa ingen Vrede for min lange Tavsheds Skyld.

Jeg er paa Rejse, som I sér. Det skyl-øs-regner i Nizza og tordner desforuden. Det er næsten, som om man var i Danmark. Til Trods for Breddegraden tilhører Nizza som fransk By absolut Norden, Europa og det tyvende Aarhundrede.

Hilsen

Eders

Sophus Claussen

(Næste Adresse R.d. l'abbé de l'Epée, Paris)

39.

Lyngby 31 Oktober 94.

Kære Claussen!

Da jeg for en Maanedstids siden traf Carl Ewald, havde han afleveret »Kitty« til et ungt Forlægger-Firma, Kjærs Forlag; Indehaveren er en Frk. Kjær. Dags Dato tilskriver han mig, at Forlaget er villigt til at forlægge Bogen, eller rettere: ikke uvilligt. Han har forklaret Frøkenen, at du vist er rimelig i Honorar-spørgsmaalet, men overdrager iøvrigt mig al videre Forhandling. Send mig omgaaende Instruxer, eller skal jeg gaa op og sige, at du selv kommer hertil inden kort?

Din

Viggo Stuckenberg

40.

København 1 Nov. 94

Kommer du daglig til Byen. Se ved Lejlighed ind i Store Kongensgade 63, 1. til din

hengivne

Sophus Claussen

41.

Lyngby 28 Nvbr. 94.

Kære Claussen!

Tak for din Bog og til Lykke med den! Jeg er ganske sat paa den anden Ende af al dens Sol og Sommerblæst og stærke Blod og har faaet min sorte Sjæl hængt om med friske Skovmærker. Mig falder den – for at tale kedeligt teknisk – god fra Ende til anden, varm og rindende og som en fast Streg under al det vage, som man kalder at leve. Men min Natur kan jeg ikke fornægte, – midt i Glæden over din Styrke sidder min Bedrøvelse og samler for *mig* hele din Bog i dette Citat fra en af dens Sider . . . »og den fint svømmende Luft vinkede éns Drømme som til Stævnemøde, vestover, mod den yderste Grænse mellem Dag og Tusmørke, hvor grønne Træer bruser mørkt og vidunderligt, og hvor blaa, ubegrænsede Luftstrøg gennemisner et ungt Menneskeblod med deres Sødme, deres Skønhed og Kulde, deres altfor luftige Dejlighed.« – –

Og *dér* bliver jeg, og der fra ser jeg paa Bogen.

Din

Viggo Stuckenberg

42.

St. Kongensgade 33^{II}

Fastelavns Mandag 25/2 95

Kære Viggo Stuckenberg!

Lykønskelse! Dragende forbi dit Hus og dine Døre har jeg paa Afstand set underlige Vagabonder omluskende, sælsomme Drageskyr, Belysninger og Romerske Scener. . .

Jeg skjuler ikke, at det kun med Kniberi lykkedes dig at godtgøre dine Kvindespersoners Djævelskhed.

Nu, lukket ind gennem Havelaagen (en Novelle fører en altid fra Digtningens Hede ind igennem Literaturens Havelaage) er jeg tilfreds ved at kunne konstatere Husets Velindrettethed og min Berettigelse til at tvivle om al det Dævelskab.

Du maa virkelig ikke af mig forlange, at jeg skal kunne sige et alment Ord om Bogens almene Værdi. Vi er jo for hinanden som de gammeldags Bornholmerure, uden Kasse, med Lodderne hængende udenfor og med hele Værket synligt . . . det er først dem, som ikke kender os – som kan bedømme vore *Noveller*.

Jutta er en udmærket Opfindelse, som gør fortræffelig Nytte i Naturhusholdningen, og som virkelig med god Grund salverer sine Skørter. Vorherre skal jo ikke bruge hende til mere paa dette Sted. Derfor holder hun Hus med Værdierne.

Bogen er en Bog om at indrette sit Hus. Og hvis der ikke netop havde været saa megen Hustvist, vilde der jo slet ingen Bog være bleven. Morten Jessen maa have Møllestene og Kværne i Hovedet i Stedet for rimelige Begreber, hvis han ikke kan se dette. Dette Ungestüm, som hedder Johanne, giver sig til at slaa Kalken af Murene og hamre med Stolene for at vække sin i Arbejdsvelvære og Ægteskabsvaner hensovede Mand; en fremmed Elektricitet behøver næppe at vække hans Kraftcentre, han behøver næppe at rømme sig med sin mandige Bas, før hun bliver en Hustru som slaaet efter en Lineal.

Hun er for det første Livet i Bogen, dernæst er hun Hjærtet. Hun er »saa god og skikkelig som en from lille Mariehøne«, der bliver siddende gudhengiven paa Pligtens Finger.

Et Træk havde været frugtbart at gennemføre: det, hvor hun foragter ham, fordi han altfor hurtigt vender sig fra Kalkmaleriet om imod hende.

Jeg havde formodenlig pryglet hende lidt mere, end det ser ud til, at han har gjort – og dernæst var hun løbet fra én, fordi man elskede hende saa usigeligt. Nej Morten Jessen er klogere – den pretentiøse Hund. Han bevarer status quo. Hvad F. skal ogsaa de Talemaader?

Der er ikke andet at gøre, naar man endelig har en Kone, der duer. Det unge, friske Livsbegær hos enhver ordenlig Kone maa før eller senere (hvis det ikke slaar ud) slaa ind som Forgudelse. Morten Jessen takke sin Gud for, at det slog ind!

Hvad gør det, at hun vil bekende sit Hjertes Forgudelse selv paa Baalet, hvis hun blot vil lege Hest og tage alle Stribsene uden at kaste Bidslet.

Derfor Lykønskelse, kære V.S., jeg ved ikke andet at sige –
– tout le reste est littérature –
som Cazals og jeg plejede at synge langs Boulev. St. Michel
(Melodi: Da jeg var Prins udi Arkadien).

Din hengivne
Sophus Claussen

43.

»Lolland-Falsters Folketidende«, som er et af de største danske Pro-
vinsblade og i de sidste ti Aar har været det mest udbredte af samtlige
Blade paa Lolland og Falster, tillader sig at meddele Dem, at Forf. Hr.
Sophus Claussen fra Iste Juli d. A. er indtraadt i Bladets Redaktion,
har overtaget dets literære og kunstneriske Ledelse og bl. a. personlig vil
besørge Anmeldelsen af alle mere betydende Bøger og Skrifter, der tilstilles
Bladet.

Nykøbing F., Juli 1895.

(vend om)

Nykøbing F. 13/7 95

Kære Viggo & Ingeborg Stuckenberg!

Journalistfesten kom bag paa mig, saa jeg ikke fik Tid til at
sige Jer Farvel, inden jeg rejste til dette Sophus Claussens fjerde
eller femte Exil. Kære Venner, vær derfor ikke vrede paa mig.
Vort Venskab er dog ikke af den Art, der plejer at optræde ved
repræsentative Lejligheder. Det er snarere som et Musikstykke,
man har glemt og derfor netop tages af, naar det pludselig gen-
erindres. Verdens Veje er meget lange og Glemsomheden er meget
stor, hvad der altsammen er saare godt; thi alt dette er Skyld i,
at vi ikke ser, hvor faa Musikstykker vi i Grunden har at leve paa.

Jeg skal sende de laante Bøger med det allerførste.

Dette Ark Papir er Mage til en Snes andre, som jeg har sendt
til Forlæggere for at faa Bøger til Anmeldelse. Skønt jeg allerede

har »Fagre Ord«, vilde jeg, for at indøve P. G. Ph. i at sende mig Bøger, bede dig henstille til ham at sende mig et Exemplar. Jeg skal saa anmelde det og give det til et Menneske, som fortjener det.

Eders hengivne
Sophus Claussen

44.

Lyngby 28de Juli 1895*Kære Claussen!*

Jeg var inde hos Philipsen forleden og søgte at formaa ham til at sende Dit Blad et Exemplar af »Fagre Ord«. Han vilde nødig til det, idet han gik ud fra, at selv en rosende Anmeldelse vel ikke vilde skaffe mere end tre-fire Exemplarer solgte, – hvoraf jeg slutter, at Bogen fremdeles gaar godt, siden han har Raad til at kimse af tre-fire Exemplarer. Imidlertid endte han med Løftet om at sende Bogen. En anden Indvending, han gjorde, var den, at Anmeldelsen vilde falde lidt sent nu, da min næste Bog – Du ved, »Romerske Scener« – allerede er under Opsejling.

Thomas Krag's »Mulm« skal jeg sende Dig en af Dagene.

Alt vel. Hilsen fra Ingeborg.

Din
Viggo Stuckenberg

45.

Lolland-Falsters Folketidende

Nykøbing F., den . . . 189 . .

Kære Stuckenberg!

Dine Repliker trives som »Børn i Bjærgene«, saa det, jeg sagde om deres Poesi, er mit Ultimatum for Gud og Mennesker. Jeg har forstaaet *Ælia* ved anden Gennemlæsning, da jeg for Sikkerheds Skyld havde taget *Pontia* igennem en Gang endnu. Jeg vilde have skrevet noget mere netop om *Ælia*, men mit knurrende Folk er allerede ved at gøre Revolution over min Uforstaaelighed. Og bagefter var jeg tilfreds med, at jeg havde begrænset mig –

det »noget mere« kunde let være bleven til noget *mindre*. Og egentlig er det netop dine nye Grundlinier i de Romerske Scener, som var min Fryd. Derimod er den prætentøse Stil . . . men du har jo allerede faaet Lektien . . . du giver Bæsterne for megen Skofte og for lidt Klid. Men lad mig ikke modsige mig selv – jeg er tilfreds med Poesien, der bestandig titter frem bag Stilens strenge Indelukke, som naar den barske Vintervind »løfter Tæppet fra to elskende«.

Tak for dine smukke Vers i »Tilskueren« – de hører ikke med til »Asken«.

Hilsen til Jer begge

fra Eders hengivne

Sophus Claussen

46.

Lyngby 29 Februar 1896

Kære Claussen!

Jeg har ventet, til disse Vers var trykte, med at takke Dig for Din Bog, dels fordi jeg finder det latterligt, hver Gang Du skriver en Bog, at tilhyle Dig min Glæde, som Du kender i Forvejen, – dels fordi jeg har gaaet og ærgret mig over mine Oplæsninger den Aften, Du var ude hos os. Satan annamme En, at man ikke kan lade være at lufte ufærdigt Bras, naar man har drukket tre Glas Vin! Og saa har jeg haft en munkeagtig Fornøjelse af at holde mig tavs og bevare min egen Glæde for mig selv, mens alle andre naturligvis sad og skrev til Dig. I Dag letter jeg lige akkurat for den. Din Bog ligger endnu paa mit Bord. Men Synet af den virker som en Lykke paa mit knarvorne Sind.

Din

Viggo Stuckenberg

47.

Lyngby 5 November 1896

Kære Claussen!

Tak for Din Bog! Din Produktion har været mig til Glæde, ved Du, men denne Bog holder jeg for Din ypperste. Den har frisket mig som en Rejse, varmet mig som en Oplevelse, og jeg selv, som for Tiden skriver som aldrig før i mit Liv, arbejder,

efter at have læst den, som oven paa et Bad i et eller andet evig frisk Urhav. Jeg ser ikke Lyde ved den, kun fyldte Skaaler og stor Sang, og er overbevist om, at Du har blæst Din Konka til Fryd for alle Kongerigets bedste Børn.

Egentlig havde jeg ikke ventet at faa den Bog. Jeg sendte Dig ikke min, fordi man ikke unødigt skal ærgre sine Venner. Og *min* Produktion er jo saa forskellig fra Din som Minus fra Plus, hvilket aldeles ikke skal være nogen Nedsættten af min egen. Jeg ved, Du ikke ynder den særlig, og gad ikke sende Dig „Valravn“ høfligst.

Efterhaanden er det lykkedes mig at fornærme alle de Mennesker, jeg tidligere har kendt, ved ikke at pleje Bekendtskabet. Befinder Du Dig imellem dem, saa læg ikke videre Vægt paa min, udvendig set, kolde Tilbageholdenhed. At tænke paa sine Venner er for mig at være sammen med dem.

Hils Din Kone! Du har jo taget til Ægte! Det maa være en artig Fornøjelse at sætte saa god en Bog i Verden midt i Hvedebrødsdagene!

Din

Viggo Stuckenberg

P. S.

Du faar Brev fra Ingeborg, naar hun faar Tid. Men vi har skiftet Pige i disse Dage, og hun har mange andre Forhindringer, – Jorderigs Fornødenheder og Støvets Baand!

48.

Villa Vennely, Kongens Lyngby

19 November, –96.

Kære Ven! og Brobygger! mellem alle de mange Broer og Buer, du haver bygget mellem Aar og Dag, haaber jeg, du ikke ganske har glemte én; forlængst bygget og saare lang, hvor vi mødtes, glade og festlige! jeg for mit Vedkommende, ialfald, trods mit feminine Slør, altid med »Hatten af« for dit gode Humør. – Se, en Bro kan jo være en saare skrøbelig Ting og udsat for Vind og Vejr, og det skal komme an paa de, der vover sig ud over den. Jeg – en snart asthmatiske Stakkel, vover mig ud, og prøver Broen, idet jeg tillader mig, endnu en Gang at svinge min Hat, med Slør, for Dig og Dit Solskin, paa den anden Bred.

Hermed være alt sagt. Mine Hænder fryser, nu, og ligner Guds død visne Blade; men Din Bog gav mig Varme i Kinderne og

jeg læste saa længselsfuldt efter alt, hvad der er umuligt for mig, fordi – fordi jeg nu *er* gammel og føler mig saadan og fordi jeg er Kvinde.

Jeg skulde have glædet mig over èt Ansigt ved Din Side, hvor Du løfter dit Glas for Taarerne.

Jeg lo med Taarer, jeg heldigvis ikke græd og skænkede dig den evig gamle Toast, ja – – “will kein Gott auf Erden sein, sind wir selber Götter!”

Farvel for denne Gang, min Ven!
og – Vindu mod Syd.

Ingeborg St.

49.

Nykøbing F. 5/2 97

Kære Stuckenberg.

Du har vel allerede faaet min Anmeldelse, saa du ved, hvad jeg omtrent mener om »Sol«. Jeg har søgt at veje den paa en ubestikkelig Samvittigheds Guldvægt, som kom den fra en Forfatter, jeg slet ikke kendte. Jeg synes, at vi maa være mere opfindsomme – nu da Bogstrømmen er saa tyk – end vi behøvede at være for nogle faa Aar siden; og da nogle af dine Landskaber har saa udmærket Holdning, burde du have opfundet Mennesker, som svarede dertil. Satan ogsaa, at man skal skrive om sine Venners Bøger!

Nu skylder jeg dig oprigtig Tak paa Kones og egne Vegne, fordi du har sendt den. Vi har sammen læst »Valravn«. Og du ved, hvad jeg mener om »Pontia«. De Forfattere, som man en Gang har forstaaet, bliver man ved at følge. Og ethvert ordenligt Slag, de slaar, er som en Tilfredsstillelse for én selv – fordi de dér er sig selv og udfører Gærninger, som ingen andre (heller ikke *vi*) kunde have gjort. Derfor op med de store Slag, siger jeg mig selv.

Ja, nu skal jeg til min Beskæmmelse oven i Købet takke Dig og Ingeborg for Eders redbonne og for al Gærrighed blottede Anerkendelse af »Valfart«.

Hilsen

Din hengivne
Sophus Claussen

50.

Nykøbing F. 4/7 97

Kære Viggo & Ingeborg Stuck

Min Kone siger, at I absolut skal have Besked om Beboelsesforholdene paa Bøtø nu strax. Det er uheldigt. For det omtalte Sted med den billige Pension er nok nærmest slet ikke indrettet for menneskelige Væsner. I alt Fald forlanges der, at I skal have Møbler med. Og det tør man vel i al Forsigtighed betragte som urealisabelt – i alt Fald indtil I u[d]trykkelig meddeler, at I vil flytte med Kommode og Seng.

Havde jeg haft mere Tid at løbe paa, anser jeg det alligevel ikke umuligt, at der maatte kunne findes noget herovre passende for Jer, Øerne er jo ikke plagede af Turister. Min Kone siger, at I er saa rædsomt fattige. Ellers vilde jeg foreslaa, at I kom herover hos os, og saa tog Eders Bestemmelse. Her er jo baade Østersøen og Nysted og Guldborg og Stubbekøbing.

Vi var begge meget kede af, at vi var blevne narrede med Fortællingen om det billige Bøtøophold. Det kunde jo dog egenlig være rart at se lidt til hinanden. Og naar jeg nu farer ud med en Bekendtgørelse om et Sommerophold, farer nok alle Bønder og Fiskere paa Kysten ind paa Kontoret med deres Billetter.

Lad mig høre, hvad I mener. Jeg indser jo nok, at I kan have Betænkeligheder ved at skulle være Banebrydere hos saadan en Fisker. Men paa den anden Side (der er altid en anden Side) er Befolkningen i Besiddelse af megen Kultur. Vær nu modige – hvad!

Min Kone hilser mange Gange og siger Tak for sidst.

Jeg kan ikke vænne hende til svensk Banko.

Eders hengivne

Sophus Claussen

51.

Nykøbing F. 25/7 97

Kære Stuckenberg.

Vi tror nu næsten at have fundet, hvor I skal bo. Det bliver da ikke Bøtø, men Nysted, som ogsaa ligger ved Østersøen og er den smukkeste Plet paa hele Lolland Falster. Du ser her Billet

fra Manden. Min Svoger kender dem; det skal være brillante, unge Bønderfolk. Nu har jeg skrevet om Prisen . . . men jeg kunde jo nok tænke, at min Kone havde løjet, og at det ikke for Jeres Vedkommende var Pengene, det kom an paa.

Mens jeg sidder og kalligraferer denne Skrivelse – jeg synes i Dag, at Pen og Blæk er Ting, som jeg aldrig har haft fat paa før – skinner den lækreste, falsterske Halvsol derude i min Gade, paa mine Brosten. Nej der er ganske bestemt ikke den Fylde, den Tykthed i Lyset i andre danske Provinser. Fyn er slankere, elegantere; Jylland er større, der er mere Drøn i dets Bredde; Sjælland er mig et altfor rationelt Land – Maa jeg bede om den lolland-falsterske fyldige Luft . . . naar vi blot ikke har Vinter og Regnvejr.

Saa kommer I. Vi glæder os meget til at vise Jer, hvor godt vi har det.

Venlig Hilsen fra os begge.

Paa Gensyn.

Eders

Sophus Claussen

52.

1 August 1897

Kære Claussen!

Det bliver desværre altsammen til Vrøvl. De Penge, jeg skulde have nu, faar jeg først ved Sommerferiens Udløb, omkring d. 15de August. Jeg har opsat at svare til i Dag, fordi jeg stadig har spejdet efter Udvej, men med i Dag glap alt Haab. Det er mig en Væmmelse at skrive dette, for det første, fordi jeg havde glædet mig tykt, for det andet fordi Du har lagt Dig i Selen for et Læs, som blev Luft paa Vejen. Med Dig tror jeg imidlertid at formaa at komme overens igen; værre er det med Agerbrugeren paa Nysted Mark. Har han haft Udgifter, er jeg rede til efter 15de d. s. at godtgøre ham dem, om de ikke beløber sig til Tønder-Guld.

Vi er rejst ud. Det var vor Plan at drage over Fyn og Øerne rundt til Langeland, Lolland og Nykøbing. Nu sidder vi hos min Svigerfader i Lundeborg ved Langelandsbæltet og kan ikke komme løs. Jeg springer hellere i Søen end tale til ham om Penge.

Min Ærgrelse og min Ruelse begraver jeg i Arbejden fra Morgen til Aften oppe paa et Tagkammer, under hvis Vinduer det blaa Vand fryder sig evindeligt.

Hils Din Kone og bed hende ikke tabe alting for os og bed hende tale Dig til Rette, om Du i denne Anledning skulde rase meget. Dit Raseri vil dog ikke kunne maale sig med min Nedstemthed.

Din

Viggo Stuckenberg

53.

Nykøbing F 3/8 97.

Kære Stuckenberg.

Der gaar en Gang daglig Dampskib til Nakskov, hvor I maa vente paa Aftentoget og lade Jer befordre til Nykøbing. Jeg har vel saa megen Kredit i Nykøbing, at jeg kan skaffe de Penge, I behøver for at leve en halv Sned Dage (à 5 Kr.) i Nysted. Den femtende kommer I jo igen til Penge.

Sig nu, hvad I mener.

Hilsen fra *Anna og*

Sophus Claussen

54.

Lyngby Torsdag 19 Aug. 97

Kære Venner!

Samtidig med dette Par Ord afgaar til Eder en Paraply, som i Tirsdags Morges har benyttet sig af min taagede Tilstand og er rejst med os til Lyngby. Jeg maa altsaa forøge min Tak for Eders Elskværdighed med en Tak for Laanet af denne mig højst unødvendige Regnskærm, – og hermed har I baade Takken og den. Endvidere afgaar den laante Sum; siden I gør saa meget Vrøvl om Vognen fra Nysted til Nykøbing, har jeg fundet ud af, at vi halverer Prisen; jeg afsender saaledes Kroner 62,50. For al den Fornøjelse, som den hele lolland-falsterske Tur har forvoldt os, og som I har saa stor en Part i, er det saa taabeligt at sidde og

takke. Jeg har ikke længe noget Sted befundet mig saa godt som hos Jer; endogsaa den sidste Morgens Havari dæmmer ud for mig i det milde, graa Lys fra Nykøbings Gader; jeg forlod Nykøbing i en skylignende Tilstand, mat og modstandsløs og angst for at collidere med Jorden og alt dens, men saa søvrig salig, saa uklart vel til Mode, med en langsomt drivende Bevidsthed om at have faaet gode Sager stuvet ned et Steds i mit Sinds Last. Jeg takker Jer alligevel endnu en Gang, ogsaa for den sidste Rus, ikke mindst for den; alting var saa skært den Morgen, Afskedsvemodet, de glade Minder, Byen, Luften, Møllen oppe ved Bannet. Jeg glæder mig til en Gang at skaffe Jer en lignende Aften og en lignende Morgen.

Eders

Viggo Stuckenberg

(med Ingeborg St.s Haand:)

Kære Venner! ogsaa jeg takker jer! og befinder mig endnu i samme Højde som hin Morgen, vi forlod jer; jeg kan ikke takke jer bedre, end at sige jer, at jeg har et helt nyt Mod at tage fat med herhjemme, og deri har Nysted-Turen og de sidste hyggelige Dage deres store Del. Tak! begge to!

Ingeborg St.

55.

Nykøbing F. 26/8 97.

Kære Viggo & Ingeborg St.

Tak for Brevene, Pakkerne, Pengene, Noderne og Billederne. Men mest for Brevene og Ordene. Og allermest, fordi I kom og saa til os. Folk lover nok at komme, Vennerne hører gjerne Tale om denne Station paa Vej til Rom, hvor de vil blive glad modtagne, hvis de gør Ophold. Men disse Løfter har dog endnu ikke gjort vort Hus til noget Hotel, og I er saa omtrent de første og eneste, der fulgte Kaldelsen – hvilket kun er, som det Gud være lovet burde være.

Jeg skal ikke fortabe mig i en langstrakt Filosoferen herover – jeg vil kun fastslaa, hvor meget det glæder mig i Henhold til en oftere omtalt *esprit con[ser]vateur*.

Lidt øde bliver der paa disse Broer, ved disse Sunde og i disse Skove, naar Gæsterne er borte. En stakkels Menneskehjærne trænger til at befries for sig selv. Ja selv min *Jenny eller Fabrikspigen*, der nu kun er en hel Masse sort paa noget hvidt, er fra Jeres Afrejses Øjeblik ikke mere end halvt saa tiltrækkende – et Snurrepiberi, et unyttigt Stykke Pergament, et vævet gammelt Tapet, der hører hjemme i en Kasse og ikke har med Mennesker at gøre. Langsomt fortærer Kedsomhedens Orm alle de friske Blade.

Tro os nu ikke saa melankolske. I ved, vi er det ikke. I ved ogsaa, hvor højt vi vurderer den Ensomhed, i hvis solomsmilede Skygge vi gemmer vore Hoveder . . . Men det nytter jo ikke, man forhærder sig. Og det nytter ikke, at man vil prøve paa at skjule det: Sproget, som er vort fuldkomneste Meddelelsesmiddel, det er saa vidtløftigt og svært, at man ikke lærer det til sin Dødsdag, og den menneskelige Kundskabsfylde viser sig i Omfanget af det Gloseforraad, man besidder. Nu har jeg paa dette Sted femogtyve Gloser for meget, hvad der rejser en uoverstigelig Mur mellem mig og den lokale Forstaaelse. Et andet Sted har jeg vel femogtyve Gloser for lidt. Heldigvis har I de samme femogtyve overflødige Gloser, som udgør mit Livs Forfængelighed. Det var det, som pludselig gjorde alt saa let.

Min Kone, som primært forstaar mig gennem Øjnene, ligger just paa Sofaen overvældet af Træthed og sover, saa jeg kan i dette Nu dobbelt føle Ensomheden, der taler til mig med Urets Tik-Tak-Sprog.

Ak kære, I synes vel, at jeg vrøvler og taler om unyttige Ting. Men tænk saa dette, at man til alle sine Ord og umiddelbare Indskydelser har en eneste medskyldig – alle de andre gaar om og har Vand i Ørene.

Skal vi nu aftale, at I hvert Aar kommer herved og holder Ferie, I for at faa Vand i Ørene, mens vi andre . . . det modsatte . . .

Der sidder ovre paa Hotellet en ulykkelig Handelsrejsende og dunder i Klaveret: »Je suis pris par une femme« og faar alle mine Tanker til at løbe sammen.

Saaledes sad i Forgaards Aftes en lignende Mand derovre og tærpede alle Slags Melodier, som fik mit Hjærte til at slaa i min Soldater-Ungkarle-Tid.

Det Hotel og den Provins sætter mig tilbage i svundne, mærkelig hele Sjælstilstande. Jeg elsker den Taage. Jeg bryder mig ikke om at lære mere nyt af Nutiden. Jeg begærer slet ikke at beherske den ved at vide det sidste ny.

Tak for sidst, begge to! Og paa snarligt Gensyn! I de gamle Toner! Under de gamle Symboler.

Nu spiller Bæstet »Cornevilles Klokker«, saa jeg græder ved det.

Eders hengivne

Sophus Claussen

Min Søvn-blissede Kone vaagner op (hvis man kan kalde det at vaagne?) og skriver – men hun mener meget med det –

(*med Fru Anna Cl.s Haand:*)

Mange Hilsener

fra *Anna*

56.

Lyngby 11te Sptbr. 97

Kære Claussen!

En Eftermiddag i den Sommer, da min Moder døde, kom Du til Lyngby, og vi sad i Haven og talte sammen om Dødsfaldet. Du sagde da, at det var Dig umuligt at tænke Dig nogen af Dine nærmeste borte. Jeg kunde den Gang sagt Dig en hel Del om, hvad jeg, der var blevet tvungen til at tænke mig dette, følte, men mine Følelser var mig i de Dage for intimt mine egne, og jeg følte ingen Trang til at ytre mig. Nu, da vi er lige fattige, har jeg ingen Sky. Det er ikke min Mening at trænge mig ind paa Dig eller prædike. Jeg vilde blot saa gjerne trøste Dig en Smule og haaber paa, at vi ikke staar hinanden saa fjernt, at jo i det mindste min Forstaaelse og min Deltagelse bliver modtaget af Dig. Mig hændte der den Gang det, at den, Døden tog, gav den mig til Eje fuldere og helere, end Livet nogen Sinde havde formaaet. For mig er Døden ikke grufuld, og Adskillelsen netop saa betydningsløs, som det, der kan forgaa, er betydningsløst. Min Moder lever i mit Sind, saa længe jeg selv er levende. Hun, som, saa længe hun levede, kun sjældnen havde Lejlighed til at se mig, er hos mig, naar jeg vil, og har jeg end Søkende, der mistede

det samme som jeg, er hun, som min Sjæl kalder sin Moder, min og min alene. Ingen, som er blevet elsket, forsvinder. Ens Øjne kan savne at se den, de længes imod, og Ens Hænder aabne sig til Kærtegn for en eneste, som de ikke kan naa. Man kan staa ved en Grav og være bøjet af Savnet. Saa meget i Kristendommen er sandt, at i Graven er den døde ikke. Hun er i mig selv. Og var hun den, der fødte En, sker det vidunderlige, at hun drager ind i En, og Barnet bærer Moderen under Hjærte.

Det er Din Fødselsdag og Din Bryllupsdag. Jeg havde gaaet og glædet mig til at lykønske Dig i den Anledning. Og jeg gør det. Saa stor er Livets og de levendes Ret, at selv de, som døde, stundom smiler i Ens Minde. Jeg kendte kun lidt til Din Moder. Men jeg ved ingen Moder, som ikke vilde græmme sig, om hendes Søn glemte at finde Solen skøn og – f. Eks. – Falsters Græs grønere end alt andet Græs. Til Lykke med Dig og til Lykke med Anna!

Din Ven

Viggo Stuckenberg

Om Din Fader er i Nykøbing, maa Du hilse ham fra mig!

(med Ingeborg St.s Haand:)

Kære Ven, jeg vilde gerne række Dig min Haand og ikke andet. Lad min Hilsen være et Haandtryk og nøjes dermed. Jeg ønsker eder en lykkelig Bryllupsdag og Fødselsdag! og Glæde og Held og meget godt i det kommende Aar.

Ingeborg St.

En venlig Hilsen til Anna! og hils Din Far om han er hos jer.

57.

Stubbekøbing 6/10 97
i
Danmark

Jeg søger Solens Lys og
Høstens Skyr
fra Verdens største til
de mindste Byr.

Kære Viggo.

Jeg har for fjorten Dage siden, om ved din Fødselsdag, skrevet et Brev, som jeg forkastede af flere Slags Blufærdighed.

Jeg sidder i Stubbekøbing og skriver for Folket og fordærver

Ungdommen. I Nykøbing væder min Hustru mit tomme Leje med Taarer.

Men du skal dog have – i al Hast – en Hilsen og Tak for Breve fra Kone og dig, paa min Fødsels- og Bryllupsdag, til Kone og mig.

Allermest fordi du var bedre, end jeg var en Gang – og huskede min Moder. Tak.

Din hengivne
Sophus Claussen

58.

St. Kongensgade 63. 17/10 97

Kære Viggo St.

Dit Digt i »Politiken« kalder mig ud – som Ven. Det er saa godt simpelt, skønt, at det menneskeligt forlanger Svar. Jeg har en Teori for mig selv. Prøv den. Den hedder: taal aldrig en ledig Time! Fyld hver ny, ledig Time med nyt Arbejde eller ny Rus. Lad dig de Sorger, som Verden giver dig, betale i Glæder, som du tager dig. Forstaa mig – jeg er ingen strugler, og det er ingen Teori, som gaar ud paa at tilføje andre Smærte, fordi du selv lider, men en Teori ganske for dig selv om at tage Revanche: noget, som glæder og styrker, naar noget har nedtrykket dig . . . Sid ikke og sørg over noget forsvundet . . . *det* faar man aldrig igen. Og hvis den Sorg er sund, grundlæggende hos unge Mænd, saa er den hos *Mænd* ikke længer tilladelig, fordi den er aandelig uøkonomisk.

Jeg vilde saa nødigt, at vi, som bor i dette nordiske Land, alle skulde vise os som en døende Race. Har vi dog ikke en Strøm af Kraft i os, hvortil vi kan tage vor Tilflugt, netop naar vi trues. Er vi komne ridende her til Danmark paa vore Heste med vore Kvinder og Vognborge – maa vi vel ogsaa [tro] at vi kan blive her ved disse Bælter, leve her og leve *rodt* . . . Og hvorfor *vi* ikke? – naar den vilde Vin kan leve her.

Hilsen til Ingeborg og dig fra Anna. Vi er her med »Jenny«, kommer til Lyngby, hvis det kan naas, men tror det ikke denne Gang.

Eders
Sophus Claussen

59.

Nykøbing F. 15/2 98

Kære Viggo Stuckenberg med Hustru.

Ugerne og Maanederne og Aarene løber uforsvarligt af Sted, og vi træffer ikke hinanden, fordi man altid har saa travlt, naar man kommer til København, og fordi Lyngby ligger en Dagsrejse borte, og fordi jeg ikke en Gang ved, om I bor paa det gamle Sted. Men nu skal I have en Hilsen fra os – om ikke andet.

Jeg venter hver Morgen den første Korrektur paa »Arbejdersken«, som en ung, utaalmodig Antonius kunde vente Arbejdersken selv. Skuffelsen efter Middagsposten er den samme som den Gang: »ausbleibt sie auch heut?« Og er et Kærlighedsdelirium mon meget sødere og meget skønnere end disse Korrektur-Ark-Stævnemøder med en Bog, hvori man har sagt det kæreste, man den Gang vidste?

Efter alle Kendemærker og Jærtegn skal Stykket opføres d. 4. April. Og Anna sværger paa, at hun vil ind til Premièren, om hun saa »skal rulles i en Tønde«. Trods dette lidenskabelige Udbrud maa hun dog vist blive hjemme i Reden – Guderne har bestemt det saaledes.

Men hun længes efter at se Jer og sender Jer Hilsener. Saa nu kender I hendes Sindelag.

Ja Meningen med dette Brev var kun i al Tarvelighed at sende Jer en Hilsen, et Bud om, at vi lever, og at I lever med i vort.

Eders hengivne

Sophus Claussen

60.

Lyngby 18 Februar 1898

Kære Sophus og Anna Claussen!

Tak for Hilsenen! Vi havde netop Dagen i Forvejen trøstet os med, at vort fjerne Domicil maatte være Grunden til, at vi aldrig saa Jer. I ser, vi havde Trøst Behov!

Vi er for Resten blevet hængende i vor gamle Bolig. Der sidder jeg, som saa mange Gange før, og læser Korrektur og digter. Jeg er saa langt inde i en Roman, at den forhaabentlig bliver færdig

i dette Foraar. Den digter jeg paa og sætter min Lid til. Korrektur læser jeg paa en lille bitte Digtsamling, som jeg skrev i Juleugen, i nogle Dage, da Romanens Prosa var løbet tør for mig og Menneskene i den forsvundne i Taage. Den kom som et Flojtt. Muligvis vil Du finde den sjællandsk-rationel. Der er ikke det falsterske Græs i den. Den indeholder ikke andet end min pludselig forløste Fryd over, hvad jeg i de Aar, jeg har boet her, har set af Løvspring og Bladefald, af Maaneskin og Sne. Min Kærlighed til den er at ligne med den, man bærer til et lille Nor, man rider Ranke med – hvilket maaske, naar det kommer til Stykket, er den smukkeste Følelse mellem alle de Følelser, der er saa redebonne til at fylde en. Men Romanen er et stort Træ med mange Reder og pisket af alskens Vejr. Da jeg sidst skrev til Eder, sad jeg med et Drama; det ligger hen som Marmorkirken i sin Tid laa, – og haaber paa den samme Skæbne.

Nu har jeg, som det altid gaar os, der gaar æggesyge rundt og kagler, bredt mig om mig selv. Jeg har ogsaa mindre egoistiske Sider. Jeg glæder mig saaledes meget til at se Din »Jenny« igen; jeg kender jo kun et Par af hendes gode Ribben. Men jeg misunder Dig ikke. Det maa være fælt at have et Arbejde under Indstudering; det fjerner en vist ganske fra al Fornuft og holder alle Ideer borte med sin latterlige Spænding. En Roman faar man dog ud i Løbet af en Maanedes Tid; men at vente paa et Skuespils Opførelse maa være som at komme et halvt Aar paa Vand og Brød. Imidlertid haaber jeg, at Dine Korrektur-Stævnemøder for Tiden skænker Dig samme fortrøstningsfulde og ideelle Glæde, som Zola vist nok i nogle Maaneder maa lade sig nøje med.

Med et liffligt Smil sender Ingeborg og jeg Fru Anna vor Hilsen. Naar denne Verdens højeste Lykke beskæres et i Forvejen lykkeligt Menneske, klæder alle gode Tanker sig i den hvideste Silke!

Med den Fanfare vil jeg slutte. Den klinger, – den er blot endnu mere velment end pyntelig i sin Lyd!

Din

Viggo Stuckenborg

61.

Nykøbing F. 20/4 98

Kære Lyngbyske Venner.

Vi har i Gaar i Middagsstunden endelig faaet at vide, hvad det er, vor Familie kan forøges med. En stor, stærk Pige, der vræler kraftigt og sover intenst. Hun vejede næsten 8 Pund og voldte sin Moder adskillig Plage, som dog atter glemtes ved en Flaske Champagne. Har I faaet Detailler nok i dette Jordemoder-Brev?

Og kan jeg være bekendt i denne selvsamme Skrivelse at takke Viggo for hans Digte, som jeg baade paa Grund af Valg og af de andre voldsomme Omstændigheder endnu ikke har kunnet læse paa den rigtige Maade? Jeg glæder mig til den.

Anna hilser.

Eders hengivne

Sophus C.

62.

Lyngby 11 Maj 1898

Kære Ven!

Tak! Det er en sjælden smuk Artikel, Du dør har skrevet. At Du synes om mine Vers, glæder mig; at roses er jo ikke ubehageligt. Men dybere Indtryk har Slutningen paa Din Artikel gjort paa mig. Jeg kom til at ryste, da jeg havde læst den.

Hils Din Kone og den meget unge Dame!

Din

Viggo Stuckenberg

63.

Nykøbing F 27/8 98

Kære Viggo St. & Ingeborg

Altsaa er vi hjemme. Det mærker vi paa mange Ting, som I en anden Gang vil mærke af os. Her findes ikke Havne og Fjorde, som er altid isfri. Ordet er hos denne Race undertrykt til kun at betyde noget vedtaget og sædvanemæssigt. Saadanne og ikke anderledes er de Betingelser, Danmark giver os, dets uskyldige og velmenende Børn. København er vistnok ikke an-

derledes. Det er en By efter den lille Tabel. Og Kunstnere, de virkelige, som slaar en Streg over Talrækkerne, er meget, meget sjældnere, end man egenlig tror. I Vinters skrev jeg et Brev til dig – det var som en Fanfare. Nu trækker jeg mig tilbage – sammen i mig selv og prøver at leve paa min Melankoli, som er Sorgen over mine Fanfarers Afmagt. Det fylder mig at være taalmodig, det tætter mig og gør mig blid . . . Jeg forudser, at jeg skal vedblive som oprigtig Digter til min sidste Time. Og kan en Mand række sig selv et dybere Bæger, en mere læskende Trøst?

Hav det nu godt, begge to! Og sank lægende Urter som hidtil, og bliv aldrig anderledes, end I plejede at være.

Eders hengivne

Anna og Sophus

I de samme Dage modtog V. St. et Fortryk af Sophus Claussens Cantate ved Industri- og Landbrugs-Udstillingen i Nakskov den 3. September 1898:)

I.

Rejst er nu Hallen med Bjælker og Tag. Lad bredes det bølgende
Banner
og sprede for Vinden med festlig Slag den Fryd, som i Hjærterne
lander.
De Tanker, som før laa i Puppe og Svøb, fra Mulmet mod Lysen
er fløjne.
Saa giver vi Ønskerne Vinge og Løb saa længe, som nogen vil
øjne.

Sprud kun, I Tanker, lys op da, I Smil! – saa Frygten staar ene
tilbage.
Vi kender vel Træthed fra Hverdagens Il, den Tvivl, som er
Allemands Plage,
men sad den i Skyggen bag Værkstedets Væg og spandt sine
Edderkoptraade –
ryst Haaret fra Panden, stryg Støvet af Skæg. For Lykken vil
Guderne raade.

II.

Derude fra Næsset,
hvor Viben bygger,
hvor skumhvide Maager
flakker over Fjord,
hvor Fiskeren plasker
med Aare og Ror
og sanker i Nettet
en sprællende Høst til vort Bord –

Derinde fra Egnen,
hvor Ploven bider
med blankslebne Tænder
Lollands mørke Jord,
mens Pløjeren stemmer
sin Fod i dens Spor –
hvor Landsbyer tættes
og Pile ved Vejene gror –

Fra Udby og Plovjord
fra Kyst- og Skovjord
med Vogngny de gæster
Nakskovs kendte Bro.
Og nu skal det prøves,
da Korn er i Lø,
hvad Damphjulet virker
og hvo der kan Hestene sko.

Se, Købstaden hejser
sit Flag som fordum,
da modige Bymænd
mødte Svenskens Hast.
I Tidernes Stormflod,
naar Digerne brast,
der kendtes en Slægt,
som med Hænder og Tænder holdt fast.

III.

Dit Værktøj fat! Dit Værktøj fat! Sæt alle Hjul i Gang.
 Det bliver altfor tidlig Nat, var Dagen nok saa lang.
 Et Borgerskab med hærdet Hud stod her bag Byens Vold,
 og Klokker klemmed, der faldt Skud, som gjorde Fjenden kold.
 Lad Handelsgud fra Byens Tegl nu gaa paa vinget Saal
 med Skib, som fører Fragt og Sejl mod unge, gyldne Maal.

Bryd Muren ned! Luk Favnen op! Det er den nye Tid,
 der nærmer sig fra Land og Sø ad hundred Veje hid.
 Den nye Tid – det er en Gæst med Stridbarhed i Sind,
 men Vinden, som har blæst den hid, det er en gunstig Vind.
 Saa strid, hvor Eders Fædre stred, at denne Plet bestaar
 som Kampplads og som Arnested endnu i tusind Aar.

IV.

Jeg lover for den Bonde,
 der vaagner karsk paa Krop
 og pløjer af sin Ager
 det grove Rugbrød op.
 Jeg lover for Melet i Kværnen,
 naar Møllehjulene knager . . .
 mens Dugdraaben kysser Solen,
 som hele Verden bager.

Jeg lover for den Købstad,
 der vaagner vel ved Mod
 med tusind travle Hænder
 til Dagens Røg og Sod.
 Blandt snurrende Axer og Remmer,
 der fødes Tanker saa kække,
 at man vil dø paa et Hjul
 eller vil Solhjulet række.

V.

Nu vil vi standse den tonende Strøm og kalde et Billed tilbage:
 da Byen laa hen som en Midsommerdrøm med Sol over Stene
 og Tage.

I Kirkemur-Skyggen gik Børnenes Leg og Fartøjer skulped i
 Havnen,
 mens Bølgerne tyst imod Bolværket steg med slumrende Lykke
 i Favnen.

Rigdom her gemmes. Her blunder en Skat. Men hvem kan den
 hæve og nævne?
 Den straal'er fra Dybet en maaneklar Nat, hvor frem vi med
 Baadene stævne.
 Og Døgnet var aldrig saa mørkt og forladt – den styrked din
 Haand og din Evne.
 Den dufter fra Kornet, den synger fra Krat, den skinner fra
 Skyernes Revne.

Sundhed og Lykke – saa hedder en Høst, som voxer trods
 skiftende Sole.
 Den spirer ved Hverdagens rolige Bryst og pryder en tarvelig
 Kjole.
 Lad Storsteder lokke med stærkere Lyst, med Blomster, som
 hurtig forødes!
 I ejer ved Hverdagens graalige Kyst den Ro, hvor det store kan
 fødes.

64.

Lyngby 30te August 98*Kære Ven!*

Hvad er dette for en Melankoli? Jeg læser Dit Brev, og jeg læser Din Kantate, – en sort, sørgmodig Hind og en skummende, hvid Hingst. Den sidste følger jeg med et landmandigt: Sa-sa! – ha-ha! Den første ser jeg længe efter. Kære Ven, Du har i Din Kantate stoltelig smurt Racen dernede om Munden, mens Du i Dit Brev lukker Din Dør og siger: Stude! Jeg er intet Øjeblik i Tvivl om, at i Dit Brev siger Du det rette. Da jeg læste Din Kantate, fandt jeg den smuk; men da jeg fik Dit Brev, – saa jeg dens Væsen og forbandede det. Thi dens Væsen er en Godmodighed og en Tro – jeg har selv ofte været ude med den samme, – der lyver sig paa En, naar man tænker paa Ingeniører og ser Menneskeheden i Flok og fatter Beundring for en Maskine, der skaffer

Mænd og Kvinder een Ret Mad mere til Middag, end de hidtil aad. Dit Brev rev mig saa rart ud af den Fred, Din Kantate havde skabt. Thi det virkelige er jo det, som Dit Brev siger, at de Ting, vi taler om, og hele vort Tungemaal er der kun saare faa, der forstaar. Men dette er en Trøst. Selv det at have blæst Fanfare og maattet knække sin Trompet føder Timer, hvis Ensomhed avler den frugtbareste Lykke, der er til, den at staa Ansigt til Ansigt med det ene saliggørende: *jeg* ved, hvad *jeg* vil, nu og i fem Hundrede Aar! Jeg, som egentlig ikke for Øjeblikket trængte til Trøst, følte mig, som havde jeg hørt en skøn Prædiken, ved at læse den Linje i Dit Brev om at blive ved til Din sidste Time som oprigtig Digter. Og jeg begriber, at Din Nedstemthed bliver Dig en frugtbar Ager, hvis Muld er haard, men hvis Frø er haardere endnu og bestemte til at skyde sejge og stærke Skud, som indvendig fra er udrustede til at staa imod Vejret. Dette er sikkert ganske banalt og af den Slags Ting, som Venner af vor Art siger til hinanden hundrede Gange i Løbet af Livet. Jeg siger det alligevel. Fejlen, eller det ulykkelige, er den, at Sandheden altid staar saa klar for Folk af vor Kaliber, at den synes banal, – og saa har vi alligevel altid Trang til at høre den udtalt af en anden Mund. Saadan er det i det mindste med mig. Jeg følger med Sindsro Dine Kvaler, som Ven og som Kollega i Poesien.

Hils Din Kone mange Gange fra Ingeborg og mig.

Din

Viggo Stuckenberg

65.

Nykøbing F. 11/10 98

Kære Viggo Stuckenberg.

Dit Brev ramte mig midt i Planeten. Jeg skulde have takket dig for din Bog, som jeg var oprigtig glad over. Jeg er endnu Forfatter nok til at føle, at naar en god Bog er udkommen, er det Anmelderen, der skal takke Forfatteren, og ikke Forfatteren, som skal række den gunstige Anmelder en Palme. En anden Bekymring har opfyldt mig: ved en Fejl fra Trykkeriet blev Artiklen knapt saa fremtrædende som mine Boganmeldelser i den

sidste Tid. Deri skal du dog ikke se en Tanke. Min Mening var den, jeg skrev.

Kære Ven, der er den nye Muldjord i Bogen, hvorudaf noget godt maatte gro; der er den elskværdige Behandling, som, for mig, alene gør Realisme taalelig – hvis der da ikke findes et fnysende Had, som jo ogsaa er godt. – Jeg tror at have gjort en Iagttagelse, som morer mig meget, fordi den viser noget typisk hos gode, nye Arbejdere i den danske Literatur: »Hjemfalden« er strandet (hvis man kan sige, at den er strandet?) paa de samme Skær som »Arbejdersken«. Den simple Virkelighed kan ikke rumme os helt, med vore høje Hensigter!! Egenlig tror jeg, at jeg kunde have gjort din Skriver ligesaa livagtig og sandfærdig, som du har gjort Sypigen. Jeg er vis paa, at du overfør adskillige Personer i »Arbejdersken« har haft en lignende Fornemmelse af det lidt, der manglede, og som du kunde have tilføjet.

Man bruger ikke Makkerskab i vor lidet berømte, men meget indbildske Literatur. Det er egenlig forbandet uheldigt. – Ja dette er kun et Hjærtesuk!

Venlig Hilsen til dit Hus fra mit

Din

Sophus Cl.

66.

Lyngby 7 Februar 99.

Kære Claussen!

Jeg er Dig en gammel Tak skyldig for et Par Ord, som Du lod falde i Anledning af et Bidrag, jeg havde i »Illustreret Tidendes« Julenummer. Den Tak kommer saa sent, fordi jeg har siddet midt i en Roman om den Person, det Bidrag fortalte om. Nu er Romanen færdig og kommer om en fjorten Dages Tid. Jeg haaber, den ikke vil gøre Dine Ord til Skamme. De var mig den Gang, da jeg sad midt i den, til stor Opmuntring. Min Hjerne snurrer endnu efter Fuldendelsen som et optrukket Ur. Jeg formaar ikke andet end at hilse Dig og Din Kone, som man hilser et Bed i sin Urtegaard, naar man pludselig faar en Times Fred til atter at lade sine Øjne hvile paa den.

Din

Viggo Stuckenberg

67.

Nykøbing F. 7/3 99

Kære Stuckenberg.

Tak for Bogen. Jeg var glad for »Hjemfalden«. Den var mig nærmere end din meste anden Produktion eller: end meget af den. Men de nøgne, stikkende Straaler fra »Sol« var endnu deri – for megen Æther, for lidt Dunstkreds, syntes jeg, der altid har haft Forkærlighed for Pølen . . . »Asmadæus« har mit *hele* Hjærte og har haft det ligefra Brudstykket i »Tilskueren«. Saa er du altsaa dog en glad Mand, naar man faar skrabet dig saa længe, til Proletaren kommer frem. Hvor det glæder mig; thi den forpinte Kunst er dog vist en Uting som blivende og stadig Retning i en Mands Liv; den eneste Affekt, til hvilken der ikke kan tænkes knyttet nogen Lystfølelse, er *Skuffelsen*, mener den Charlatan Nerve-Lange i sit nylig udgivne tomme og opblæste Værk.

Asmadæus, om hvem den dejligste af alle dine Kvinder siger: »De er saa munter!« er et helt Fund. Han er ligesom Grisen Særimner: hvor meget du skærer af ham, lige frisk for det.

Der var et Sted, hvor jeg vilde plukke en Høne med dig, fordi du lavede Fattiginteriør paa realistisk udvendig Maade . . . men saa glemte jeg det igen, for bedst som det var, saa stak Asmadæus en Sten op i Luften saa højt, at den fløj over Kirketaget. Og nu kan jeg vist ikke komme paa det igen. Jo det er for Resten der, hvor Faderen har brugt hans Penge . . . Det var jo kedeligt, siger man, og det havde man jo nok tænkt etc. Og Kendsgærningen tager sig ud som en besynderlig lille og død Genstand – endskønt den bliver Udgangspunkt for en stor, svingfuld Udfoldelse af det Asmodæiske . . . *Dér* fandtes det realistiske, som var vore Forgængere og Fru Skram nok, men ikke det almene, den dybe Sammenhæng mellem Aarsag og Virkning, som ikke blot griber faguddannede Malersvende, men tager, kort sagt, *alle* skønne Sjæle med i en stor, forstaaende Bevægelse.

Vrovler jeg? Saa bær over med mig. Det var et eneste lille Punkt i en stor, rig Bog, men et Udgangspunkt, som slap fra mig – som vi i gamle Dage vilde kalde ikke »gjort« . . . jeg vilde nu foretrække at sige ikke tænkt eller ikke følt, ikke indsvøbt i den store, rummelige Asmodæuskappe, hvori du i din Bog bærer os

over Stok og Sten, bestandig løftende det smaa op i Jævnhøjde med vort Syn.

Vrøvler jeg? Hvis jeg vrøvler, er det kun for at rose dig. Kære Ven, du ser Verden i et helt andet Tværnsnit end jeg, i alt Fald med et helt andet Perspektiv. Jeg vidste ikke, at du havde saadanne Glimt i Øjnene. Naar jeg læste din specielle Prosa med de fagre Ord, vidste jeg det ikke. I de Glimt er det hele; de gør Asmadæus til den største Aristokrat, Kærligheds- og Skønheds-Præst, jeg har truffet under saadanne Breddegrader . . . Han har den Haand, som kan lægge sig over en Solplet og fange den . . . Der er Søndag, hvor han gaar, og det er Kunsten: Hverdag skal blive Søndag, afgørende, blinkende, aldrig set – saa er Udgangspunktet Perspektivet ligegyldigt . . . Vore Forgængere har foregrebet sig paa det legemlige.

Til Lykke med Bogen! Jeg har desværre ingen at byde paa foreløbig, som paa samme Maade kan fastslaa Poesiens Supremati over Stoffet. Jeg roder om i mange Slags Erindringer, en uhyre Masse Ragelse, som morer mig, men ikke rigtig vil faa Form. Naar jeg næste Gang faar Inspirationens Vejr i Lungerne, forudser jeg, at jeg ligesom Hr. Hansen springer ud med fire Bøger paa en Gang.

Jeg slider endnu med den Digtsamling, renser og grupperer, udskyder og grupperer paa ny, som var det mit Livs Udstilling, hvad det ogsaa næsten er.

Forgangen Dag fik jeg en levende Lyst til at rejse til København og slaa Emil Sloman ihjæl for en Artikel i »Tilskueren« om Carl Bagger. Der tror den fortræffelige Pædagog, at Carl Bagger gik til Grunde, fordi han var en doven Dreng og en Oprører imod Pligten – og der sad Carl Bagger i København og i Odense og drak, fordi de havde rodet ham ind [i] et Læs af utaaelige Pligter, og fordi han følte, at han gik til Grunde som Digter – snydt for sit »Livsgilde« som en Asmadæus for sin Middagsmad. E. Slomann kalder ham en »Pjalt«. Tvi! Man skal adlyde Gud mer end Mennesker!

Flade Egne og lave Skyr,
toppede Brosten og smaabitte Byr.
Som Spejlglass-Kugler, man vandrer forbi
og øjner sit bredeste Ansigt i.

Foraars-Enge og Piletrær!
 Findes der grønnere Land end her?
 Solen lidt søvrig, Stranden lidt sur.
 Fra Rødby til Bøtø Alting Natur.

Eders

Sophus Claussen

Jeg sender dig ikke min Anmeldelse. Du faar vel fremdeles Bladet.

Venligste Hilsen fra min paa Sofaen indsovede Hustru, til jer begge. Saadan gør hun altid om Aftenen, naar jeg skriver. Om Dagen adlyder hun. Gud, hvis jeg ikke havde hende, brændte jeg Byer af.

68.

Lyngby 9de Marts 1899

Kære Claussen!

Du har beredt mig en glad Dag med Dit Brev og Din Anmeldelse. Ingen har endnu sagt noget ordentligt om den »Asmadæus«, og en stor Gnavenhed var derfor ved at irre min Hjerne. Saa kom Dit Besyv i Morges, og – Tak for det! som vi Landboer, med et bredt Haandslag, siger til hinanden, mens alt, hvad vi ejer af Oprigtighed, strømmer os til Øjnene.

Du har evig Ret: den forpinte Kunst som blivende Retning i en Mands Liv er en Uting. Rent kunsttheoretisk kan man naturligvis ikke tale derom. Kunst og Oplevelse hører jo sammen. Min tidligere Produktion er et lige saa sandt Udtryk for min daværende Tilstand, som »Asmadæus« for min nuværende. Min gamle Produktion, mine gamle Bøger, er lige saa mange Lanser brudte mod eller med Lykken. Den Gang var det mig, der faldt. Nu, – naa, ja, man skal ikke friste Guderne. Det har været mig en Fryd at skrive »Asmadæus«. Det glæder mig i dobbelt Forstand, at Du ser den saa frisk an. Først for min private Fornemmelser Skyld, og dernæst – over for vor nu jammerlige Kontubernal Johs. J., hvem jeg til mine Dages Ende alligevel maa og vil kalde Ven. Kvæle ham kan vi ikke; dertil har han altfor tæt en Svinefylking af gamle Jomfruer at røre poetisk Sukker-

vand til. Men vise et Par Mennesker, at Blomster findes under anden Form end pressede, kan vi maaske. Det er atter det med den forpinte Kunst. Tartovering er god – til en Tid. Sidde og tartovere sig til man bliver Olding, er Vanvid. Den bliver en maa-delig Kriger, der ikke opdager, at der er gode, stærke Lemmer under Arrene.

Men dette er ækel Dybsindighed, som meget bedre udtrykkes med Dit: Fra Rødby til Bøto Alting Natur!

Faa nu den Digtsamling færdig! Skont uindviet siger en Fornemmelse mig, at Du vist bør holde op nu og skænke de andre fire kommende Arbejder en Tanke. Jeg har en gammel Onkel, som ogsaa – som han selv kalder det, – giver sig af med Poesi. Han sidder ved Lampen og filer og flytter; saa gaar Aftnerne saa behageligt! siger han. Ham raader jeg til endelig at blive ved i det Haab, at han faar filet det hele til Pulver. Dig bekom det modsatte Raad vist bedst. Ud med det, væk med det! Dit Livs Udstilling, siger Du. Ja vist! Hvor gamle er vi? Om ti Aar har Du en Samling, der forekommer Dig lige saa omfattende, – at sige, hvis Du nu slipper denne løs. Vi, som bør ensomt, løber den Fare at ligge for længe paa vore Æg, saasom de er vort eneste Selskab. Vi sidder og taler med vore Papirer, hvilket ganske vist er bedre Selskab, end vi i Almindelighed kan gøre Regning paa. Saadan sad jeg selv, da jeg tog fat paa »Asmadæus«. Da jeg havde skrevet en Tredjedel af den, foer Djævelen i mig, og jeg afleverede Tredjedelen til Trykning; saa sad jeg der med det stadigt brølende Trykkeri over mig og turde ikke se tilbage. Da jeg fik Bogen i Korrektur, var den nærmest ny for mig. Men paa den Vis blev jeg stadig pisket ind i nye Egne; ellers havde jeg saamænd den Dag i Dag gaaet og græsset i de første Kapitler. Du har jo Iltogene at se paa; hold Dine Øjne paa dem og ikke paa Routen Nykøbing–Nakskov. Ensomheden giver os to Ting, en bred Fred til vort Arbejde og en lumsk Kvælning. Mens vi elsker den første, lægger den anden let Armen om Halsen paa os. Du skal slaa de Digte i Omslag og sætte Dit Navn paa dem!

Slaa endelig ikke Slomann ihjel, saa bliver jeg brodløs. Den Slags Afhandlinger har jeg meget tilovers for. De giver deres Forfatter saa fortræffeligt. Jeg holder meget af Slomann, kender hans Bevæggrunde til alle hans Ræsonnementer, – ak, det er en hel Roman! Og Fanden egentlig vide det, hvordan den Carl Bag-

ger havde det! Du siger, man skal lyde Gud mer end Mennesker. Ja. Men – jeg synes, han lød Menneskene! Derfor fik han ikke Vrælet frem. Det er et andet Synspunkt end Slomanns, og det løber ind i en Tragedie. Han var en bøblende Sjæl, saadan som Geysir, naar den ikke springer. Hvorfor han blev saadan, er en Gaade med hundrede Løsninger. Hundrede Literatursnusere vil løse den paa hundrede forskellige Maader alt efter deres Sjæls Behov. Det er nu en Gang deres Aadselgraverfag. Carl Bagger og Vorherre vil le ad dem alle og smilende gemme den eneste rigtige Løsning, som har Nummer hundrede og et.

Min Kone, som sover, hilser Din, som sover. Koner sover altid, naar deres Mænd skriver. Men naar de har skrevet og læser op, er de Gud ske Lov altid udmærket vaagne og fulde af varm og rammende Kritik.

Din
Viggo St.

69.

Nykøbing F. 17/4 99

Kære Viggo Stuckenberg.

Jeg udgiver en Bog, hedder *Pilefløjter*. Dens andet Digt er dette:

»En Læserinde.
Hun havde Sletteboens Sind,
der mangler Flugt og Højde,
men sværmede lidt for de slanke Rør,
hvor Dafnis skar sig en Fløjte.«

Jeg synes ikke, at denne klassiske Dafnis staar godt sammen med Slutningen af det første Digt: »i den mørke Muld, bag den skarpe Plov, gaar Bønder, som værger om Ret og Lov.« Tør jeg trodse de lærde og kalde ham *Damon*, hvad der falder mig naturligt, og som var det oprindelige? Mine Lexika siger nej, men jeg jo, Damon maa kunne forestille Navnet paa en tilfældig Hyrde.

Hjælp mig venligt over dette Pedanteri, som har fyldt Skidt i Silvios Fløjte.

Din hengivne
Sophus Claussen

Ingeborg bør ogsaa votere.
Men Tiden er knap.

70.

Lyngby 19de April 1899*Kære Sophus Claussen!*

Jeg glæder mig til »Pilefløjter«, – men det er mig umuligt at indse andet end, at Daphnis og Damon kommer ud paa et. Jeg er overbevist om, at hverken det ene eller det andet Navn vil spolere Din Digtsamling.

Hils Anna!

Din
Viggo Stuckenberg

71.

Nykøbing F. 4/5 99

Kære Viggo Stuckenberg.

Just som jeg daterede dette til tør Korthed bestemte Brev, blev min Pen hængende ved det sidste Nital som et Dameslæb ved en Tjørn. Det undrede mig især, at vi saaledes skal blive ved at bytte Tallene om (nu er vi dog voxne Mennesker), og det forbavsede mig saare, at jeg ikke skulde skrive 1895 – jeg ved ikke hvorfor, med mindre fordi det var i Læ af dette grundmurede Aarstal, at jeg abdicerede fra Verden, bosættende mig her i mit Arkadien . . . Det er ellers farligt, som Aarstallene har faaet Hastværk paa det sidste . . . jeg kan snart ikke følge med.

Til Sagen:

Jeg har i altfor stor Ivrighed lovet N. V. Dorph nogen Prosa til »Kunst« – kunstneriske Rejseoplevelser eller saadan noget Passiar – du ved jo, at jeg har rejst et Par Aar for mange Aar siden. Dette Løfte ser jeg nu, at det falder mig svært at indfri, saa meget mere som han forlanger af mig, at jeg skal give An-

visning til, hvorledes en slig Beskrivelse kan illustreres. Jeg havde tænkt at skrive om Strindberg, som jeg traf ham i Paris, da han vilde gøre Guld og da han forærede mig to egenhændig malede Mesterværker . . . Men ved nærmere Betragtning forekom det hele mig fortærsket.

Ser du, nu har jeg for en Maaned siden sendt Hr. Dorph et Digt, jeg satte stærk Pris paa, og faaet det høflige Svar, at han ikke ganske forstod det og særlig ikke vidste, hvorledes det skulde illustreres . . . Jeg vilde gerne sende ham noget andet, men du forstaar, at Vanskelighederne dynger sig i Vejret. Jeg vil jo nødigt misforstaa eller misforstaas.

Her er nu et nyt Digt, som jeg har undladt at medtage i min Samling, fordi jeg tænkte mig, at det kunde illustreres og blive anvendeligt i »Kunst«. Du ser jo daglig Hr. D. Bor han ikke i Lyngby? I kan jo snakke om Tingene. Jeg vil gerne tro dig paa dit Ord, hvis du skriver til mig, at du ikke finder »Poeten og Naboersken« passende til Formaalet.

Hvis du ved lidt om, hvad der er at gøre ved »Kunst«, saa fortæl mig det for Resten.

Din hengivne

Sophus Claussen

Hilsen til Ingeborg.

72.

Lyngby 24 Maj 1899

Kære Claussen!

Jeg er ikke død, hvad Du maaske tror, men jeg er Invalid; jeg har skaaret min Haand infamt paa en Flaske og skriver derfor med stort Besvær, ellers havde jeg for længe siden takket dig for Digtsamlingen. Den har gjort mig godt i Sind og Skind. Gud ske Lov, at Du er til! Jeg sagde gerne meget mere om den, men Haanden sidder paa mig som Forlemmet paa en Hval, og jeg har jo ogsaa at hilse fra Dorph og takke for det Digt, han har faaet, saa mine klejnmødige Fingre maa økonomisere. Selvfølgelig beholder han Digtet. Dette med den illustrerede Kunst-Rejsebeskrivelse er mig paa Grund af Omstændighederne for

langstrakt og derfor for smærtefuldt at inklade mig paa. Men med den Historie jager det heller ikke.

»Pilefløjter« er en herlig Ting. Den lugter som et Spadestik ved Foraarstide. Det lader jo til, at der ikke i Danmark er mange Digtere, i hvem Poesien er perennerende. Nu maa Du ikke tro, at jeg skal til at rose Dig for noget mellem os saa selvfølgelig som, at Du og Din Poesi Gud ske Lov er begavet med den evige Frødighed. Jeg faar mig blot, naar jeg læser, lige meget hvilket, af Dine Digte, en Dukkert i det store Hav, der saa inderlig ubekymret sluger Maskinslaggerne fra alle Moralens passagertørstende smaa og store Petroleumsbaade. Ogsaa Ingeborg takker Dig gennem mig.

Hils Din Kone og Din Fader. Han skulde vide, hvor taknemlig jeg føler mig over for ham siden den Dag, jeg saa ham ved min Faders Begravelse.

Nu brænder min Haand som Musius Scævolas.

Din

Viggo Stuckenborg

73.

»Annaslyst« Jægersborg

Dagen derpaa 29/6 99

Kære Viggo.

Jeg vil Fanden gale mig ikke have, at I gaar derovre i Lyngby og laver Politivedtægter til Indskrænkning af den poetiske Handlefrihed. Dertil er I altfor gode. Principer er gode til at slaa daarlige Bøger ihjæl med, men anvendte overfor et naturligt lydende, om end lidt selvraadigt metrisk Produkt, som indeholder det rigtige, bliver de til Principrytteri. Derfor blev jeg, med Bistand af Vinen, broderlig lynende gal i »Natten, den fredende«.

Hør nu – du har evig ret overfor Paludan (Müller), maaske ogsaa overfor mig. Hvorfor mit Digt

»det er den Stund, da Mørket, sig bredende,« –

er naturligt og glider ind i Ørene, som jeg tror, kan forklares paa følgende Maade: Participiet minder om de slet oversatte fremmede Bøger, hvoraf vi som unge lærte at forstaa Poesiens Væsen og

at længes efter en ny Poesi. Maaske Brugen altsaa er Dekadenteris, og maaske det hele Digt ikke er gjort til noget langt Liv. Men naar jeg nu er Humorist af Farve og Tone og elsker at udtrykke Stemninger, som man kan sidde ned og føle lige store for det – – og naar jeg nu mener, at min Aare behageligt udgyder sig i disse Trestavelser!

Kære! Omend lidet betydende og ikke meget Blæk værd er Spørgsmaalet dog rart at have afgjort for en anden Gangs Skyld. Det kan jo hænde, at det ikke bliver helt ligegyldigt, om du og jeg sommetider mener det rigtige. Hermed sender jeg dig et Lag Hagl, som du bliver nødt til at plukke ud igen for din egen Sjælefreds Skyld. I din Artikel i »Kunst« opdagede [jeg] lidt af den samme Sætten sig fast i formelle Synsmaader. Væk med det! Det kommer hos os alle, og det kommer hos alle af samme Grund, nemlig den: at vi Aar ud og Aar ind skal rette Stile for smaa Filisterbørn.

Altsaa, Faklen i Vejret og Participiets frie Brug for enhver Arbejder, der er kommen ud over Lømmelaarene, og som har gjort Svendestykke.

Hils din Kone!

Gid der var Skygge hele Vejen til Lyngby, da saa I mig hver eneste Dag. Jeres Lyngby har med Aarene udviklet sig til den skyggefuldeste Plet, jeg ved.

Venlig Hilsen!

fra os her

Sophus Cl.

74.

City Kaféen København. 16 Oktober 99

Kære Viggo St.

Tak for dit forsvarende Angreb og angribende Forsvar. Netop saadan vilde jeg naturligvis have det allerhelst. Det er i vor mistroiske Verden saa uhyre svært at tale med Autoritet, at en Mand kun faar den (Autoriteten), naar han siger sin fulde Mening – Addend, Subtrahend, Multiplikand, Dividend . . . Men hvis dette Brev nu skal læses af én, der ikke kender mig, vil han maaske tro, at jeg spøger.

Du har sagt noget rigtigt – i alt Fald noget smukt, som jeg gjerne vilde have, skulde være rigtigt – om min Evne til at glæde mig over en nøjagtig Brøk mere end over al Verdens fulde Cifre. Du har, idet du skrev det, netop gjort mig til et helt Ciffer – Herre over det Liv, hvori jeg lever, Kender af Kildevældene i dette dejlige, fattige Liv.

Jeg ved, at jeg sagde til dig: man har netop faaet sine Samtidige *derfor*. De er en Gave til os, og vor bedste Lykke er at forstaa dem.

Jeg kan – som du siger – ikke hitte ud af Godt og Ondt. Men noget Godt følger der altid med noget Ondt; og maatte det Onde ved at have kendt mig have saa meget af det Gode, at det gjorde Livet en Smule større.

Saaledes har jo du og Ingeborg gjort Livet større for os, der kendte Jer.

Kære! Jeg tør ikke skrive mere til dig i Dag. Jeg sejler paa altfor store Dybder.

Din hengivne

Sophus Claussen

75.

Sundevedsgade 2^{II} 10/12 1900

Kære Stuckenberg.

Tak for din Anmeldelse. Selv paa min egen Bekostning glædede jeg mig over den flaksende Høne – saa hjærteligt, som en god Kunstner altid glæder sig over det fuldkomne Udtryk. (Tillad det beskedne Praleri). Naa, i noget har du visselig Uret. Jeg indrømmer, at Storbyen kun er en graa Drage, et løst Ungdomsindtryk. Men hvorfra har jeg mon de to Forme, hvori Fru Wilbrandt og hendes Datter er skabte – hvis de ikke er udhulede i min Bevidsthed af Virkelighedsindtryk –? Jeg kunde have faaet mere ud af dem, det indrømmer jeg. Men hvis man ikke skal kvæles af sine Rigdomme, maa man en Gang imellem sparke sig igennem Grøden. Jeg har læst noget om, at Talentet bestaar i at *ønske sit Stof*. Jeg har ønsket for saa vidt heldigt, som jeg for Tiden har Mod til at ønske meget mere. Saaledes har du vel ønsket

Sypigen og Asmadæus . . . Ja ja, vær nu ikke bange; selv om jeg gaar ind i Byen, skal jeg nok genfinde Evnen til at ønske tykt.

Tak fordi du styrker mig ved at annamme mine Styrkemidler ogsaa der, hvor du ikke finder Rejsen bekvem eller naturlig. Det er jo Humlen: kan Læser og Forfatter først komme saa vidt, at de forlader sig paa hinanden. Skidt med Vejen, er der Flaskefoder og Madpose.

Det her skulde ganske kort have været Tak; nu ser jeg, det har forlænget sig. Men god, landlig strømmende Tak er det alligevel.

Din hengivne
Sophus Claussen

Ingeborg medindesluttet i Annas og mine Hilsener og Bønner. Anna vil i Aften spille Juelarien.

76.

Lyngby 30 Januar 1902

Kære Claussen!

Havde Du og Anna ikke Lyst til i Morgen Fredag at tage herud med Tog 4²⁰ og spise et tarveligt Maaltid?

Din
Viggo Stuckenberg

77.

Via Nazionale 22^{II} Firenze 15/4 1902

Kære Viggo Stuckenberg.

Anna og jeg har lidt daarlig Samvittighed, fordi vi ikke fik sagt Farvel til Jer, før vi rejste af Landet. Det er noget nær det eneste, vi angrer, og derfor er det os svært om at gøre at faa Syndsforladelse.

Det er saa mærkeligt, at hver Gang jeg tænker paa Danmark uden egenlig at ville tænke noget godt om det gode lille Land, kommer jeg ufravigelig til at huske en Sommerspaseretur, som

Anna og jeg foretog fra Jægersborg til Lyngby. Hvor vi ganske vist ikke fandt Jer hjemme *den Dag* . . . men *det* har jo mindre at sige, vi havde været glade baade for Vejen og Maalet, og mere kan man ikke forlange paa én Dag.

Jeg kommer da ufravillig til at tænke godt om det gode lille Land. Det faar nogle hele Farver og klare Toner, som foreløbig er næsten det mest velgørende – for mig – ved denne Rejse.

Jeg ved ikke, om jeg hernede kan skrive mig Tilværelsen sammen igen. Tilværelsen – i sin særlige danske Form – er rædsomt gaaet i Stykker for mig, uden at jeg, som sagt, har noget at angre – uden at jeg fortryder en Snus af min Optræden hidindtil overfor Tilværelsen i dens specifikke Form af flora danica. En Mængde Mennesker, der ikke duer til noget videre, plejer derhjemme i ny og næ at flyve sammen for at lave noget, der heller ikke duer videre. Saadan laver vi Blade, Partier, Organisationer, der har et Skin af Liv, og som den, der staar udenfor, saa hjærtelig gjerne vil ind i – ikke vidende, at han er selv syv Gange den lykkeligste. – Det er virkelig heller ikke til at skjule for sig selv, med mindre man lever derhjemme, at Landets Chancer for at udrette noget socialt stort »ved at løfte i Flok«, sammenlignede med den øvrige Verdens, er saa at sige forsvindende. Der er udført en vældig Daad, derhjemme under Enevælden, Bøndernes Frigørelse – det er noget ganske forbavsende, det er vor Existensberettigelse. Saadan synes man, naar man skal forklare fremmede, hvad Danmark er for noget. Men om et halvt hundrede Aar bliver der vel ikke ret mange Selvejrbønder mere . . . Der bliver da noget næsten kreperligt ved at være dansk og ganske være voldgivet dem, der ivrer og myldrer, uden at de kan frembringe noget, som duer til andet end til at holde dem selv i Live.

Saa! Det var en Portion Galde, som jeg trængte til at faa fra Leveren . . . .

Misund os! Vi har Solskinsdage, saa vi næsten klager om Eftermiddagen, naar Solen har gennembagt alle Gadernes Sten, og i Aften har vi oplevet et Tordenvejr saa dundrende og plaskende og med en Luft bagefter saa fri og sød og løftende, at jeg ikke har oplevet Mage, siden jeg skrev »Frøken Regnvejr«. Det begyndte, da vi gik hen for at spise til Aften – med, at Anna gispede stærkt og den halve Himmel blev graagrumset. Det tog gradevis til, mens vi spiste vor Makaroni, vore Kalvekoteletter

med Tomatsauce, vore Æbler, Appelsiner, Valnødder, Figen og Mandler. Da vi havde slugt det sidste Glas Chianti, forregnede Tjeneren sig en hel Lire til sin egen Skade. Og da vi stod paa Gaden, var den mørke Himmelkant vildt skummel. Ilse skulde »stort a«. Vi tog hende hver ved en Haand og pilede tværs gennem Gader og Stræder, før noget brød løs . . . Endelig nød vi Uvejret fra vort aabne Vindu. Regn i Spande, Vogne med galoperende Heste, lukkede Persienser for alle Husene. Ah!

Jeg har siden spaseret gennem lange Gader paa vaade Fliser . . . Jeg har tilfulde nydt det at være i Florens, Blomsternes By, som er den syvende Himmel.

Ja Gud ved, hvor mange Himle, vi i Grunden har passeret, før vi naaede hertil.

Det begyndte i Frankfurt med, at vi vaagnede i et Hotelværelse, der var blegblaat som skummet Mælk eller som Aarerne i hvid blank Hud. Der drak vi Chokolade med Franskbrød og Honning.

I Luzern vaagnede vi i et Værelse, som har efterladt et ganske blegrødt Indtryk. Ogsaa der fik vi Honning.

Saa mange forskellige Værelser, saa mange nye Farver og Himle. Var jeg endnu helt ung, vilde jeg være forberedt paa at møde den højeste. Da vilde jeg spørge ham, om det vedblivende var hans Mening at taale saa mange Partigildinger paa et lille Landomraade, som han faktisk taaler norden for Østersøen, syd for Kattegat.

Desværre – da jeg ikke længer er ung, passerer jeg baade gennem den blaa, den blegrøde og den syvende Himmel uden at optage Farverne eller virkelig forandres. Jeg møder heller ikke den højeste. Der er ingen Gud i Verden, som kan tage sig særlig af Danmark. Og Danmark er dog det eneste, jeg finder syn[lig] bag de mange Farver.

Kære Ingeborg og Viggo, vi sender Jer mange hjærtelige Hilsener og haaber snart at høre fra jer.

Eders

Sophus Clausen

Vi bliver her endnu denne Uge ud. Da er vor Adresse: ferma in. posta. Roma.

78.

(Sophus Claussens Mindedigt 1904–5).

INGEBORG STUCKENBERG

Til dine Øjnes Aandemusik
 i Skumringstimen vi lytted sørgmodig.
 Din tavse Mund stod smærtelig modig
 i Drømmepagt med dit Tungsinds-Blik.

Du fulgte med søvngænger-festlige Skridt
 en vaad Allé, som var høstafbleget,
 med Hjertet stort af fortvivlende meget,
 hvoraf der skal huskes saa bitterlig lidt.

Hvor kan en Kvinde med trofast Sir
 – skønt selvfortæret af Smerten og Haanen –
 bygge sig Slotte i Solen og Maanen
 og klippe Stjerner af Guldpapir!

Men *du* var opfyldt af Klokkespil,
 som drog dig fjernt over Hav og Bølge
 med deres uhorlige Tonefølge
 til Eventyrland, som for dig var til.

I dine Øjnes Aandemusik
 det kæmper og haaber, det hvirvler og spøger
 som Genfærd fra tusinde Tider og Bøger,
 du vilde ej taale, at Livet forgik.

Ej har dine Søstre paa tyve Aar
 med Læberne røde af Kys og Løgne –
 den Ro i to Uro-store Øjne,
 den Straaleglans af usigelig Vaar.

Din Mund var en Gaade med lukkede Segl.
 Men Øjnene stirred saa blanke og kolde,
 som skulde du dyste mod Drager og Trolde
 og blive ført bort under Sørøversejl.

Som skulde et Sted paa den sorte Jord
 du vinde den Sandhed, hvorefter vi spejdede,
 og lykkelig frelse fra Livets Fejde
 en Fabelblomst og et gyldent Flor!

. . . Det greb dig som Skændsel, at Dødens Le
 vil fælde hver Drøm, som gøgler og kogler,
 og blotte de stakkels blufærdige Knogler,
 som Kvinden skjulte med hvileløs Vé.

Naar Blæsten vendte det brogede Lov
 til Side fra Trærnes øde Skeletter,
 du huskede mørke, forglemte Nætter,
 hvor dine blodfyldte Savn blev til Støv.

Saa gik du bort. Men den Livets Drik,
 du søgte, blev dig til Bærme i Munden.
 Vor Ungdoms frimodige Søster forsvunden
 og tabt i Taagen dit Tungsindsblik!

Da dine Haandtryk og Spor forgik,
 vi saa din Stolthed, som aldrig har sveget.
 Der bliver fortvivlende lidt af saa meget:
 kun Aandemusik.

SOPHUS CLAUSSEN

79.

Allegade 5. 4 Marts 1905

Kære Claussen!

Tak fordi Du har sendt mig Dit smukke Digt over Ingeborg.
 Mere kan jeg ikke sige.

Din

Viggo Stuckenberg

NOTER

Nr. 1 (S. 9) 14/1 86: SCL. var fra Nytaar 1886 ansat ved »Horsens Folkeblad«, hos Redaktør Emil Bojsen (1854–98; gift med Thyra Iversen, en Gaardmandsdatter fra Horsens-Egnen). – *et Digt i »Politikens Julenummer*: Digtet »Vaar i Vinter«, »Politikens« 26/12 1885 (opt. i »Naturbørn« S. 9) – »*frons urbana*«: hos Horats (Epistler) Udtryk for den hos Bymennesker (især i Storbyer) raadende Dristighed i Fremtræden. – *at bo rarit*: foran *rarit* staar *rigtig*, overstreget. – *din Kæreste*: 16/10 1884 var VSt. bleven forlovet med Ingeborg Pamperin (de blev gift 5/5 1887; jf. SCL.s Digt ndf., Nr. 20).

Nr. 2 (S. 11) 9/2 86: *min »Dressur«*: maa være et af SCL. returneret Bidrag (til Hors. Fbl.), som VSt. nu sender ham igen med et Par Tilføjelser. – *Matzen*: den kendte Politiker Professor Henning Matzen (1840–1910), ivrig politisk Agitator og Forsvarer for Ministeriet Estrups Politik i Provisorieaarene. – *de smaa Gendarmhistorier*: Hors. Fbl. bragte jævnlig Smaanotitser om Gendarmernes Op-træden her og der, især med andre Dagblade som Kilde, f. Ex. 12., 14., 16. Jan. 86 (jf. Frandsen SCL. I 27); til Gendarmhistorierne horte ogsaa SCL.s Artikel »En Novelle« med dens mange smaa drilagtige Fortsættelser (se ndf. Note til Brev 24/5 86). – »*Blaséret*«: Skizze af SCL. i Hors. Fbl. 8/2 86 (med Fodnoten: »Skreven i Januar 1885«). – »*Pan sad og lø*«: senere trykt i »Naturbørn« S. 40 ff. – *Vinterbilledet*: Digtet »Faldende Sne«, tr. Hors. Fbl. 12/3 86 (senere i »Naturbørn« 44 ff.). – *Die Fotografi*: et Fotografi fra den københavnske Fotograf Harald Rise, der etablerede sig i 1882 (Broder til Frederik R., der først nedsatte sig som Fotograf i 1888); der kan være Tale om det Ungdomsportræt, som er reproduceret i Ernst Frandsens SCL-Monografi I 24. – *Lykønskningen til min Kæreste*: til Ingeborgs Fødselsdag 6. Februar.

Nr. 3 (S. 12) 21/2 86: Brevet har urigtigt 21/2 85. – *naar han mener, hvad han siger*: rett. fra *naar han taler alvorlig*. – *det, du vilde præke, har man glem*: rett. fra *det, du vilde sige, er glem*. – »*Mefisto!* . . .«: Citat fra VSt.s Digt »Mefisto«, tr. i »Digte« (Efteraaret 1886) 135 ff. – *unyttig*: rett. fra *ligegyldig*. – *Maalet med*: rett. fra *Maalet for*. – *I. P. Jacobsen*: se flg. Brev fra VSt. (jf. SCL.: »Drømme er Djævelens Engle paa Jord«, »Naturbørn« 56). – *min Novelle*: en Kærlighedshistorie fra Rus-aaret, paabegyndt i København og fortsat indtil 1887 (Frandsen SCL. I 29 f.).

Nr. 4 (S. 15) 27/2 86: *de Par Linjer af Drachmann*: Slutningslinierne i »Jeg hører i Natten / fra stille Skove«, tr. i »Ungdom i Digt og Sang« (1879) 289 f. – »*En Skaal for Haabets Fattigdom! en Drømmerskaal!*«: Citat fra J. P. Jacobsens Novelle »To Verdener« (Slutningsdigtets sidste Linier: »En Skaal for Haabets Fattigdom, / En Drømmerskaal«, »Mogens og andre Noveller« (1882). 110). – *næste Lørdag*: Lørdag d. 6. Marts (Søndag d. 7. Marts var Fastelavns Søndag). – *Min Kæreste er herude*: paa Vestre Hospital, Faderens Embedsbolig (jf. Johs.Jørgensen LivsLeg. I 165). – *Madsen*: Forfatteren Oscar Madsen. – *Mgbl.*: »Morgenbladet«, hvis Redaktør var Otto Borchsenius (jf. BrN »Fagre Ord« 133).

Nr. 5 (S. 19) 22/3 86: *mit Brev af 1ste eller 2den Marts*: skal være: 27/2 86. – *Madsen . . . hans lille Proverbe i Mgbl.*: Oscar Madsen havde i »Morgenbladet« 17/3 1886 et Proverbe »Efter Karneval.«

Nr. 6 (S. 20) 23/3 86: *dit Digt i Tilskueren*: VSt.s Digt »Halvmørke«, »Tilskueren« Marts 1886 (p. 267), opt. »Digte« 97 ff. – *en anden Mands Klæder*: rett. fra *en anden Mands Støvler og Klæder*. – *smøre tre Spalter om*: om skal vel være *op*. – *Paaske*: 25. April var Paaske Lørdag; Besøget faldt dog i Begyndelsen af April.

Nr. 7 (S. 22) 12/4 86: »*som en Orm i sin Nød . . .*«: Slutningslinierne i Aarestrups »Et Aftensuk« (»Digte«, 1838, S. 20): »hvi er jeg / Ei rolig og glad, / Som en Orm i sin Nød, som / En Myg paa sit Blad« (hos Claussen hedder det her og andensteds »et Myg«, som i Lolland-Falstersk). – i *Torsdags*: Torsdag 8/4 86 bragte Hors. Fbl. Artiklen »Kjøbenhavn. Et Brev«, mærket S. C. – *Novellen* (til »Politiken«): jf. Brev 3/6 86 ndf.; *Novellen* synes ikke at være bleven godkendt til Optagelse i Bladet. – »*Nej, lad nu være med det*« &c: Scenen og Replikerne genfindes i SCL.s Roman »Unge Bander« (1894) S. 32, i Kap. IV, »Aasum-Journalistik«. – *den gamle Komedies klassisk skønne Ord*: Citat fra Oehlenschlägers »Sanct Hans-aften-Spil«, »Digte« 1803, S. 222: »Det er i Dag et deiligt Væ'r. / Vinden vifter i Voldens Træer«.

Nr. 8 (S. 24) 11/5 86: *der er Forskel*: rett. fra *der er en Forskel*. – *al den Sol, som du mener at have fanget*: jf. SCL.s Loke-Digt »Aandsbrødre«, tr. (med Forf.-Mærket Antonius Gynt) i »Ny Jord« III 287 f., hvori Loke-Gynt spotter sine tre Digter-Brødre og til »Solguden« (VSt.) siger, at han digter om »hvordan en Solstraale lader sig fange«. – *rendt dig en Stave i Livet: Stave rettet fra Staver* (r overstreget). – *der blasse Heinrich« Heine*: formodentlig Allusion til Heines Digt »Der bleiche Heinrich« (»Die Fensterschau«) i »Buch der Lieder« (»Junge Leidens«, Romanzen Nr. 12). – »*Sie haben mich Gift gegossen ins glühendes Leben hinein*«: Heines »Buch der Lieder«, »Lyrisches Intermezzo« Nr. 51: »Du hast mir ja Gift gegossen / Ins blühende Leben hinein« (jf. Nr. 47: »Sie haben das Brot mir vergiftet, / Sie gossen mir Gift ins Glas«). – *Logn og forbandet digt*: Udtrykket er fra Henrik Ibsens »Per Gynt«, 1867, S. 61. – »*Neuer Frühling*«: første Afsnit af Heines »Neue Gedichte« (1844). – *smide Hatten ved Frihedsstøtten*: SCL.s ungdommelige Demonstration, hvorom han senere har berettet udførligt især i Mindeartiklen i »Politiken« 16/4 1931 (optr. i »Gyldendals Julebog« 1952, S. 67 ff.): »Da vi sammen gik (fra Studentersamfundet, efter et Møde i Rusaaret) forbi Frihedsstøtten den Aften, drøftede vi, hvorfor vi gensidig vilde være Digtere, og kunde ikke blive enige om, hvad der var Poesi. Dette maa have ærgret mig, for paa et givet Tidspunkt tog jeg min Hat af og slængte den for Frihedsstøttens Fødder. Jeg var dengang nitten Aar. Hvis jeg ikke vil være Digter, vil jeg ingenting være, sagde jeg og gik stiltørdig hen og tog min Hat op. Stuckenberg var et Par Aar ældre, han stod i Tavshed, med Ryggen til Frihedsstøtten, støttet til en Spadsere-stok, og da jeg kom tilbage, sagde han: Jeg kunde forstaa, at man smed Hatten, jeg forstaa blot ikke, at man tager den op igen.« – *P. G. F.*: P. G. Philipsens Forlag lededes af Brødrene Gustav og Ludvig Philipsen; SCL.s første Bog, »Naturbøen«, udkom i Efteraaret 1887 paa Forf.s eget Forlag, i Kommission hos C. A. Reitzel. – *din Skitse*: VSt.s lille Skizze »En Silhouet«, der fremkom i Hors. Fbl. 17/5 1886 (Manuskript i Kgl. Bibl.s Ny kgl. Saml. 3711,4, III, 9); den fortæller om den gamle Pebersvend Olsen, der er Skriver paa Gasværket; han klipper Silhouetter og har indsat Kejserens og Kejserindens Silhouetter i to Guldnaale, hvorefter han rejser til Fredensborg for at aflevere dem til de høje Herskaber; han træffer kun en Hofdame, der lovede at lade hans Gave gaa videre; nogen Tid senere bringer en rødkjøllet Lakaj ham hans Pakke tilbage uaabnet. Men Olsen retter sig og klipper en Silhouet af Lakajen – Olsen var ikke bare Skriver. – *Samfundet*: Studentersamfundet blev efter Forslag af Redaktør Bojsen indbudt til et Møde med Horsens-Bønderne Pinsen 86 (se videre Noter til Brev 9/6 86). – *Trier*: Herman Trier (1845–1925), Formand for Studentersamf. 1884–89. – *Noderne*: rimeligvis Ingeborgs Kompositioner til SCL.s Sange (Brev 12/4 86), event. Wennerbergs »Gluntarne« (fr. VSt.s Brev 17/5 86 og SCL.s 9/9 86).

Nr. 9 (S. 26) 17/5 86: *Stykke Udviklingshistorie*: rimeligvis Oscar Madsens Roman »Glade Ungdom« (som først udkom 1892; om Johs. Jørgensens Bedømmelse af Bogen se Emil Frederiksen Johannes Jørgensens Ungdom, 1946, S. 165 f.). Ytringerne i Brevet synes nemlig ikke at kunne gælde Oscar Madsens anden større Fortælling (i 9 ret korte Kapitler) »En Fortid«, der udkom allerede 1887 i Samlingen »Noveller«; af denne Bog havde VSt. til »Ny Jord« skrevet en Anmeldelse, som Oscar Madsen fik Lejlighed til at læse før Trykningen og blev meget forbitret over, saaledes som nogle Breve fra ham til VSt. i Januar 1888 viser det, og det lykkedes ham aabenbart at faa VSt. til at tilbagekalde Anmeldelsen (Kgl. Bibl. Ut.

71; jf. Jørgen Andersen VSt. I 154 f.). – *de Hørupske Aftner*: i »Politiken« 12/5 1886 havde Henrik Cavling i sin kendte journalistiske Form skrevet en Artikel »Livjægerne Revy«, hvori han drastisk udmalede Korpsets Skiveskydning paa Amager og om deres Fane brugte Udtrykket »Prinsesse Maries lille broderede Lommetørklæde*«, hvad der fremkaldte Protestaktion fra visse Korps-Medlemmers Side, der indfandt sig paa »Politiken«s Redaktion Fredag d. 14. Maj; samtidig kom Sagen frem i det konservative Blad »Avisen«, hvor Redaktør Frederik Hansen »udstødte sine Ophidselseshyl«, og det forlød, at Korpsets Medlemmer havde i Sinde at passe »Politiken«s Redaktør, Viggo Hørup, op, naar han om Aftenen gik hjem; i Studentersamfundet blev det da besluttet at danne en Sauvagarde om Hørup og i samlet Trop følge ham fra Redaktionskontoret til hans Hjem. Forfatteren Carl Behrens, der selv deltog i Marschen, fortæller i sine »Erindringer« (S. 86) herom: »Lørdag den 15de Maj (1886) . . . da Midnat nærmede sig, luskede Livjægerne – selvfølgelig civil klædte – rundt nede paa Østergade. Studentersamfundets yngre Medlemmer, Fremskridtklubbens Medlemmer og adskillige andre Mænd fra Byens frisindede Foreninger fyldte Integade, »Politiken«s Trapper og Forsamlingsværelse, indtil omtrent samtidig med, at Klokkeren slog 12, Hørups Arbejde var afsluttet, og han beredte sig til at gaa hjem . . . Da Hørup var naaet ned paa Gaden, samlede vi alle som en Livgarde om ham og begav os gennem Østergade, Købmagergade, over Kultorvet, ad Frederiksborggade til hans Bolig, Hjørnet af Nørre Søgade, hvor et »livligt Haandgemæng« fandt Sted (»Politiken« 12/5, 15/5, 16/5, 17/5, 18/5 1886). – *den fattige, magre, sultne Student hos Zola*: VSt. hentyder til Indledningskapitlet i Zola's Roman »Le ventre de Paris« (1873), hvor den unge republikanske Flygtning, Studenten Florent, der havde deltaget i Februarrevolutionen, efter sin Tilbagekomst til Paris forkommen og segnfærdig af Sult vandrer omkring i Hallerne og betragter de opdyngede Madvarer. VSt. kan have læst Romanen i den danske Oversættelse fra »Morgenbladet«s Feuilleton 1881. – *Lachmann*: Overretssagfører Viggo Lachmann, senere Formand for Studentersamfundet. – *Halberstadt*: »den bredbringede Hugo Halberstadt« (Carl Behrens Erindringer S. 98). – »*Silhouetten*«: se Note til foreg. Brev (11/5 86).

Nr. 10 (S. 28) 24/5 86: *Processer*: bl. a. for SCL.s »En Novellette« i Hors. Fbl. 26/2 86 (Frandsen SCL. I 28); Affæren udførlig refereret i SCL.s Roman »Unge Bander« (1894) S. 30 ff., i Kap. IV, »Aasum-Journalistik«, jf. »Løvetandsnug S. 93 f. – *en Sang til Studentersamfundets Fest*: SCL. fik ogsaa skrevet en Sang, den ved Festen i Ridehuset (se Noter til Brev 9/6 86) afsungne »Hilsen«, trykt i Hors. Fbl. 15/6 86 (senere i »Naturbørn« S. 54 f.).

Nr. 12 (S. 31) 3/6 86: Brevet er skrevet paa en »Meddelelse fra Horsens Folkeblad«, en halv Snes Dage før Studenterfesten i Horsens. – *mindst 150*: der kom 60.

Nr. 13 (S. 32) 9/6 86: *Lørdag Morgen*: om Morgenen Pinse Lørdag 12/6 1886 ankom Studentersamfunds-Gæsterne – med særligt Skib fra Kalundborg – hvorefter de samlede til et Formiddagsmøde i Ridehuset; efter SCL.s Sang »Hilsen« talte bl. a. Herman Trier og Georg Brandes. Hovedfesten fandt Sted Dagen efter i Hansted Skov ved Horsens, med Taler af Værter og Gæster, bl. a. af Georg Brandes (Talen tr. i Politiken 16/6 86, optr. i Brandes Samlede Skrifter XII (1902) 265 ff.). Til denne Fest havde VSt. skrevet Sangen »Saltskarp hænger over Landet / Havets klamme Dis«, trykt i Arnold Jørgensens Bogtrykkeri, Horsens, aftrykt (15/6 86) i Hors. Fbl.s Referat af Festen (senere i VSt.s »Messias« S. 8 f.), medens 5 andre Festsange (af Alfred Ipsen o. fl.) fulgte i Bladet 16/6 86. Om Horsens-Turen, Modet med Georg Brandes m. m., skrev VSt. senere i »Centauren, Studenternes Kalender for 1895« (S. 80 ff.); jf. Jørgen Andersen VSt. I 96 f. – *E. B.*: Edvard Brandes (*E. B.* var hans kendte Anmelder-Signatur).

Nr. 14 (S. 33) 1/7 86: *Postanvisningen*: formodentlig Honoraret for VSt.s Festsang fra Studenterbesøget.

Nr. 15 (S. 35) 9/9 86: *dit Brev*: et Brev fra sidst i August (jf. ndf.: »næsten fjorten Dage«) synes ikke at være bevaret. – *Paa Søndag*: 12. Septbr.; Fødselsdagen blev ogsaa SCL.s Forlovelsesdag (Frandsen SCL. I 37), ligesom den 10 Aar senere blev hans Bryllupsdag (Frandsen SCL. I 202; jf. ndf. Brev 5/11 96 og 11/9 97). Hele Brevet svarer, sammen med det foregaaende, til visse Partier af SCL.s »Unge

* Ikke: »en Ble«, som Carl Behrens siger i sine Erindringer.

Bandet: baade Brevenes Stemning og Ræsonnementer, Beretningen om »mit Portræt«, den unge Pige, der er »en Personlighed«, Sejlturen fra Himmelbjerget til Laven, Skovturen, den 21. fødselsdag &c.

Nr. 16 (S. 38) 11/9 86: *mit Værk*: VSt.s »Digte«, der udkom i Slutningen af 1886. – *jeg underviser*: efter Sommerferien 1886 begyndte VSt. sin mangleaarige Lærervirksomhed paa Emil Slomanns Skole, Blaagaardsgade 15, fra Aug. 1889 Jakob Dannefærdsvej 3; han underviste i Dansk, Historie og Geografi.

Nr. 17 (S. 39) 27/9 86: *i to Aar*: siden Forlovelsen 16/10 1884. – *Sol – Solskin*: jf. SCL.s Loke-Digt »Aandsbrødre« (»Ny Jord« III 287), hvor VSt. er »Solguden«. – *Din Kæreste*: jf. Note til Brev 9/9 86.

Nr. 18 (S. 41) 14/3 87: *Gl. Kongevej 9*: SCL.s Fader boede en Tid her som Folketingsmand; omkring 1. Oktbr. 1886 forlod SCL. Horsens for i København at genoptage sine juridiske Studier (Frandsen SCL. I 37). – *Anmeldelsen*: SCL.s Anmeldelse af VSt. »Digte«, der fremkom i »Horsens Folkeblad« 12/3 87, saaledes at VSt.s eventuelle Ændringsforslag ikke har kunnet tages til Følge. Oscar Madsen skriver 26/3 87 til VSt.: »Claussens flabede Anmeldelse af dine Digte har jeg læst med en vis Nydelse. Han bliver mere og mere urmenneskelig i sine Følelser. Jeg haaber da, du røfler ham ordentlig af ved Lejlighed.« SCL.s Anmeldelse maa dog findes særdeles forstaaende og retfærdig, omend med klart Blik for den ungdommeligt tidsbestemte, noget upersonlige Holdning i Bogens Tendensdigte. Anmeldelsen stod med Overskriften »Fra den nye radikale Verden« og var Nr. 2 i Forhold til en Anmeldelse af Garborgs »Mannfolk«, der fremkom i samme Blad 10/3 87.

Nr. 19 (S. 41): Udateret Brev med samme Afsender-Adresse som foregaaende og sandsynligvis fra omtrent samme Tid (efter Invitationens Art fra Tiden for VSt.s Giftermaal, 5/5 87).

Nr. 20 (S. 42) 5. *Maj 1887*: Ingeborg og Viggo Stuckenbergs Bryllupsdag, med Indflytning i Lejligheden paa 2. (og 3.) Sal Wiedeweltsgade 27 (Ejendommen tilhørte Ingeborgs Fader, Grosserer Pamperin); jf. BrN »Fagre Ord« 18 Fodn. – *ingen Altre*: de viedes i Holmens Kirke (»for at føje Familien«, Jørgen Andersen VSt. I 133). Et Digt fra Johs. Jørgensen er trykt hos Jørgen Andersen VSt. I 148 f. og i Breve fra Johs. Jørgensen til Viggo Stuckenberg, 1946, S. 15 ff.

Nr. 21 (S. 43) *Fredag*: Brevet er rimeligvis fra Okt.–Novbr. 1887. – *Dine Idyller*: formodentlig SCL.s første Digtsamling »Naturbørn«, der udkom Efteraaret 1887 (jf. Note til Brev 11/5 86); samme Efteraar afsluttede VSt. sin første Roman »I Gennembrud« (Jørgen Andersen VSt. I 156). – *paa Vestre*: Vestre Hospital; Ingeborg kan have opholdt sig en Tid ude hos sine Svigerforældre, mens VSt. arbejdede med Fulddendelsen af sin Roman.

Nr. 22a (S. 44) 25/10 89: SCL., der efter et Julebesøg i Horsens 1887 (Frandsen SCL. I 42, 46) vendte tilbage til København, blev i Foraaret 1888 knyttet til »Nyborg Dagblad«, som hans Fader 1. Marts havde overtaget og redigerede »ved Medvirksomhed af cand. phil. Sophus Claussen«; Faderen havde lejet Dyrehavegaardens Hovedbygning, hvor ogsaa Sonnen boede (som Albert i Johs. Jørgensens »Sommer«, 1892). Okt. 88–Marts 89 tilbragte SCL. i København for sine Studiers Skyld, men April–Okt. 89 var han atter i Nyborg, fra 20/10 som ansvarshavende Redaktør ved Bladet (Frandsen SCL. I 46 f.). Brevvexlingen mellem VSt. og SCL., der har været afbrudt under Claussens Ophold i København, synes først genoptagen hen paa Efteraaret 1889. I et Brev til SCL. fra Foraaret 89 fortæller Johs. Jørgensen derimod om et Besøg i Wiedeweltsgade 27, paa det Tidspunkt, da VSt. just havde fuldenst Manuskriptet til sin Fortælling »Messias« og formodentlig i den Anledning søgt en Samtale med sin Velynder Edvard Brandes. Brevet, der er skrevet Aagade 36 –2, 8 April Kl. 11¹/₂ E. M. (som Fortsættelse af et ældre af 18 Marts 89, Osterfarimagsgade 10⁴; jf. LivsLeg. I 196), hidsættes her til Udfyldning af Lakunen:

Kære Claussen! Jeg kommer ude fra Stuckenbergs og anser mig for – med et rundt Tal – den største Idiot, Jordkloden begros af. Jeg kom derud i Mørkningen og traf hende alene, Hun havde noget at vise mig, og vi stod ved Vinduet og læste det sammen. Og mens jeg stod der og lo, naar hun lo, følte jeg mig som en, der ingen Ret havde til at være der – en, hun trode mere om, end han var til – en Indtrængling, en Parvenu, en opløst Frø, der gjorde bedst i at hoppe tilbage til

min Mose igen. – Saa kom *han* – fra Edvard Brandes. Og han bragte saa meget med fra denne Mand, der sidder for Litteraturens Bordende og rynker Næse ad Retterne – saa mange fine Fordringer – saa megen indtrængende Kløgt – at alle mine Prætensioner syntes mig det dumme og forfængelige Mundsvejr. Aa Gud, Claussen, hvorfor er jeg saa dum at skrive – hvad vil jeg, hvad mener jeg, hvad bilder jeg mig ind? Det er jo intet uden syg Forfængelighed og Vanrøgt af mine Tanker. Jeg følte mig saa lille og saa flad – som en Loppe mellem disse to haarde Negle! Saa helt uden Ævne, uden Syn, uden Selvstændighed! En idiotisk Bladsmører – en Odeland, der sætter sine faa Kobberpenge overstyr til Vædekørsel med Adelsmænd! – Det er Fanden tude mig aldeles vildt forkert! Jeg er en skumringsfyldt, en bedrøvet, en træt, en villig til at slippe den sidste Stilk, der holder mig fast. – Hvorfor skrive, naar Livet er til – hvorfor sulte og være dum og uvidende, naar der gives Penge og Piger og Fuldskab og gode Embeder – – Stuck véd ogsaa det. *Han* har Hus og Kat og mange Bøger i sit Skab og Lys i sit Sovekammer over sin elskedes Seng naar Natten driver paa – – Din vanvittige Johs – – Skriv for hede Helvede!

I Oktober sendte VSt. saa SCL. sin nyudkomne Fortælling »Messias«, der kun i ringe Grad faldt i Claussens Smag; det var ham svært at forme et passende Takkebrev. I hans Optegnelsesbog Okt.–Novbr. 89 (Kgl. Bibl. Ut. 181) finder vi to Concepter, der gengives ndf. som Nr. 22a–b; Nr. 22c er derimod det endelige, til VSt. afsendte Brev. – *Skrig og Glam og ørestingende Næb* &c: Citat fra Johs. Jørgensens Digt »Juninat« (senere tr. »Stemninger«, 1892, S. 7): »Fjærntfra kommer vage, / halvdræbte Lyd og Tonefugle paa svage, / sangfjædrede, stemmebaarne Rytmevinger / og Glam og Skrig med ørestingende Næb« (jf. Emil Frederiksen J. J.s Ungdom 168 f.). – *er de og du reddet*: rett. fra: *er Bogen reddet*. – *Medynk for hende*: rett. fra: *Medynk derfor*. – *slaaet Lejr*: derefter staaer (overstreget): *i det yderste Thule*. Hele Stykket »Jeg stod en Vinterdag« &c genfindes næsten vændret i SCLs »Kitty« (1895), Kap. VI, S. 55 f., desuden i det følgende Afsnit Passagen om »Snæverheden«, Gudinden Libertas og Lappepigen med Skindhue &c og fra næste Afsnit Anvisningen paa at »tage Musen paa Skødet« &c.

Nr. 22b (S. 45) 30/10 89: *Piraten*: et af Ove Rode startet Studenterblad, i VSt.s »Messias« kaldt »Falken«; Bladet udkom kun med 15 Numre, 19. Septbr.–26. Decbr. 1887, og dets No. 1 bragte VSt.s Digt »Nocturne« (»Nu lister Vintren nær i lange Nætter«). – *end ikke Oskar Madsen var af dem*: dem rett. fra *den Slags*. Om den omtalte Gruppe unge Radikale, »Piraterne«, skriver Johs. Jørgensen LivsLeg. I 157 f., at de »var uden Mænd med Penge – de satte Pris paa god Mad og spiste hos Nøiendm, paa gode Klæder og fik dem hos Herforth, de drak Absinth og spillede Hasard.« Og Sophus Claussen omtaler dem i »Lovetandsflug« (1918) S. 156 som nogle unge forfarne Forfattere, der »havde gjort sig Læserne bevaagne ved en altid let kendelig Aroma, som man siden forlangte af dem i samme netop saa lille Dosis. De kunde have været ondskafuldere og mere besnærende i deres Art, uden at det vilde friste os andre, som havde faaet en ny Smag.« SCL. selv regnede sig og Vennerne som hørende til Kredsen om Tidsskrifterne »Ny Jord« og »Taarnet« og netop ikke til det »Skum af Lapse og Galninge«, der havde dannet sig paa Naturalismens Dødvande (S. 166). – *bangsk*: foran staaer (overstr.) *Herman Bangsk*. – »Boudoir«et paa Falken: VS.s »Messias« Kap. VII (S. 136) har: »Her er ligesom i et Boudoir«; »Piraten« havde et »pynteligt« Redaktionskontor paa Hjørnet af Østergade og Ny Østergade (Carl Behrens Erindringer, 1937, S. 107). – *Provinsnegere*: Journalister, der fra Hovedstaden sender Korrespondancer til et Provinsblad. – *om du har læst lidt i »Ny Jord*: rett. fra: *hvad du vel ogsaa mærkede ved »Ny Jord*« (litterært Tidsskrift 1888–89, redigeret af Carl Behrens). – »*Ellingen*«: et fra Edvard Brandes' Anmeldelse af »Messias« hentet Udtryk for den unge Pige i »Messias« (»Politiken« 29/10 89: »hun er en naturlig og frimodig lille nydelig Person, rund og frisk som en Ælling«). – *Edvard Brandes*: rett. fra: *Georg Brandes*.

Nr. 22c (S. 46) 31/10 89: det til Concepterne 22a–b svarende Brev.

Nr. 23 (S. 47) 17/12 89: *holde det ud med hinanden*: rett. fra: *holde det ud sammen*. – *Kyllingsorgernes Frodighed*: se Note til fig. Brev.

Nr. 24 (S. 48) 20/12 89: *en Arving*: deres første Barn, Sønnen Henrik, blev

født 11. Maj 1890. — »Kyllinger«: SCL.s Digtecyklus »Kyllingsorger«, skreven i For- og Efteraaret 1889, men først forelagt Offentligheden i Bladet »København« 2/2 1891 som »Kyllingsorger. Et københavnsk Gade-Epopé. I–VII«, i omarbejdet Form med Titlen »Mina« (»Et Digt om Byen«) udgivet 1902. I en ældre Affattelse findes det imidlertid paa Kgl. Bibl. »Trykt som Manuskript«, ligeledes med Titlen »Kyllingsorger« (inddelt i 7 Afsnit og, efter Digtet, med Dateringen »Dyrehavegaard, Nyborg. For- og Efteraaret 1889«); som saadant Fortryk har SCL. da sendt Digtet til VSt., Valdemar Vedel o. fl. (se efterfølgende Brev med Noter). Dette Fortryk synes ukendt for Frandsen SCL. I 82.

Nr. 25 (S. 49) 2/2 90: *mine Kyllinger*: jf. Note til foreg. Brev. — *Hr. Vedel*: Valdemar Vedel maa have skrevet to omtrent ligelydende Breve, idet Kgl. Bibl. (Ut. 163) har følgende Brev: »23 Dec 89. Kjære Hr. Clausen Allerede for lang Tid siden sendte jeg Dem et Brev med Tak for det tilsendte Digt. Men jeg troer, det ikke er kommen afsted, idet jeg vistnok lagde det i en Bog, jeg afleverede paa et Bibliothek. Derfor endnu engang Tak. Udtryksmaaden og Versifikationten holdt jeg især af: det ær en egen barok, overstadig-humoristisk og uberegnelig Friskfyrstil, Blanding af Ungdoms Overmod og næsten gammelagtig ironisk Klogskab. Hvorfor vil De forresten ikke engang give Dem i Kast med større Æmner; De har jo dog baade Tanker og Energi nok, og har aabenbart følt andre Sorger end »Kyllinge do«. Deres hengivne Vald. Vedel. Glædelig Jul og Nytaar!« — *irritable Hjærner*: VSt. omskriver den fra Horats (Epistler) stammende Talemaade »genus irritabile vatum«. — *brede Bøgeskove*: Digtet »Tilegnelse« (senere trykt som Indledningsdigt til SCL.s »Danske Vers« 1912), med Begyndelseslinierne: »Til dette Olands Ungdom gaar min Sang, / som dukker frem med brede Bøgeskove« (jf. Frandsen SCL. II 266).

Nr. 27 (S. 52) 4/2 90: skrevet paa trykt »Meddelelse« fra »Nyborg Dagblad«.

Nr. 28 (S. 53) 12/5 90: Søndag 11. Maj 1890, jfr. Brev 20/12 89.

Nr. 29 (S. 54) 8/2 91: Brevet er dateret: 8/2 90, vel med en Aarstalsfejl ligesom ved Brev Nr. 3 (hvor 21/2 85 skal være 21/2 86) og Brev Nr. 34; i Februar 1890 var Sophus Claussen endnu ikke indkaldt til Militærtjeneste (i Nyborg). *Det kommer mig for . . . som om jeg havde lovet Jer &c* hentyder formodentlig til et mundtligt Løfte, afgivet under et Besøg i København (omkring foregaaende Jul-Nytaar?).

Nr. 30 (S. 55) 2/3 91: *Begavelserne her i Byen*: i første Halvdel af 1891 var VSt. Medarbejder ved »Kjbbh. Børs-Tidende«, hvor han skrev under Mærket »Civis« (Jørgen Andersen VSt. I 185 ff.). — *Ægteskabens nyeste Akquisition*: 27/2 91 blev Johs. Jørgensens gift med Amalia f. Ewald. — *Døden, hans store Befrier*: Digtet »Et Syn«, »Ill. Tid.« 1/3 1891, med Slutningslinierne: »Jeg stammed: »Min Befrier . . . / og langsomt fulgte jeg min høje Fører« (cit. Emil Frederiksen Johs. Jørgensens Ungdom (1946) 154). — *gaa paa Græs paa Dig &c*: VSt. kan tænke paa SCL.s Digt »Saa snart jeg Violer kan sanse, / da længes jeg tyst efter Græs«, fra »Ny Jord« III 261 (»Pilefjølter« S. 12; citeret af SCL. selv ved Emil Opffers Interview i Rom 14/4 94, ndf. Brev 15/8 94). — *første Bind af »Forskrevet«*: Drachmanns »Forskrevet« I–II udkom 1890; dets første Bind maa VSt. have laant SCL.

Nr. 31 (S. 56) 6/3 91: *Schlemihl*: Hovedpersonen i den fransk-tyske Digter Adalbert v. Chamisso's Eventyrfortælling »Peter Schlemihl« (1814), Manden, der solgte sin Skygge og derefter aldrig kunde finde Fred i Sindet. — *en »fremmed«*: Johs. Jørgensens Fortælling »En Fremmed« udkom 1890. — *hans Aand i Udlands-Artikler rejser ud efter Æventyret*: Johs. Jørgensens var fra Foraaret 1889 knyttet til Ernst Brandes' Blad »Kjøbenhavns Børs-Tidende«, hvor han med Forkærlighed søgte sine Emner i exotiske Riger og Lande: »det er med fremmede Verdensdele, man maa beskæftige sig, hvis man ønsker sin Fantasi sat i Bevægelse af store Tildragelser og underlige Begivenheder« (Emil Frederiksen J. J.s Ungdom 105). — *Ulf Vermundson*: Uffe (Vermundson) hin Spage. — *en Prosa-Roman om en ung slof Journalist i middelstor Provinsby*: SCL.s »Unge Bander. Fortælling fra en Købstad« (udkom 1894) og »Kitty. Lyrisk Fortælling« (udk. 1895); jf. Frandsen SCL. I 48 ff. — *Regimentsbefaling . . . Tirsdag d. 10. ds.*: Tirsdag d. 10. Marts 1891. Under sit Ophold i København var SCL., især efter Soldatertidens Slutning, Medarbejder ved »Kjøbenhavns Børs-Tidende« (Heine-Oversættelsen »Rabbien fra

Bacharach«, 29/5 91 ff.) og især ved Dagbladet »København«, fra Sept. 91 tillige ved »Politiken« (Frandsen SCL. I 111).

Nr. 32 (S. 60) 19/2 92 ☉: 18/2 92 (18. Febr. var en Fredag). – *Chr. Winthers Vej*: i 1891 var Familien Stuckenberg flyttet til Chr. Wintersvej 25 B².

Nr. 33 (S. 60) 12/10 92: *en pariserkyndig Mand*: jf. det første af Pariserbrevene i »Antonius i Paris« (S. 8): »jeg kom til mit Hotel, og jeg hilste paa saa godt Fransk som muligt fra Hr. Mortensen i Danmark, hvad der gjorde dybt Indtryk.« – *Min Bog*: »Unge Bander. Fortælling fra en Købstad. Med et Iyrisk Forspil: Frøken Regnvej«, udkom Novbr. 1894 (jf. ndf. Brev 28/11 94).

Nr. 34 (S. 61) 29/12 92: Brevet har fejlagtigt Aarstallet 91, men i Poststemplet staar: Paris 29 DEC 92; Brevet er et Postkort med Adressen: M Viggo Stuckenberg Chr. Winthersvej 25 Copenhague V. – Den i Brevet antydede Julehilsen fra Viggo og Ingeborg Stuckenberg synes ikke at være bevaret.

Nr. 35 (S. 62) 1/8 94: April 1894 flyttede Stuckenbergs til Lyngby, Villa »Vennely«, overfor Sorgenfri Park. I Begyndelsen af Januar 94 var SCL. rejst fra Paris, naaede over Genua til Florens (jf. hans »Florentinerbreve« i Tidsskriftet »Taarnet« April–Maj 1894, senere i »Mellem to Kyster«, 1899, S. 137 ff.), videre til Siena–Rom–Neapel, i Maj nordpaa, med længere Ophold i Rapallo, hvor Johs. Jørgensen mødtes med ham (LivsLeg. III 19 ff.). – *Det er et Par Aar siden*: SCL.s Udenlandsrejse har fremkaldt en længere Pause i Vennernes Brevvexling, desuden forvoldt Tab af Breve (som VSt.s Brev 15/8 94, hvorom ndf.). – *Der staar i Dit Brev et Par Linier om Johs*: formodentlig et ikke bevaret Brev fra SCL., idet der ikke synes at kunne være Tale om det følgende Brev (Nr. 36); det maatte i saa Fald være fejldateret og være fra Juli, ikke August (»Søndag 8/7«? – Johs. Jørgensen forlod SCL. og Rapallo i Begyndelsen af Juli 94, LivsLeg. III 26 f.); en saadan Antagelse holder dog neppe Stik, fordi bl. a. Bemærkningen i Brevet fra SCL. (»4/8 94«) »Du ser sort paa Danmark« &c maa henvise til VSt.s Brev 1/8 94 (hvorfor ryddes Jorden saa tæt om ens Fødder« &c). Et formodentlig tabt Brev fra SCL. (fra Juli 94) maa da tænkes at have indeholdt en kort Bemærkning om Johs. Jørgensen (»et Par Linier«) og noget om »Skibbrud eller Sejer«, som VSt. henviser til (og som da gentages af SCL. i det følgende Brev). – *Jeg skrev forleden til ham*: 26/7 94 skrev Viggo og Ingeborg de kendte Breve til Johs. Jørgensen i Rapallo (trykte LivsLeg. III 36–39), som Svar paa et Brev fra denne (trykt LivsLeg. III 34 f.).

Nr. 36 (S. 63) 4/8 94 ☉: 5/8 94; se ndf. og Noter til Brev 1/8 94): SCL. havde efter Johs. Jørgensens Bortrejse slaaet sig ned i Santa Margherita (jf. »mit høje Hus i Santa Margherita Ligure«, »Valfart« S. 126; »et Par idylliske Maaneder«, Frandsen SCL. I 147); Brevets Dato skal vel være 5/8, der var en Søndag. – *Rousseau*: Citatet er taget fra Rousseau's »Les Rêveries«, IIIme Promenade (Begynd.). – *tissu*: SCL. skriver *tiffu*, idet han har læst det i ældre fransk Typografi anvendte lange s (f) som f. – *saa i alt Fald fra Læsning*: rett. fra *saa dog i alt Fald* &c. – *der er flere Ting mellem Himmel og Jord* &c: kendt Shakespeare-Citat (»Hamlet« 1. Akts Slutning).

Nr. 37 (S. 66) 15/8 94: Brevets Original kendes ikke; det er her trykt efter Johs. Jørgensens LivsLeg. III 87 ff., hvor en Udskrift, som SCL. har sendt Jørgensen, er aftrykt. – *Dine Sonetter*: tr. i »Taarnet« Juni 1894, S. 81 ff. (Juniheftet, der under Johs. Jørgensens Udenlandsrejse Maj–Novbr. 1894 redigeredes af Simon Koch, udkom i August 94); de optryktes i SCL.s »Pileføjter« (1899) S. 73 ff. Af de »Elleve Sonetter« i »Taarnet« var den ene tilegnet Johs. Jørgensen (se ndf.), en anden »Hr. og Fru S.«, senere i »Pileføjter« med Dedikationen: »Til I. og V.« – *Interview*: 14. April 1894 interviewede Redaktør Emil Opffer i Rom Sophus Claussen til »Nyborg Avis«, hvor Artiklen stod trykt 18/4; den aftryktes in extenso sidst i Juniheftet af »Taarnet« (S. 125–128), hvor VSt. vel har læst den. – *hvoraf I forbløder*: Allusion til SCL.s Sonet til Johs. Jørgensen (»Taarnet« Juni 1894 S. 90): »denne Fortid, hvoraf vi forbløde« (opt. i »Antonius i Paris«, 1896, S. 105; jf. LivsLeg. III 23 og SCL. ovf. i Brev 25/10 89: »det, vi grubler efter og hvorfor vort Sind forbløder«). – *Skibe i Luer*: jf. SCL. i nævnte Interview: »en ung Digter . . . han vidste ikke selv, hvad han var: uden et Skib helt omspændt af Luer«.

Nr. 38 (S. 67) 21/9 94: Brevet er skrevet paa et Prospektkort (»Souvenir de

NICE»), med Adressen: Monsieur & Dame Stuckenberg – Villa »Vennely«. Kongens Lyngby – Danemarck. Under Kortets Prospektbilleder har SCL tegnet en Herre med høj Hat og opslaaet Paraply.

Nr. 39 (S. 67) 31/10 94: SCLs »Kitty« udkom Foraaret 1895 paa Gyldendalske Boghandels Forlag.

Nr. 40 (S. 68) 1/11 94: Brevet er et Korrespondance-Kort med Adressen: Hr. Viggo Stuckenberg – Villa Nova – Kongens Lyngby.

Nr. 41 (S. 68) 28/11 94: *din Bog*: SCLs »Unge Bander. Fortælling fra en Købstad. Med et lyrisk Forspil: Frøken Regnvej», 1894. Brevets Citat er taget fra Bogens Kap. VII, S. 112.

Nr. 42 (S. 68) 25/2 95: *St. Kongensgade 33^{II}: 33* er formodentlig Skrivefejl: SCLs Fader boede fra 1894 St. Kongensgade 63, se ovf. Brev 1/11 94 og ndf. Brev 17/10 97. – Brevets Begyndelse hentyder til VSt.s nærmest foregaaende Digtning: »Den vilde Jæger» (1894) og første Stykke (»Pontia») af »Romerske Scener« (trykt som »Romerske Scener« i »Tilskueren« Febr. 1894); det følgende Parti taler om VSt.s Fortælling »Fagre Ord«, der kom i Febr. 1895. – *Et Træk &c.* (tilskrevet i Marginen) hentyder til denne Fortællings 4. Kap., S. 53 f. – *Cazals*: den franske Digter F. A. Cazals (SCL. Antonius i Paris, 1896, S. 108 f., 157 ff., Frandsen SCL. I 124 f.).

Nr. 43 (S. 70) 13/7 95: Brevets første Afsnit (kursiveret) er en trykt Meddelelse fra det af SCLs Fader overtagne Blad »Lolland-Falsters Folketidende«; SCL var Medredaktør fra 1/7 1895. Det efterfølgende Brev staar paa Meddelelsens Bagside. – *Journalistfesten*: Journalistforbundet havde inviteret Repræsentanter for Udlandets Presse til Besøg i København i Slutningen af Juni 1895 (Besøg i den nyaabnede Frihavn, i Tivoli og Københavns Omegn, stor Fest i Hotel d'Angleterre med den af Ernst Bojesen arrangerede kunstige Blomsterregn; »Blækspruten« 1895 noterede: »24/6 Verdenspressen er kommen«, illustrerede og besang Besøget). – *P. G. Ph.*: P. G. Philipsens Forlag, der udsendte VSt.s Bøger, indtil dette Forlag gik op i Ernst Bojesens »Det nordiske Forlag« (1895).

Nr. 44 (S. 71) 28/7 95: *Bogen . . gaar godt*: 2. Oplag af »Fagre Ord« kom inden Aarets Udgang. – »*Mulm*«: »Mulm« af den norske Forfatter Thomas P. Krag (1868–1913) udkom 1893.

Nr. 45 (S. 71) Okt. (?) 95: Brevet er skrevet paa Folketidendes Brevpapir, med trykt Overskrift; Datering mangler, men Brevet maa være fra sidste Halvdel af Oktober: »Loll.-Falsters Folketid.« 13/10 95 bragte SCLs Anmeldelse af VSt.s »Romerske Scener« (1895; »Pontia« og »Ælia«, af hvilke det første havde været trykt i »Tilskueren« Febr. 94); her stod bl. a.: »Naar Hr. Stuckenbergs Tribun dræber Pontia, er det en Hævner, som paa den hellige Elskovs Vegne gør op med en vægelsindet Elskerinde, en dejlig Flane. Aldrig før i Hr. Stuckenbergs Forfatterskab har den lidenskabelige og strænge Romer, som hedder Viggo Stuckenberg, saaledes faaet Mund og Mæle. Hans Vers og Noveller er kun graa Aske ved Siden af Lavaen i disse romerske Optrin og Scener . . . især i »Ælia« maa man vogte sig for Underforstaaelser . . . For Resten er her Udarbejdelsen bedre end Grundlinjen. Hver Replik er som et Urtebed med Poesi.« – *Dine Repliker trives som »Born i Bjærgene«*: jf. Slutningen af SCLs ovf. citerede Anmeldelse samt »Valfart« (1896) S. 53: »Silvio . . lader sig gennembage som en forfrossen Ranke, som et Kid i Bjærgene«, hvor SCLs Manuskript, da han skrev Brevet, kan have haft »som Børn i Bjærgene«. – *dine smukke Vers*: VSt.s »Til min Moder«, »Tilskueren« Sept. 1895 (»Sne«, 1901, S. 58 ff.); VSt.s Moder døde 24. Maj 1895 (jf. Brev 11/9 97).

Nr. 46 (S. 72) 29/2 96: *disse Vers*: VSt.s Digtcyklus (til Johs. Jørgensen) »En Smule Trosbekendelse«, i »Tilskueren« Febr. 1896 (opt. i »Sne«, 1901, S. 110 ff.). – *mine Oplæsninger*: muligvis bl. a. det lille Digt »Til Sophus Clausen«, som VSt. havde skrevet 1/2 96, men ikke lod trykke (det kan læses i mine »Litterærhist. Epistler« S. 79 f.). – *Din Bog*: SCLs »Antonius i Paris«, udkom først paa Aaret 1896 (Frandsen SCL. I 193).

Nr. 47 (S. 72) 5/11 96: Originalerne til dette og næstfølgende Brev tilhører Professorinde Kitty Frandsen, som venligst har stillet dem til Disposition. – *Din Bog*: »Valfart«, der udkom Novbr. 1896. – *Jeg sendte Dig ikke min (Bog)*: VSt.s »Valravn«, der udkom Septbr. 1896, bestaaende af to Fortællinger, hvoraf den første

havde været trykt i »Tilskueren« Juni 1893. – *Du har jo taget til Ægte*: 12/9 1896 ægtede SCL. Anna Cathrine (»Kitty«) f. Christiansen; jf. ovf. Brev 9/9 86 og 27/9 86.

Nr. 48 (S. 73) 19/11 96: *Brobygger*: Allusion til, at Hovedpersonen i »Valfart«, Silvio, er »en ung Ingeniør og Brobygger, der ønsker at afhænge Jærnbroer som distrige Stormstiger over alle stejle Afgrunde« (S. 8, jf. smst. 17 f.). – *Jeg er gammel*: Ingeborg var 30 Aar (1/2 Aar yngre end Sophus Claussen). – *et Ansigt ved Din Side*: muligvis den nuværende Fru Anna Claussens. – *Du løfter dit Glas for Taarerne*: Scenen i »Hotel Cavour« i Genova, hvor Silvio hører den grædende Fru Clara berette sin triste Historie for sin Ledsagerske: »I det samme saa hun mig, som ganske glemte at skjule min Deltagelse, mens jeg bevæget smilende førte mit Glas til Læberne. Denne ærbødige Beundring fik hende selv til at smile« (»Valfart«, 1896, S. 142, jf. S. 157). – *will kein Gott &c*: formentlig fra en tysk Drikkevis (med Rimet *sein* ∞ *Wein?*).

Nr. 49 (S. 74) 5/2 97: *min Anmeldelse*: SCL.s Anmeldelse af VSt.s »Sol« stod i »Loll.-Falst. Folketid.« 4/2 97, hvor det bl. a. hedder: »Forfatterens gode Navn og Rygte staar og falder ikke med denne ottende Bog . . . det er atter kun en Forherligelse af Odeleggeren, »den vilde Jæger« – indflettet i Naturbeskrivelser . . . Disse Naturbeskrivelser er meget friskere end noget lignende for hos samme Forfatter: de kan aande og røre sig . . . Viggo Stuckenbergs ottende Bog er . . . som en lille, naturombrust Landstation paa Vejen fra hans syvende til hans niende Opus.« – *siger jeg mig selv*: en senere Tilføjelse.

Nr. 52 (S. 76) 1/8 97: i *Lundeborg*: Grosserer Pamperin havde her et Sommerhus.

Nr. 54 (S. 77) 19/8 97: *denne mig højst unødvendige Regnskærm*: rimeligvis litterær Allusion til Wessels Nytaarsvers (»Du lille vakre Karen Bach«) med Linien »en mig hoist nødvendig Frak«.

Nr. 55 (S. 78) 26/8 97: *esprit con[ser]vateur*: ser glemt ved Sideskifte. – *Jenny eller Fabrikspigen*: SCL.s Skuespil udkom 1898 under Titlen »Arbejdersken« og opførtes 17/5 paa Folketheatret (uden Sceneheld; jf. Brev 17/10 97 og 15/2 98).

Nr. 56 (S. 80) 11/9 97: SCL.s Moder døde 1. Sept. 1897; VSt.s Ytringer her i Brevet er en omskrivende Gentagelse af hans Digt »Til min Moder«, jf. ovf. Note til Brev fra Okt. (?) 95. – *Man kan staa ved en Grav*: jf. VSt.s Digt »Jeg har staaet ved din Grav«, i trykt Form med Begyndelseslinierne »En Morgen var din Grav / hel vinterhvid«, »Tilskueren« Sept. 1896, jf. BrN Litterærhist. Epistler S. 68 f. – *Din Fødselsdag og Din Bryllupsdag*: 12. Sept., jf. Note til Brev 9/9 86 og 5/11 96.

Nr. 58 (S. 82) 17/10 97: Brevet er et Korrespondance-Kart med Adressen: Forfatteren Hr. Viggo Stuckenberg – Kongens Lyngby. – *Dit Digt i »Politikens*: i »Politiken« Søndagen den 17de Oktober 1897 stod VSt.s Digt »Høst«: »Forbi mit Vindve slingre / Vildvins forblæste Ranker«, senere med Titlen »Vildvin« i »Flyvende Sommer«, 1898, S. 41 f., her dog med Udledelse af Digtets 7. Strofe: »og jeg saa aldrig tegnet, / hvor Livsens Floddyb rinder, / med rosenrøde Kinder / den Drøm, som én Gang blegned,« – *leve rodt*: med Hentydning til Digtets »blodrodt«, »det røde Lov«, »Vildvins røde Læbe«. – »Jenny«: Skuespillet »Arbejdersken«, se Note til Brev 26/8 97 ovf.

Nr. 59 (S. 83) 15/2 98: »Arbejdersken«: se Brev 26/8 97 ovf.; om de besværlige Prover, under Herman Bangs Instruktion, og Stykkets Forlis ved Opførelsen 17/5 98, se Frandsen SCL. II 10 ff. – *om hun saa skal ruller i en Tønde*: det ventede Barn fødtes to Maaneder senere (Brev ndf. 20/4 98).

Nr. 60 (S. 83) 18/2 98: *læs Korrektur . . . paa en lille bitte Digtsamling*: »Flyvende Sommer«, der udkom i Foraaret 1898. – *Jeg er saa langt inde i en Roman &c*: Fortællingen »Hjemfalden« arbejdede VSt. paa fra Januar til ind i Marts 1898; den udkom i September 98; jf. ndf. Brev 11/19 98. – *Digtsamling, som jeg skrev i Juleugen*: en Del af Naturdigtene var dog ældre, især trykte i »Illustr. Tid.« og i »Politiken«; se Jørgen Andersen VSt. II 59 f. – *et Drama*: rimeligvis Folkevisedramaet »Sølverland«, hvoraf to Afsnit tryktes i »Politiken« 25/12 1899 og i »Illustreret Tidende« 11/2 1900 (jf. Jørgen Andersen VSt. II S. 86) og endnu et Afsnit var fremkommen i »Illustreret Tidende« 16/12 1898; ufuldendt Manuskript, skrevet af Viggo og Ingeborg Stuckenberg, findes i Kgl. Bibl.s Ny kgl. Saml. 3711, 4°,

II, 5. Denne VSt.s Digtning i Folkevisestil omtales ikke af SCL., der nok var Folkevis-Elsker, ligesom VSt., men ikke yndede Folkevis-Pasticher («at forelske sig i Folkevisens Sir og eftergøre den i Ord og Lader gaar ikke. Her er Mosebund. Man vogte sig vel for »Elver« og Kammersangertenor«, »Løvetandsfnug« S. 151). – *Zola*: den franske Forfatter Emile Zola havde 15/1 1898 i en berømt Artikel grebet ind i Dreyfus-Sagen og blev sat under Anklage (og 18/7 1898 idømt et Aars Fængsel). – *endnu mere*: retl. fra *langt mere*.

Nr. 61 (S. 85) 20/4 98: SCL.s ældste Barn (f. 19/4 1898) var Datteren Ilse, senere gift med SCL.s franske Oversætter, Digteren Guy-Charles Cros. – *takke Viggo for hans Digte*: »Flyvende Sommer«, der udkom Foraaret 1898; se foregaaende Brev og det efterfølgende fra 11/5 98.

Nr. 62 (S. 85) 11/5 98: *en sjælden smuk Artikel*: SCL.s Anmeldelse af »Flyvende Sommer« stod i »Loll.-Falst. Folketid.« 10/5 98; han priser her VSt. som en af de Forfattere, der »bringer Aandslivet en ny Skænk, en Tilsætning af egenartede Tanker eller Følelser« og fortsætter: »Dette er i Form af nye, prægtige Vers en Novelle saa ægte, saa hverdags gribende, og dog et Æventyr, saa tilfældigvis skæbnsvangert baade i sin Indgang og sin Udgang, som den graa Virkelighed selv,« og han slutter: »Men det bedste, det ejendommelige ved »flyvende Sommer«, er næsten dette: Manden med den ulønnede Kærlighed rejser ingen Anklage mod den elskede, gør intet Spørgsmaal, ingen Bebrejdelser. Ja han anklager snarere sig selv, fordi hun ikke kan elske ham længer. Han tør ikke gaa i Rette med den, der gør ham saa meget ondt. Thi han ved, at han skylder hende alt godt. I dette gemmes der en helt sjælden Ærbødighed og Tro paa Kvinden. – »Flyvende Sommer« tilhører den egentlige Poesi, som paa Grund af Sprogets Nyhed og Simpeltid og Emnets Alvor ikke let ældes. Desuden vil man, selv om Aarene gaar, mellem denne Kærlighedspostilles Blade finde indpresset Duft af alle de Blomster, som er vore foretrukne i det nordiske Aar.« Hvad der griber VSt., er SCL.s Forstaaelse af Digtenes dybe Personlighedsgrund (jf. ovf. S. 5).

Nr. 63 (S. 85) 27/8 98: den tilsendte Kantate tryktes i »Politiken« 3/9 98 og i »Loll.-Falst. Folketid.« 4/9 98.

Nr. 65 (S.90) 11/10 98: *din Bog*: Fortællingen »Hjemfalden« (jf. ovf. Brev 18/2 98), som SCL. anmeldte i »Loll.-Falst. Folketid.« 5/10 1898, hvor han bl. a. skrev: »Arbejdersken (: Syggen) er det bedste i »Hjemfalden«. Hendes Ægthed er bestandig uden for Tvivl. . . »Jeg«-Formen, hvori Bogen er skreven, er saa uheldig som muligt. . . Det er den friske og varme Farve i Bogen, som er det bedste ved den. . . Saa forkert Bogen end er i sit ydre Tilsnit, er den virkelig en Bog om Mennesker, – derfor en aandelig Tilvæxt i vor noget dukkeagtige Literatur.« – »Arbejdersken«: SCL.s Skuespil (ovf. Brev 26/8 97 og 18/2 98).

Nr. 66 (S. 91) 7/2 99: *et Bidrag . . . i »Illustreret Tidende«s Julenummer*: et Afsnit af Romanen »Asmadæus« stod i »Ill. Tid.«s »Julemorgen«-Nummer 11/12 1898 under Titlen »Af en Vagabonds Historie«, et andet med Titlen »En Vagabond« havde været trykt i »Tilskueren« Sept. 1894; Romanen udkom i Februar 1899; jf. næstfølgende Brev.

Nr. 67 (S. 92) 7/3 99: »Hjemfalden«: se ovf. Brev 11/10 98. – »Sol«: se Brev 5/2 97. – »Asmadæus«. . . *Brudstykke i »Tilskueren«*: se Note til foreg. Brev 7/2 99; i den senere i Brevet nævnte Anmeldelse, »Loll.-Falst. Folketid.« 8/3 99, betegnede SCL. Bogen som »vistnok Forfatterens bedste Prosaarbejde« og sluttede: »Som Henrik Ibsen som ung digtede sig ind i Catilinas Skikkelse, har Stuckenberg digtet nogle af sine bedste og mest særegne Forestillinger ind i Asmadæus« (Anmeldelsen aftryktes af Forlaget paa Omslaget af Ugeskriftet »Frem« 2/4 1899). – *Nerve-Lange*: Lægen Carl Lange (1834–1900), hvis Bog »Bidrag til Nydelsernes Fysiologi« udkom 1899. – *Fru Skram*: Forfatterinden Amalie Skram, hvis Roman »Afkom« (1898) SCL. havde anmeldt i »Loll.-Falst. Folketid.« 22/11 1898; det af SCL. kritiserede Afsnit i »Asmadæus« er dens Kap. XI; den citerede Replik »De er saa munter!« staar i Kap. XVI (S. 194). – *Hr. Hansen*: Forfatteren Carl Ewald skrev under dette Mærke i »Politiken« en Række Smaaartikler, hvoraf et Udvalg udkom i Bogen »Døgnværk« (1900); i »Loll.-Falst. Folketidende« 10/10 98 skrev SCL. i en Anmeldelse: »Der var en Gang en lang Digter, som kunde spille paa tre Strænge, og som udgav fem Bøger om Aaret – for han havde stiftet megen Familie«; som

Eventyrforfatter er »Carl Ewald en Poet, men under Mærket James Singleton er han et literært Pakæsel af ellefte Rang.« – *den Digtsamling*: Digtsamlingen »Pileføjter« udkom Foraaret 1899, jf. Breve ndf. April–Maj 1899. – *Emil Sloman*: Skolebestyrer Emil Slomann (jf. Note til Brev 11/9 86 ovf.) skrev i »Tilskueren« Marts 1899 en Artikel om Carl Bagger (S. 241 ff.; jf. smst. 596 ff.).

Nr. 68 (S. 94) 9/3 99: *Din Aanuelse* &c. se Note til foregaaende Brev (Nr. 67).

Nr. 69 (S. 96) 17/4 99: *Dafnis . . Damon*: *Dafnis* fik Lov at blive staaende; jf. flg. Brev.

Nr. 71 (S. 97) 4/5 99: 1895: se ovf. Note til Brev 13/7 95. – *N. V. Dorph*: Maleren N. V. Dorph (1862–1931), en nær Ven af VSt., redigerede Tidsskriftet »Kunst«, 1. Aargang, 1899; her skrev VSt. om »Charlottenborg og Den frie Udstilling«, men Bidrag af SCL findes ikke; Digtet »Poeten og Naboersken« tryktes i »Politiken« 12/2 1900 og optoges i Digtsamlingen »Djævlerier« (1904) S. 22 ff.

Nr. 72 (S. 98) 24/5 99: *Digtsamlingen*: »Pileføjter«, Foraar 1899; se Brev 7/3 99. VSt. anmeldte Bogen i »Illustreret Tidende« 15/10 1899; jf. ndf. Brev 16/10 99. – *Dorph* &c.: se foreg. Brev. – *min Faders Begravelse*: VSt.s Fader døde 4/5 1899 i Lyngby (hvor han havde boet paa første Sal i Villa »Vennely«), blev begravet paa Assistentens Kirkegaard, i Familiegravstedet.

Nr. 73 (S. 99) 29/6 99: *Jægersborg*: SCL var paa Besøg hos sin Fader i Jægersborg. – *Dagen derpaa*: VSt. og Ingeborg har formodentlig 28/6 været paa Besøg hos SCL. – *Politivedtægter*: SCL har, som det fremgaar af Brevet, forelæst sit Digt »Aftenandagt« (paabegyndt 1897, fuldført 26/6 99, trykt i »Illustreret Tidende« 1/10 99 (»Aftentime«), optaget i »Djævlerier«, S. 185 ff.), der har Trestavelsesrim i alle Linier (»Mørket, sig bredende«, »Natten, den fredende«, »Moderhjærtet, det anende« &c.; »lange inddyssende Rim« siger Frandsen SCL. I 212), og disse Rim har VSt. saa dattet, med Henvisning til Paludan-Müllers kendte Brug deraf. – *Müller*: tilføjet (i Parenthes) under Linien, ved Sideskifte. – *din Artikel i »Kunst«*: se Note til Brev 4/5 99. – *meget Blæk*: (det første Ord) rett. fra *stort*. – *Faklen i Vejret*: et fra det Okt. 1897 stiftede Ugeskrift »Frem« kendt Slagord (Indledningsord til Drachmann-Digtet i 1. Hefte, paa Hefternes Omslag illustreret ved en Tegning af en ung Fakkeltærer).

Nr. 74 (S. 100) 16/10 99: Brevet hentyder til VSt.s Anmeldelse af »Pileføjter« i »Illustreret Tidende« 15/10 99. Det hedder bl. a. her: »Der er Digtere, for hvem kun meget faa og højtidelige Ting arte sig til Poesi . . . Der er andre, hvem alt . . . volder saa særegen Glæde, at de blive veltalende fra Morgen til Aften. Deres Ærbødighed for Formen er noget mindre end de førstes, men det hænder, at deres Poesi faar varmere Blod. Sophus Claussen hører til de sidste. Han har den for en Digter ubetalelige Egenskab, at han ser Poesi alle Vegne, i alt og i alle, og en Frejdighed i at sige det, han ser, der undertiden sætter langt hen over alle formelle Bekymringer . . . og dog staar der paa hver Side i denne Samling saa sund og rød en Poesi, som nogen poesiglad Sjæl kan ønske sig . . . »Pileføjters« Digter ejer . . . den gudbenaede Digtters Evne til altid at sætte Spaden i Jorden der, hvor Kildevældet er.«

Nr. 75 (S. 101) 10/12 1900: *Anmeldelse*: VSt. havde i »Politiken« 9/12 1900 en Anmeldelse af SCL.s »Junker Firkløver«, hvorom han skrev: »Det er ikke saa lige en Sag at faa ordentlig fat paa Sophus Claussens ny Bog *Junker Firkløver*. Det flimrer saa uroligt for Øjnene, naar man har læst den, Fortællingen i den flakser ud og ind mellem Hænderne paa én som en Høne, der skal slagtes . . . Professor-datteren Frøken Alice [Wilbrandt] er et Kunstprodukt . . . Hvad der af Romanen foregaar i Kjøbenhavn, falder til Jorden, hvorimod saa ringe en Ting som en Regnvejrstrøtur [S. 259 ff.] er nok til at aabne for al Claussens lykkelige Kunst, hans Poesis vide, strømmende Landluft . . . Hvad Fejl (Bogen) ellers kan have, er der ikke en Side i den, som ikke glimter af Forfatterens lune Vid og ustækelige Humor. – Sophus Claussen er en Mand, der med Fryd og Sjælsstyrke oplever og mindes.« – *Sypigen*: i VSt.s »Hjemfalden«.

Nr. 76 (S. 102) 30/1 1902: *Lyngby*: betegner nu Gartnerboligen ved Jægersborg Slot; i September 1900 flyttede Stuckenbergs hertil (VSt. i Brev til L. C. Nielsen 23/9 1900: »For Tiden flytter jeg, triller paa en Bør mine Sager Stump for Stump langs Landevejen til min nye Bolig. Det morer mig«). – Fra det følgende

Aar findes intet Spor af Brevveksling, men i December 1901 har VSt. dog modtaget en Hilsen fra SCL., idetmindste i Form af en Anmeldelse af Digtsamlingen »Sne«, der udkom lige før Jul, som den første i Serien »Det nordiske Forlags Smaa Digtsamlinger«; i »Loll.-Falst. Folketid.« 20/12 1901 skrev SCL. om Holger Drachmanns »Broget Løv« og Stuckenberg's »Sne«: »Hvis man vilde yde fuld Retfærdighed mod Viggo Stuckenberg's Digtsamling »Sne«, vilde man næppe kunne naa at skrive om den før til næste Jul. Men simpel Retfærdighed byder, inden dette Aar gaar ud, at man omtaler Aarets betydeligste Digtsamling. Den er kun paa 125 Sider, smaat Format, men det, der staar paa hver af disse Sider, er saa meget, saa tæt og saa dybtænkt, at en god Læser vil forlange Henstand . . . Det tjener paa en egen Vis til Hæder for de to Digtere af forskellige Generationer, at man roligt tør nævne to Bøger af dem i samme Aandedrag . . . Viggo Stuckenberg horer til en ny Tid, hvor Evnen er saa meget spidsere. Betegnende for ham er den Vragen og Søgen, der ikke vil fattes af den større Flok, men som naar dybere . . . I Mod-sætning til dette (c: Drachmanns Foraarsdigt i »Broget Løv« S. 13 ff.) har Viggo Stuckenberg kun en blid og dæmpet Foraarsmorgen: »En stille Morgenstund, en Foraarsdag (&c.)«. Men netop saa udsøgte og saa sanddru er alle den yngre Forfatters Vers. Og over hans Poesi hvælver sig den samme høje kolde Stjernehimmel som over Drachmanns bedste . . . den samme trodsige bitre Poesi har Viggo Stuckenberg dyrket i sit Hus og i den Skole, der gav ham Brødet. Det giver denne Lyrik en egen yndefuld Strænghed og Holdning. Baade i Digtene til hans Hustru og Kantaten til hans Skole beundrer man den Mand, som under alle Vanskeligheder bevarer sit Frisind, sin uforsonlige Vrede mod smaa og snævre Domme. Altid selv i den barskeste Blæst lyser Stjærnerne højt paa Himlen og lægger en sær Sølvglans over Rytmer og Ord . . . De, der vil fryde deres Venner kongeligt i et festligt Lag, vælger Drachmann. De, der vil fryde sig selv et langt Aar, vælger Stuckenberg.«

Nr. 77 (S.102) 15/4 1902: *Firenze*: Marts 1902 rejste SCL. til Italien med Hustru og en lille Datter. – *Partigildinger*: rett. fra *Stympere*. – *lille*: foran staar *faktisk*, overstr.

Nr. 78: (S.105) *Ingeborg Stuckenberg*: Foraaret 1903 forlod Ingeborg sit Hjem og rejste til sin yngre Broder paa Ny Zeeland, hvor hun skuffet og fortvivlet endte sine Dage den 12. August 1904. Da Budskabet om hendes Død i Sensommeren 1904 naaede hertil, begyndte Sophus Claussen paa sit Mindedigt, som afsluttedes i Løbet af Efteraaret, først ikke tænkt til Offentliggørelse, men snart efter dog, til Trøst for Vennen, trykt i »Tilskueren« Marts 1905 (jf. Frandsen SCL. II 117 f. og Sophus Claussen-Manuskripter, 1941, S. 8 ff.). I trykt Form eller mulig i Afskrift (som til Ingeborgs Moder; Jørgen Andersen VSt. II 153) har han da sendt Viggo Stuckenberg Digtet (det optoges senere i SCL.s »Danske Vers« S. 170 ff. og optryktes samtidig, ved hans 25 Aars Digterjubilæum, i »Illustreret Tidende« 26/5 1912, her i sidste Strofe med *blev for bliver*).

Nr. 79 (S. 106) 4/3 1905: Sommeren 1904 flyttede VSt. fra Lyngby til Frederiksberg (Allégade 5).

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab

Historisk-filosofiske Meddelelser

(Hist. Filos. Medd. Dan. Vid. Selsk.)

Bind 37 (kr. 80,00)

kr. ø.

1. RUBOW, PAUL V.: Trolde kan tæmmes (The Taming of a Shrew). 1957	6,00
2. KORNERUP, BJØRN: Lector Theologiæ Jens Poulsen Windings Vita. Et Bidrag til Belysning af de lærde Udenlandsrejser i det 17. Aarhundrede. With an English Summary. 1957	10,00
3. SZÖVÉRFY, JOSEF: Volkskundliches in Mittelalterlichen Gebetbüchern. Randbemerkungen zu K. M. NIELSENS Textausgabe. 1958	5,00
4. JOHANSEN, J. PRYTZ: Studies in Maori Rites and Myths. 1958.	22,00
5. FERDINAND, KLAUS: Preliminary Notes on Hazāra Culture. (The Danish Scientific Mission to Afghanistan 1953-55). 1959.	10,00
6. RUBOW, PAUL V.: Kong Henrik den Sjette. 1959	6,00
7. THODBERG, CHRISTIAN: The Tonal System of the Kontakarium. Studies in Byzantine Psalticon Style. 1960	14,00
8. AABOE, ASGER: On the Tables of Planetary Visibility in the Almagest and the Handy Tables. 1960	4,00
9. RUBOW, PAUL V.: King John. 1960	3,00

Bind 38 (kr. 70,00)

1. BLINKENBERG, ANDREAS: Le problème de la transitivité en français moderne. Essai syntacto-sémantique. 1960	40,00
2. DIDERICHSEN, PAUL: Rasmus Rask og den grammatiske tradition. Studier over vendepunktet i sprogvidenskabens historie. Med tillæg fra Rasks og N.M. Petersens papirer. Mit einer deutschen Zusammenfassung. 1960	30,00

Bind 39 (kr. 97,00)

1. NEUGEBAUER, O.: A New Greek Astronomical Table (P. Heid. Inv. 4144 + P. Mich 151). 1960	3,00
2. ASMUSSEN, JES PETER: The Khotanese Bhadracaryādeśanā. Text, Translation, and Glossary, together with the Buddhist Sanskrit Original. 1961	18,00
3. HJELHOLT, HOLGER: On the Authenticity of F.F. Tillisch' Report of November 24th, 1849, Concerning Conditions in Slesvig under the Administrative Commission. 1961	3,00
4. JOHANSEN, K. FRIIS: Ajas und Hektor. Ein vorhomerisches Heldenlied? 1961	11,00

5. JØRGENSEN, SVEN-AAGE: Johann Georg Hamann »Fünf Hirtenbriefe das Schuldrama betreffend«. Einführung und Kommentar. 1962 26,00
6. HAMMERICH, L. L.: Zwei kleine Goestudien. I. Der frühe West-östliche Divan. - II. Grossherzogin Louise von Sachsen-Weimar - eine politische, keine schöne Seele. 1962 9,00
7. HOLT-HANSEN, KRISTIAN: Oscillation Experienced in the Perception of Figures. 1962 9,00
8. SØRENSEN, HANS CHRISTIAN: Ein russisches handschriftliches Gesprächsbuch aus dem 17. Jahrhundert. Mit Kommentar. 1962 18,00

Bind 40

(uafsluttet/in preparation)

1. HANNESTAD, KNUD: L'évolution des ressources agricoles de l'Italie du 4ème au 6ème siècle de notre ère. 1962 18,00
2. BRØNDUM-NIELSEN, JOHS.: Viggo Stuckenbergs-Sophus Claussens. En Brevvexling. Med Indledning og Noter. 1963 16,00

From Vol. 37, No. 1, 1957 the designation *Historisk-filologiske Meddelelser* is changed into *Historisk-filosofiske Meddelelser*. The numbering of the volumes will continue regardless of the change of name. The publications will besides the subjects treated up till 1957, include papers on Philosophy, Archeology, and Art History.

On direct application to the agent of the Academy, EJNAR MUNKSGAARD, Publishers, 6 Nørregade, København K., a subscription may be taken out for the series of *Historisk-filosofiske Meddelelser*. This subscription automatically includes the *Historisk-filosofiske Skrifter* in 4to as well, since the *Meddelelser* and the *Skrifter* differ only in size, not in subject matter. Papers with large formulae, tables, plates, etc., will as a rule be published in the *Skrifter*, in 4to.

For subscribers or others who wish to receive only those publications which deal with a single group of subjects, a special arrangement may be made with the agent of the Academy to obtain the published papers included under the head: *Archeology and Art History*, only.